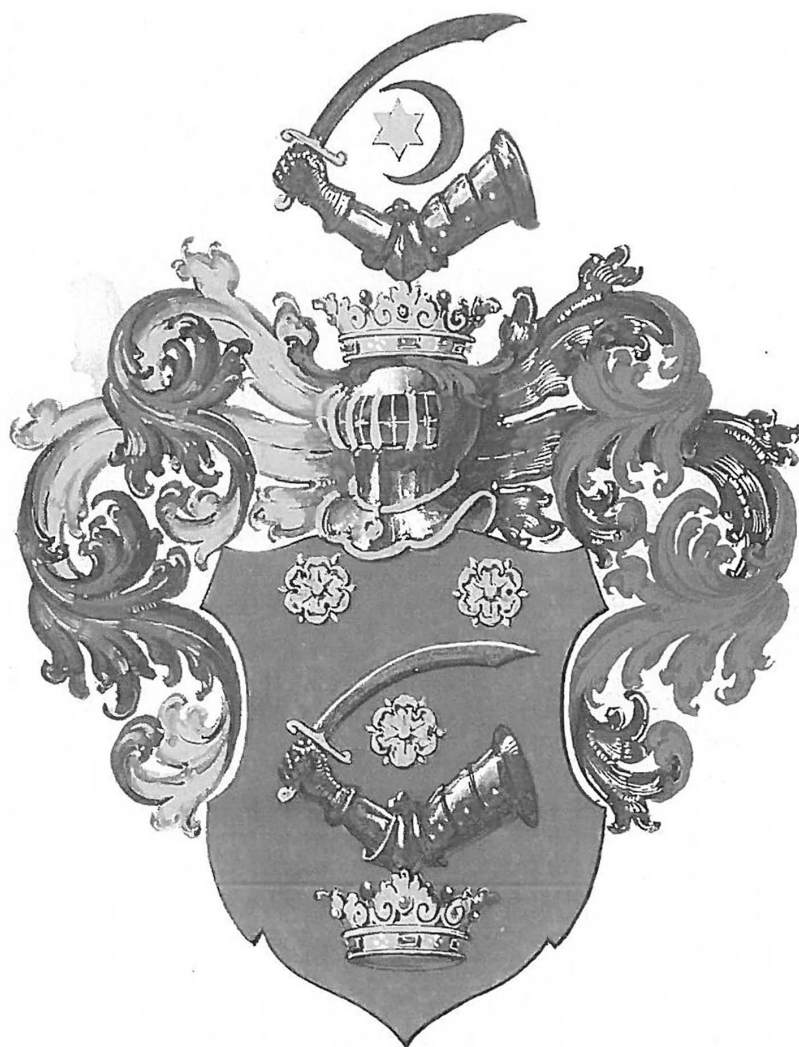

K

Szadecsnei és Kardosfalvai
Szadeczky - Kardoss
család címereinek tervezete.

A trianoni békeparanccsal feldarabolt szerencsétlen Magyarországtól elrabolt területen keletkezett új államok minden erővel arra törekszenek, hogy megalakulásukat történelmileg is alátámasszák s ily módon is azt a tévhitet keltsék saját - egyenlőre legalábbis a történelemben teljesen tájékozatlan - polgáraikban, de főleg a még tájékozatlanabb külföldi politikusokban, hogy ez a föld részükre nem új és nem jogtalan szerzemény, mert ezen a területen ők már a magyarok előtt is urak voltak, s a magyar honfoglalók csupán tőlük rabolták el a földet.

Hogy ezt elhitessék önmagukkal és a külfölddel, semmitől sem riadnak vissza. Vakmerően meghamisítják a történelem cáfolhatatlan igazságait, olyan új történelmet állítanak össze, amelyben ők maguk hisznek a legkevésbé, de amely kétségtelenül nagyon is alkalmas a jóhiszemű, de teljesen tájékozatlan külföld tévútra vezetésére.

Az általuk gyártott új történelem pld. nem borzad vissza attól, hogy a legkétségtelenebbül ősmagyar származású Csák Mátét a szlovák szabadság törhetetlen harcosaként tüntesse fel, az ő háborúját szlovák szabadságharcnak nevezi stb. Ez csak egyetlen, de annál beszédesebb példája annak a vakmerő történelemhamisításnak, amellyel elriasztják a külföldet s főleg a velük szövetséges német sajtót. Ezzel szemben nekünk nem szabad abba a kényelmes, régi hibába esnünk, hogy egyszerűen nem törődünk a dolgokkal, hanem nekünk is a legerélyesebb hangon tiltakoznunk kell az ily történelemhamisítás ellen s ki kell mutatnunk, hogy ez nem igaz, hogy a magyar földön, annak minden részén mindig éltek és birtokoltak magyarok, de sehol sem jelentek meg, mint rabszolgatartó hódítók, hanem a magyar haza áldozatos szeretetében összeforrtak az itt talált idegenekkel, az ide beköltözött külföldiekkel s ezeket testvérekül, testvéri szeretettel fogadták s ölelték keblükre.

Így történt aztán, hogy Magyarországon az ezeréves állítólagos elnyomatás és zsarnokság után is az itt élő idegen fajták megtartották nyelvüket és kultúrájukat és sajnos igen sokszor éppen a magyar volt az, aki annyira sem nem erőszakolta senkire a maga magyarságát, hogy éppen ellenkezőleg, az idők folyamán lassan ő csatlakozott a körülötte lakó nemzetiség egyeteméhez, ő adta fel eredeti magyar nemzetiségét. Ez eleinte csak a név megváltoztatásában, később az utódoknál főleg a nyelv és származás elfeledésével teljes nemzeti átvedlésben nyilatkozott meg. Innen van, hogy pl. Erdélyben és a magyar Felvidéken igen sok a magyar nevű, tehát kétségtelenül magyar eredetre valló családnév s ezek viselői ma már még érzelmileg is távol esnek a magyar nemzettől.

Elsőrendű hazafias kötelesség tehát az ezt bizonyító történelmi tények kimutatása. Régebbi irodalmunk és történelmünk azonban kevés érdeklődést mutatott ez irányban és csak Magyarország feldarabolása után kezdtek tudósaink a történelem ezen részével is foglalkozni. E tekintetben úttörő és nagyon értékes lépést jelent a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelent "Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában" c. munka, Fekete Nagy Antal által írt IV. kötete Trencsén Vármegyeről.

E munka, valamint a dr. Lukinich Imre által kiadott "A Podmanir Podmaniczky család oklevéltára" c. mű első kötete sok érdekes és cáfolhatatlan adatot tartalmaz Trencsén vármegye középkori történelmére és különösen Fekete Nagy műve részletesen bizonyítja, hogy a magyarság uralma, helyesebben letelepedése kiterjedt egész Trencsén vármegye területére, még a Zsolna feletti részekre is. Itt mindenütt voltak magyar községek, de ezeknek később teljesen nyomuk veszett, beleolvadtak az idők folyamán a körülövező szláv tengerbe.

Mint Trencsén vármegyből származó és életem javarészt ott töltött ember csak annyit kívánok ehhez hozzáfűzni kiegészítésül, hogy e vármegyében, amelyet ma a cseh és szlovák politikai és történelmi irodalom mint tiszta tót népességű vármegyét tüntet fel, a honfoglaláskor és az azt követő korban nem csak sok magyar település, de főleg a megye felsőbb részeiben igen sok német, sőt a báni járásban a mai Pecsényéd községben nyilván besenyő település is volt.

Ha ehhez hozzávesszük azt, hogy Trencsén vármegye s főleg annak felső része az eléggé szűk kiterjedésre szorított Vág folyó völgyének kivételével a honfoglaláskor s utána még legalább 2 évszázadon át lakatlan erdőség volt, amelyet igen nagy részben laktak ugyan szlávok, de jelentős számú magyarok, németek, besenyők, sőt a helységnevekből, pl.: Kunleht-ből kitetszőleg kunok is lakták, így meg kell állapítanunk azt is, hogy a vármegye a középkorban egyáltalán nem volt tiszta szláv, hanem nagyon is vegyes nemzetiségű vármegye.

De főleg le kell szegeznünk azt, hogy a vármegye benépesítése s főleg annak bevonása a civilizáció körébe a honfoglalás utáni időkre s az Árpád- házi királyok uralma idejére tehető.

Ebben az időben tért át a lakosság a pásztorkodásról a földművelésre, ekkor szelídültek meg az erkölcsök s ettől kezdve nyert itt teret a kereszténység és vele együtt az európai műveltség. Ehhez pedig a szláv elemnek édeskevése köze volt. Ez a műveltség, ez az erkölcs s ez az érdem kizárólag a magyarságé. Meg kell állapítanunk tehát, hogy Trencsén vármegye ősi kultúrája magyar volt.

Állításunk igazolására hivatkozunk a következő, kétségtelenül magyar helynevekre: Bán, Bolondóc, Kasza, Léva, Mocsarnok, Oroszlánkő, Ovár, Pepárd, Ugroc, /:Kiszuca:/-Ujhely várának neveire, továbbá Ádámfalva, Apáti, Aszupatak, Bán falva, Barátlehota, Bazarádfalva, Benőc, Besenyő /:Besenyéd:/, Bitérfalva, Csütörtök, Detk, Dezsér, Duló, Egresd, Egyházasnádasd, Farkasfalva, Felfalu, Felsőnádasd, Felsőozor, Gergő, Geszte, Halács, Hanzlikfalva, Háromudvar, Helvény, Ivanolc, Kardosvaszka, Kemeche, Kétlehota, Kisfalu, Kisravasz, Kisudvarc, Kámegy, Kőkapu, Kunlehota, Lackófalva, Lukácsmittája, Márkfalva, Márkuslehota, Marsófalva, Mita, Mojsfalva vagy Vásárfalva, Mogyorós, Nádasd, Neszte, Nezáte, Omsár, Ozor, Olved, Páplehota, Pecsenyéd, Püspöki, Ravasz, Sebestyénfalva, Szőkefalva, Ujfalu, Urbánfalva, Váralja, Vásárfalva, Vereskő, Zamárd községnevekre.

Hogy ezek a községek mind magyar lakossággal is bírtak, az kitűnik a határjárási oklevelekben fennmaradt dűlőnevekből és határjelekből, melyekből bizonyoságképpen csak néhányat idézünk: Jeghenyefa, Csipkebukur, Teölgyfa, Látó Szigethe, Latorréthje, Nyárfa, Bérchegey, Hosszudülőföld, Eresztvényfalja, Agyagus, Nyitvány, Parthfelettvaló és számtalan hasonló, tagadhatatlanul színmagyar eredetre valló megjelölést.

Hasonlóképpen fennmaradtak reánk a középkori lakosok nevei is, mint: Farkas, Csonka, Bus, Busfi, Igaz, Varga, Balog, stb.

S ezek mind csak falvak, falusi dűlők és falusi lakosok nevei voltak. Ámde kétségtelen, hogy a várak, kastélyok s nagyobb birtokok lakói és tulajdonosai szintén magyarok voltak s ezek ha nem is laktak személyesen a vármegyében, de a vár őrzetére rendelt katonaság, a gazdálkodásnál alkalmazott tisztek, a cselédség, de minden körülmények közt az első megszállásnál alkalmazott várőrség, vagyis a várjobbágyok feltétlenül a megszálló magyarok sorából kerültek ki. Hiszen a honfoglaló ősök már saját biztonságuk érdekében sem alkalmaztak e fontos szolgálatra a meghódított népből származó sereget.

Ha tehát ezeket s ezeknek utódait is hozzászámítjuk az akkori lakossághoz, meg kell állapítanunk azt, hogy a magyar elem akkoriban nem törpe kisebbség, hanem nagyon is jelentékeny mennyiség volt úgy számbelileg, mint kulturális tekintetben.

Figyelembe veendő itt még egy másik, ma már kevesek által ismert, sőt talán hihetetlennek látszó körülmény. A honfoglaláskor birtokba vett terület határa ugyanis túlterjedt Trencsén vármegye területén, sőt magyar terület volt a Kárpátok határvonalán túl Morvaországnak egészen az Olsava folyóig terjedő része.

Bizonyítják e tényt ezen területnek máig fennmaradt magyar elnevezései: Uherszki Brod, Uherszki Osztrov, Uherszki Hradisch, az Olmütz melletti Ungarschütz, a Grossmeseritsch melletti Ungersberg s hasonló elnevezések. Ezek mellett még más történelmi s oklevéli bizonyítékaink is vannak e tényről, így az 1049-ből származó Hunobrodi krónika felemlíti I. Endre király privilégiumát, melyet Olmütz városának 1049-ben adott s elmondja, hogy a város első kőtemplomát I. Endre király építtette.

Több Morva krónika elmondja, hogy Kálmán király 1099-ben Trencsénen keresztül látogatott el a mai morva területére, egy másik, 1117-ből származó krónika pedig elbeszéli István király utazását a bródi úton keresztül a mai morva területére.

Frigyes herceg 1272-ben egyik oklevele így van keltezve: "A Klobuk melletti t borunkban Magyarországnak". Már pedig Klobuk mélyen bent fekszik a mai Morvaország területében.

Sajnos ennek a magyar birtoklásnak teljesen nyoma veszett, de hogy fennállott, az kétségtelen s azt maga Henrik király is elismeri 1045-ben kelt oklevelében, amikor a Thaja és a Morva folyók között Platea Ungarorum, vagyis magyarok utcájáról beszél.

A tatárjárás pusztításai s az Árpád-ház kihalása után beállott bizonytalan idők ennek a magyar uralomnak teljesen véget vetett s a Morva területén élő magyarok kénytelenek voltak Nagymagyarországba visszatérni. Kétségtelenül visszaköltöztek a szomszédos Trencsén vármegye területére s ezek is elég nagy számban szaporították az eredetileg ide települt magyarságot.

Maga Trencsén vármegye egész területe kezdetben a király tulajdonát képezte s a trencségi várhoz tartozott. A magyarság csak fokozatosan, az Árpád-házbeli királyok idejében vette a vármegyét birtokba s a megszállás két völgyön át alulról felfelé történt: a Vág és a báni medencében a Bebrava patak irányában.

Trencsén vára római eredetű lévén, elsősorban került megszállás alá, valószínűleg már a honfoglalás korában. Ugyancsak Anonymus szerint állt már a honfoglaláskor Bolondóc /Becko/ vára is. A vármegyének a magyarság általi megszállása csak lassan és fokozatosan, később következett be s a megszállás felső határát Zsolna vára és környéke képezte.

Ebből az egységes királyi birtokból lassan alakultak ki a magánbirtokba került kisebb várak és várkastélyok köré csoportosuló uradalmak, később a nemesség és a nemesség soraiba emelkedett többi szabad társadalmi réteg birtokai. Ez a fejlődés és társadalmi átalakulás tulajdonképpen a XIV. században ért véget.

A királyi birtokból való kiválás első nyomát az egyházi birtoklás terén találjuk s ez már szent István korában megkezdődött, aki az 1113. évi zabori oklevél szerint a zabori bencés kolostornak adományozta a trencségi várhoz tartozó Dobrát, Szalkát, Nozdrkocot, Trencsénapátit, Radissát, Latkocot és Borcsányt. Később követte e folyamatot az összes Trencsén megyei többi váruradalom is, amíg 1493-ban már csak Trencsén város, Dubodje, Barátlehota, Turna, Nagysztankóc, Szelec, Rozvadz, Nagykubra, Kiskubra, Teplic, Dubnic, Závada, Ribári, Szoblaho, Biroc, Drétoma, Kistradna, Szvinna, Kohnács, Helvény, Pecsényéd, Cimenna, Bobót, Bobotlehota, Hornyan, Orecho és Zlatóc maradt meg a várhoz tartozó birtokok közül. A vármegye többi részei részint eladományozás útján, részint pedig a kisnemesség megszaporodása következtében magántulajdonba kerültek s örökletes magánbirtokká lettek.

El sem képzelhető másként, minthogy a magyarság, amely Trencsén vármegyét mint határszél vármegyét nem a gyeplős rendszerrel, hanem várvezetettel, a honfoglaláskor birtokba vett várrendszerrel és abban a várispánok vezérlete alá tartozó királyi hadsereggel akarta megvédeni. E hadsereg tagjai voltak a teljesen szabadok rendjéhez tartozó várjobbágyok.

A várjobbágyok a honfoglaló magyarok utódjai voltak. Ez nem is lehetett másként, mert feladatuk az újonnan szerzett haza védelme, tehát kizárólag katonai szolgálat volt, ellentétben a várnépre háruló gazdasági, ipari természetű feladatkörrel, akik kötelesek voltak a vár és az azt védő hadi nép szükségleteit ellátni.

A várjobbágyok nem laktak mindig a várban, ahova nem is férhettek volna el, hanem a vár területén kívül, a várhoz tartozó birtokokból kaptak bizonyos területeket, ezeket maguk és családjuk megművelték, a termés öket illette meg s a földbirtok használata fejében kötelesek voltak a várispán hívására az ő vezérlete alatt hadba vonulni.

Teljesen katonai szervezetűk volt a várjobbágyoknak. Egy birtokomban levő s alább idézendő okirat szerint a várnéphez tartozók közt volt a major exercitus vagyis hadnagy, major speculatorum azaz őrpáncsnok, major praeconum, a kikiáltók páncsnoka, stb.

Maga a várnép eredetileg a vár központját képező városban települt s annak házaiban kapott lakást és birtokolta a város határát, és pedig eredetileg közösen úgy, hogy évi sorshúzás döntötte el, hogy kinek mely rész jut az illető évre megművelésre. Később itt is bekövetkezett az időpont, amikor az egyéni birtoklás kialakult s az évi kisorsolás helyébe az örökletes birtoklás lépett. Ennek bizonyítéka Trencsén városban még ma is kimutatható, ahol egy belvárosi háztelkek a telekkönyvben még ma is szabad quartának nevezetű s hozzátartozik 32 mérőnyi mezőgazdaság, de nem egy tagban, hanem szintén legalább 16 darabban a város területének különböző részeiben, hogy senki se panaszkodhassék, hogy neki csupa rossz jutott.

A várjobbágyok később s főleg a XIII. szd.-ban a katonai szolgálatuk fejében nekik jutott földbirtokot igyekeztek örökletessé tenni, ami részben királyi adomány, részben pedig a királyi hatalom gyengülése idején kialakult szokásjog alapján a nemesi osztályba történt felhatolásuk révén általában sikerült is. Az utolsó nemes várjobbágyot a XIII. században Szujón találjuk, ezután a várispánságok megszűntével a várjobbágyosság is megszűnt s nem sokkal ezt követően átvette szerepét a bandériális rendszer.

A Szádeczky, eredetileg Kardoss s még korábban Dulói család is ilyen várjobbágyi eredetű.

Nagy Iván "Magyarország Családai" c. nagy munkájában annyit mond a családról, hogy egyike Trencsén vármegye legrégibb nemesi családainak. Többet a család eredetéről nem tud s nem szól.

Ezzel szemben Fekete Nagy Antal "Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában" c. művének e családdal foglalkozó részében azt mondja, hogy a család valószínűleg soltészszágból vagy prediális nemességből emelkedett az országos nemesség sorába, mert kezdetben soltészszágokban szerepel. Ez azonban csak állítás, mely bizonyítva egyáltalán nincs.

A soltészszágból, illetve prediális nemességből való származást könnyű megcáfolni, ha figyelembe vesszük, hogy a család kapcsolata a soltészszággal 1420-ban keletkezett, a prediális nemesség keletkezési ideje korábbi ugyan, mert az első prediális birtokot Tamás erdélyi vajda és trencsényi főispán 1339-ben adományozta ugyan a Szolpnai családnak, de viszont semmiféle írott bizonyíték, de még említés sem található arról, hogy a Kardoss családnak a prediálisokkal bármi kapcsolata is lett volna.

Maga a soltész intézmény egyébként nem Trencsén vármegyei eredetű, mert kiterjed az egész Felvidékre, de leginkább e vármegyében fejlődött oly speciális irányba, amely ez intézményt élesen megkülönböztette a többi hason eredetű országos soltészszágtól s tagjainak nagyon is megkönnyítette, hogy később felemelkedjenek az országos nemesség soraiba.

Lényege ez intézménynek abból állott, hogy főleg a XIV. században az országos nemesség komolyan hozzáfogott a lakosság számának gyarapításához és a munkaerők szaporításához s ennek legkézenfekvőbb módja a nagy erdőterületek kiirtásában s új falvak alapításának lehetővé tételében nyilvánult meg. Így jött létre az erdőirtás és okszerű függvénye a telepítés.

Az ilyen munkához szükséges emberanyagot elsősorban a külföldről, tehát a szomszédos szláv és német nyelvű népek feles embertömegéből lehetett beszerezni és pedig oly feltételek beígéréseivel, melyek az új telepeseknek több személyi szabadságot s kedvezőbb anyagi lehetőségeket nyújtottak mint eddigi lakóhelyükön élvezhettek. Önként értendő, hogy a leteleplők vezetői is ezen idegen országbeli emberek voltak.

Az erdőirtáshoz s új telepek létesítéséhez szükséges nép összetoborzására egyes ügynökök, munkavezetők vállalkoztak. A települők aztán kiirtottak bizonyos területet, azon új falut alapítottak s e célból legelőbb is szerződést kötöttek a föld tulajdonosával. A szerződésnek gyakorlati példája a nagydomanizsi soltészlevél, melyet Jakab szepesi gróf állított ki 1376-ban. Ebben András fia nagydomanizsai Maszár Tamás részére adományozza az akkor félig rombadőlt és lakatlan állapotban volt Domanizs városának soltészszágát, vagy bíróságát oly feltétellel, hogy ennek ellenében Maszár Tamás köteles embereivel Jakab grófot a háborúba elkísérni, neki évenként 8 arany forintot és 4 denárt félévi részletekben fizetni, ezen összegnek azonban csupán fele fizetendő az első évben. Háború esetén hadi költség címén a kétszeres összeg fizetendő. Ezzel szemben Maszár Tamásnak joga volt Domanizson mészárszéket és boltokat tartani, övé a halászat, vadászat joga, a malom és bíraskodási jog. A befolyandó bíróságok 2/3 része Maszár Tamást, 1/3-a pedig a szepesi grófot illeti meg.

Ez oklevél eredetije családunk birtokában van s azt Nagy Lajos király 1377-ben megerősítette s azt Tamás fia András utóbb hites alakban a turóci konventnél átíratta.

Egy másik utód Franko 1397-ben a Vág völgye akkori hatalmas urához, Stibor erdélyi vajdához fordult, aki Franko kérelmére aztán keményen meghagyja mindenkinek, hogy Franko kiváltságait tartsák tiszteletben s meghagyja a vármegyének, hogy különösen ügyeljen arra, nehogy e kiváltságokat valaki megsértse. Ez az oklevél is a család birtokában van.

1420-ban aztán Petrus dictus Kardoss de Szádok elküldte famulusát, Mátyást a turóci konventhez, hogy e kiváltságlevelét hiteles másolatát részére a konventtől szerezze meg.

Kétségtelen e tényből, hogy Kardoss Péternek valami köze volt a domanizsai soltészszághoz, mert a káptalan csak annak adhatott ki másolatot a nála levő iratról, aki ahhoz való jogát hitelesen kimutatta. Ez az az oklevéllel igazolt kapcsolat, melybe családunk a soltészszággal került.

Meg kell állapítanunk azonban elsősorban azt, hogy ez a soltészszág kifejezetten Nagydomanizsa községre vonatkozik, amely a középkorban városként szerepelt és amelyben egy kőtemplom van. Már pedig sem Szádecsnén, sem Kardosvaszán semmiféle templom nincs, ilyen épület egyedül Nagydomanizsa községben található, melynek egyháza a nyitrai egyházmegye sematizmusa szerint igen régi s a templom már 1242-ben fennállott.

Az 1420.évi átírást már Petrus Dictus Kardos de Szádok eszközölte ki. A névben a de Szádok szó nem nemesi előnevet, hanem az annak a kornak szokása szerint az állandó lakóhelyet, a birtok fekvésének helyét jelenti. Ez a Péter tehát nyilván Szádokon lakott s így már ezért sem lehetett a nagydomanizsi soltészszág tulajdonosa és semmi esetre sem lehetett maga a soltész, hanem legrosszabb esetben a nagydomanizsi soltészszág Szádok faluhoz tartozó részének birtokosa s e minőségben íratta át a soltészlevelet.

További bizonyíték még nincs, hogy a Maszár család egyik leszármazottja még mintegy száz évvel később is élt Domanizs községben.

A valószínűség tehát az, hogy Petrus Kardos de Szádok mint Szádecznei birtokos és lakos valami részjoggal bírt a Maszár féle Nagydomanizsai soltészszágban s azt vagy vétel, vagy női ágon, benősülés útján szerezte, de amikor a család a nagydomanizsai soltészszággal első alkalommal 1420-ban összeköttetésbe került, ő már akkor Szádokon lakó s mindenesetre tehetősebb, mert famulussal is bíró birtokos nemes volt.

Erre mutat az a tény is, hogy amikor majd minden családnál a soltész eredetre mutató valamely írott emlék is fennmaradt, addig, egyébként igen bő írásos emlékeink sehol sem említik meg, hogy a Szádeczky-Kardoss családnak valamelyes köze lett volna a soltészszághoz.

Kizárja ezt a feltevést maga a név is, mert míg ugyanis a Trencsén megyében ismert 28 soltészszág között egyetlen egy magyar nevű sem akad, mintegy bizonyosságul annak, hogy az eredeti telepítők külföldi származású egyének voltak, addig nem találunk még csak félig-meddig elfogadható magyarázatot sem arra, hogy akadjon mégis egy soltész, aki oly magyar eredetű névvel s így származással bírjon, mint amilyen a Kardoss név.

Ma már, hála az említett két munkának úgy a megyebeli összes soltészok, mint prediálisok neveit ismerjük, sőt az utóbbiakról azt is tudjuk, hogy ki melyik váruradalomnak volt a prediálisa. E téren tehát valószínűségekkal és feltevésekkel dolgozni nem lehet és nem szabad s különösen akkor nem, amikor a családi hagyomány és történeti adatok egyezően bizonyítják azt, hogy a család ősnemes eredetű magyar család és a dulói családból származik, amely a dulói birtok elvesztésével felvette a már valószínűleg korábban is használt Kardoss nevet.

Ennek kimutatásánál abból kell kiindulnunk, hogy a Szádeczky név kimutathatólag későbbi, a XVI. században a szláv lakosság által használt s utóbb a család által is a környező szlávtság hatása alatt általánosan elfogadott ragaszték név, amely előbb csak a Szádecsnén való birtoklást jelentette, később az eredeti Kardoss név elhagyásával önálló névként is szerepelt, mintegy megkülönböztetésül a családnak Kardosvaszkan birtokló s ott lakó más ágaitól.

Tudjuk, hogy a családi név felvétele hazánkban a XIII. században vált általános szokássá. Addig az emberek vagy atyjuk nevével szerepeltek, mint pld. Petrus filius Andreas, filii Thomae, filii Josefhi stb. Ily módon sokszor az egész családfát elő kellett terjeszteni, ami meglehetősen körülményes munka volt.

Ezért vették szokásba főleg a XIII. században a birtok szerinti megjelölés, mint pld. Michael de Dobucha, Ananias de Dubnicha, Paulus de Racolup stb. Ha már most a birtok örökletes családi birtokká vált akkor ez a név megmaradt családnévnek s így lett a Paulus de Racolup-ból Rakolupszky Pál.

A család neve tehát a legtöbb esetben biztos útmutatást nyújt a család származási helyére, ősi birtoklására is.

Innen van az, hogy a Szádeczky család eredetét Szádeczne községben keresik s miután azt régi, de rossz magyar szokás szerint mint Trencsén megyei eredetű családnévet kézséggel fogadjuk el tót eredetűnek, ép ily vakon összeköttetésbe igyekszünk hozni a szláv hasonhangzású gyökszóval a szad, szadek szóval is rögtön kész a megállapítás, hogy a család neve is innen ered, tehát kétségtelenül szintén szláv.

A szad szó ültetvényt, irtást, telepítvényt jelent, szadek pedig ennek kicsinyítő alakja s így nagyon is kézenfekvő volt az etimológiai szómagyarázat. A tévedés csak ott van, hogy az egész felvidéken családi nevünket nem a lengyelesen hangzó Szadeczkynek, hanem Szádeczkynek ejtik s maga a praedikatumot adó község is nem Szadeczne, hanem Szádeczna, mindkettőben hosszú á betűvel.

Ebből a tőszóból azonban a tót nyelv szabályai szerint sehogy sem származtatható a "szadek" községnév, mert ha a község a szad szóból származnék, minden tótul tudó ember bizonyíthatja, hogy akkor "oszad" vagy "oszadá"-nak kellett volna nevezni. Így pld. Trencsén határában külön bérbeadás tárgyát képezik a városi határban levő s legelőkül felhasználható gyepes mesgyék s ezeket még ma is hivatalosan Szadi-nak nevezik, a tót hivatalos

nyelvben pedig az egyes községhez tartozó, se különálló telepek, amelyek kicsinységüknél fogva nem alkothatnak külön községet, mint oszad-ok jelöltetnek meg.

Sokkal fontosabb ennél az a nyelvtani szabály, mely szerint a tót nyelv a ragokat és képzőket a változatlan szótőhöz illeszti s az úgynevezett hangnyújtó szóképzést egyáltalán nem ismeri. Vagyis a rövid szóból semmiféle rag vagy képző hozzáillesztésével nem válik hosszú hangú szó, hanem az mindenféle alakban megmarad rövidnek s fordítva. Így pld. a hrad /vár/ szó minden képző alkalmazása után is rövid hangú hrad marad s így lesz belőle hradszky és nem hrádszky, a mad-ból madovy, a sznop-ból sznopny, a hlad-ból hladny stb., stb. Már most igazán nehéz lenne megmagyarázni, hogy miért lett pont a szadból Szádeczny, vagy Szádeczky.

A név régebbi alakjában Szádeczny, később Szádeczky volt. Ez maga is cáfolata a szláv szad tőszóból való eredetnek, mert semmiféle nyelvtani szabállyal nem lehet kimutatni, hogy miként lett abból Szádek vagy Szádecz helynév és pedig akár hosszú, akár pedig rövid a betűvel s ebből hogyan lett ismét Szádeczny, vagy Szádeczky családnév. A szad vagy szadek tőszó, a Szádeczne községnév és a Szádeczky családnév ilyen etimologiai kapcsolatba egymással nem hozható, sőt ennek a nyelvészeti szabályok egyenesen ellentmondanak.

Meglehetős általános szokás azonban nálunk Magyarországon, hogy családi nevünket rövid a betűvel ejtik és gyakran írják is. Amint észrevettem, ennek oka az a túlzott udvariasság, mely az idegent mindig jobbnak és értékesebbnek tartja a hazinál s így az idegen hangzású és származású nevet a magyar névnél. Ezért szeretik nevünket ily idegen hangzásúnak feltüntetni azt gondolván, hogy ezzel nekünk kedves dolgot cselekednek előttünk. Ez a rossz szokás főleg dr. Szádeczky-Kardoss Lajos, a történetíró révén terjedt el, aki sokat foglalkozott a lengyelekkel s a végén igen sokan lengyelnek tartották őt magát is, pedig hát igazán szintiszta ősmagyar volt.

S hogy a hosszú a betűs családnév valóban magyar, arra talán elég példa a Rákóczi név, melyet éppen a németek ejtettek állandóan a-val Rakoczinak.

Nekem ez a névelemzés sehogy sem hagyott nyugtot. Mindenképpen igyekeztem a név eredetére fényt vetni s fáradozásaimat végre is nem remélt és teljes siker koronázta, amennyiben megállapítottam, hogy a Szádeczky névnek a szláv szad szóhoz semmi köze. Kezembe jutott ugyanis több oklevél, melyekből kitűnt, hogy a család törzsbirtokának neve nem származhatik a szláv eredetű szad szóból, hanem a Szádech, vagy Szádoch, mai írással Szádoch vagy Szádecz személynévből s ez viszont régi magyar eredetű s ott annyit jelent, mint erős, erőszakos.

Ugyanis 1252-ben élt családunkból egy Sadoch vagy Sadech nevű pap, akit II. Béla király fivérével, Balázssal együtt nemességre emelt. Ugyanennek a Sadech nevű papnak 1263-ban volt egy pöre a szomszédos huorkai vendégekkel s az erről szóló ítélet hiteles másolata 1297.évből a szepesi káptalan kiadványában meg is van a család birtokában.

Kétségtelen tényként kell tehát elfogadnunk, hogy ez a Sadech pap volt az, akiről Szádeczne falu elneveztetett és csak így válik érthetővé a Szádeczne név, mely ily módon annyit jelent, mint a Szádek-féle föld, vagy birtok. Így lesz érthetővé és megmagyarázhatóvá az is, hogy a község régi neve mért volt Szádecsná, t.i. zem /föld/, vagy pole /mező/. Megjegyzem azonban már most is, hogy a község régi elnevezésében még a Szádochna, sőt Szádecseny névvel is találkozunk.

Ezzel a névmagyarázattal most már eljutottunk a Szádeczky-Kardoss család eredetének érdekes s bonyolult történetéhez:

Nemességigazoló eljárásunk elfogadja a leszármazás igazolására egyebek közt a családi levelek birtokát. Ez természetes is, mert hiszen főleg a régi időkben s így elsősorban a középkorban a birtokra vonatkozó okmányok birtoka majdnem egy jelentőségű volt magával a birtokkal s pótolta a mai telekkönyveket, illetőleg azok jelentőségét megelőzte. Éppen családunk történetében fogunk találkozni oly esettel, amikor egyik ősrünk hosszas perlekedés után kötelezte el magát a birtokra vonatkozó okiratok kiadására. Nem csoda tehát, hogy az ily fontos okiratok birtoka a tulajdont és a tulajdonos kilétét is egyforma pontossággal igazolja.

Családunk s jelenleg Kardoss Kálmán, a volt baranyai főispán adományából Szádeczky-Kardoss Lajos egyetemi tanár s elhalálozásával fia Lajos, Bp-i kir. ítélőtáblai bíró birtokában van a szepesi káptalan egykorú hiteles kiadványában Kumorzán és Csoma trencsényi főispánok ítéletlevele 1263. évből, melyet alább egész terjedelemben kívánok közölni magyar fordításával egyben s amely Szádecz pap és fivére Balázs részére a mai Duló községben bizonyos földterületet ítél meg.

Ebből kétségtelen, hogy az említett két testvér Dulón volt birtokos. E nyomon tovább haladva, megállapítottam, hogy ugyanezt a két testvért 1252-ben IV. Béla király nagybátyjuk Premisl és atyjuk Nosknak a tatárjárásban szerzett érdemeikért nemességre emelte s nekik ugyancsak Duló községben földeket adományozott.

Ezen nemes levél szó szerint a következőleg hangzik magyarul:

"Béla Isten kegyelméből Magyarország stb. királya minden Krisztust hívőnek, akihez ezen irat eljön üdvöt mindnyájunk megváltójában. Kell, hogy a királyi figyelem a neki alárendeltekkel szemben kiterjedjen annyira, hogy amennyivel többet szolgál valaki hűségesen, annyival bőségesebb viszonzásban részesüljön a király részéről és élvezze azt. Úgy a most élőkkel, úgy a jövő nemzedékkel is közöljük, hogy amidőn Isten büntetéseként a tatárok betörték országunkba, a mi várunknak Trencsénnek Premysl /László/ és az ő testvére Noszk nevű serény várjobbágy katonái Bagomérrel, comesével ugyanezen várnak és a Morva felőli határnak, ezeknek az ellenséggel szemben való megvédésére hadba szálltak s így irányunkban értékes szolgálatot végeztek, amint ugyanezen Bogomér comestól élő szóval értesültünk, hogy amidőn Morvaország urának engedélyével egész hadseregünkkel oda bevonultunk, a nevezett Premyslt és Noszkot a mi igen kedves vönkkel Bozyslav herceggel az előbb nevezett vár és országhatár szemmel tartására ezen vármegyébe küldöttük, ezek miérettünk magának a nevezett Bozyslavus hercegnek szemeláttára igen dicsőséges harcot vívtak s egyik közülük megsebesülve nevezett vönkkel együtt visszatért hozzánk s egy katonát fegyvereivel együtt fogságba ejtve adott át nekünk. Figyelembe véve tehát mindkettőjüknek ily nagy szolgálatait és érdemeit, magát Premyslt és a megölt Noszk fiát és pedig Szádokot és Balázst minden birtokkal együtt besorozzuk a mi szolgálaink rendjébe, szabadságot adván nekik, hogy a mi hazánkban az arany szabadságot élvezhessék és ezen felül adományozunk nekik egy üres és gazdátlan földet, mely Trencsén vármegyében Dulovnak neveztetik s mely a guori vendégek s ugyanazon vár népeinek földje közt fekszik és pedig kivéven azt ugyanazon vár ispánjának mindennemű joghatósága alól teljesen és szabadon, hogy azt ők maguk, mint örökösök és utódjaik is ilyként örökre bírassák. Amely birtokba a mi hívünknek Benedeknek legkedvesebb hitvesünk tárnokmesterének és fentebb nevezett várunk főispánjának fia, Fonch utján őket beiktatni rendeltük és miként ezen comes utján értesültünk...a már ismételt említett várunk jobbágjai közül is, vagy a nyitrai káptalan által a határjelek a következőképpen állapítottak meg: Kezdődik az első határjel a Vág folyótól a Premezleyez nevű helytől és fölfelé halad egészen a nevezett Premysl malom helyéig, innen átmegy egy sík mezőn a Vasuchnak nevezett vízen át a Neddichtalky nevű helyig egyenes irányban elválasztván kettős határjellel a várbeliek Zabreg nevű földjét, innen egy száraz völgybe megy, ahol két határjel van, az egyik egy hársfán, a másik egy almafán, ezek fölött felhág egy nagy Bérc nevű hegyre földből hányt két határjelen át, ahol végződnek az előbb nevezett várbeliek határjelei, innen tovább haladva egybeesik Tuchina község határjeleivel a Bércen át a négyes szeglethatárjelekig, amelyek elválasztják a mikusóci vendégeket lednicei Márk gróftól. A négyes határjeltől leszáll a megyevonal egy Bércen át a Szucsica nevű folyóig, ahol a nagy út és a nevezett folyó közt két határjel van földből felhányva s ezen folyón át a Vág folyóba tér vissza az említett vízfolyás és itt végződnek a fentnevezett földnek határjelei. Ezeket tehát így elvégezvén, a többször nevezett Premysl a mi személyünk elé járult előadván előttünk, hogy ő maga a gyermekek örömétől meg van fosztva, esedezvén előttünk, hogy az ő javai a mi kegyelmünk révén az ő főntebb nevezett testvérei uralma és rendelkezése alá szállhassanak át. Mi tehát hajolva az ő kéréseire s figyelembe vévén az ő szolgálataikat és érdemeiket, a nevezett jószágokat az ő megnevezett fivéreinek és az ő örökösöknek átadtuk örökös birtoklásra. És hogy ezen adományunk örökké tartó hatályt nyerjen és nagyobb hitelességnek örvendjen, elhatároztuk, hogy ezen írás a mi királyi kettős pecsétünk erejével megerősítve adassák ki. Kiadatott a mi kedvelt hívünk, Pál mester, választott székesfehérvári egyház..., a mi udvarunk alkancellárjának kezei által az úr 1259.ik, uralkodásunk huszadik évében."

Ezen oklevél a Magyar Tudományos Akadémia gyűjteményében van s megjelent a Hazai oklevél és okmánytár 1876.évi kiadásának VI. kötetében a 97. oldalon. Hogy hogyan került az Akadémiához, azt nem tudtam megállapítani.

Azt, hogy az oklevél a Szádeczky-Kardoss családra vonatkozik, kétségtelenül bizonyítja a Szádecz, vagy Szadocs név, de bizonyítja az is, hogy családunk a későbbi idők folyamán pereket folytatott az adomány tárgyát képező dulói birtok iránt.

Dr.Szádeczky-Kardoss Lajos egyetemi tanár személyes elbeszéléséből tudom ugyanis, hogy ő évek előtt össze akarta gyűjteni a család történetére vonatkozó iratokat s így kapta néhai Kardoss Kálmán baranyai főispántól az alábbi iratot:

"A szépesi, szent Mihályról nevezett egyház káptalanja minden Krisztust hívőnek üdvöt az üdv adományozójában, akinek jelen levelünk felmutattatik. Mindenki tudomására kívánjuk hozni ezen levelünk rendiben, hogy Szadoch pap és az ő testvére Balázs elibénk járulván felmutatták előttünk a nyitrai egyház káptalanjának oklevelét kérvén

bennünket tisztelettel és alázattal, hogy az országos mozgalmak miatt biztonságukra és az úti veszedelmek miatt az előttünk felmutatott okiratot szóról szóra és pecsétünkkel meghitelesítve lemásolni kegyeskedjünk. Amely okiratnak tartalma pedig ilyen: A nyitrai egyház káptalanja Krisztus minden hívőjének, akihez ezen levelünk eljut, örök üdvöt az Úrban. Ezen levelünk rendiben mindenki tudomására kívánjuk hozni, hogy Kumorzán és Tamás, trencsényi várispánok kiváltságlevelét vettük a következő tartalommal: Mi Kumorzán és Tamás, a trencsényi várispánjai jelentjük mindenkinek, akinek ezen oklevelünk felmutattatik, hogy amidőn Sadoch pap az ő testvérével Balázssal és más atyafiaival Kiuchkot, Pált és a Govor faluban levő többi vendégeket Harrandus a király úr főlovászmestere és trencsényi várispán elé idézte azért, hogy ezek bizonyos részeseket a reájuk örökletesen szállott földből még Bás mester, néhai trencsényi várispán idejében jogtalanul elfoglaltak és elfoglalva tartanak saját maguk önkénye alapján és jöllehet ez iránt mindkét fél hosszabb ideig perlekedett, végre is a mi urunk Harrandus mester a felek közt olyan értelmű ítéletet hozott, mely szerint a Szadoch pap köteles a nevezett várjobbágyságai közül tizenkettőt állítani, akiket az ellenfél fog kiválasztani az eskü letételére maga mellett az ő igazának megvédelmezésére úgy t.i., hogy a megnevezett föld ezen papé és az ő atyafiaié volt régtől fogva mint öröklött vagyon. Ennélfogva mi Harrandus mesterünk parancsához képest ezen papnak és az ő, az ellenfél által egybehangzóan kiválasztott tanúi részére az eskü letételére határnapot tűztünk, akiknek nevei ezek: Márton hadnagy, Péter őrsparancsnok, Kirchmus fiával Miklóssal, Micsud nevűvel és Dobuchai Michával, Dubnicsay Madách Ananiás és Miklós, Hakolupy Pál, Márton hírnök-parancsnok, Madik fia, Bork. Akik mindnyájan az eskületételére tűzött határnapon jelen voltak, kivéve Márton hadnagyot, akiről az ő embere Ben azt mondta, hogy súlyos betegségből van elnyomva. Ezek ezen okból sem azokat nem eskették meg, akik jelen voltak, sem azt aki ágyban feküdt, nem kényszerítettek esküre, amint ez szokás, hanem makacsul eltávoztak....egyben a várnak már nevezett jobbágyságaival és másokkal, és pedig Cepk, Yvanka, Vayna, Dersib és sok mással együtt. A nevezett falubelieket ezen perben pereszteseknek nyilvánítottuk, a nevezett földet pedig a már említett papnak és az ő atyafiainak állapítottuk meg békés birtoklásba, különböző helyeken határjeleket állítván fel, amelyek következő módon választják el a határt: kezdődik az első határjel Marton, lednici comes kettős határjelénél a Szuchicha-nak nevezett pataknál, s ennek mentében letér a Vághoz, a jobboldalon fekvő összefüggő határjeleken át, amely Vág folyamban végződik. Hogy pedig a dolgok ezen rendje nagyobb erősséget nyerjen és nagyobb hitelességet érjen, jelen levelünket a mi Jakab mesterünknek, trencsényi főesperesnek pecsétjének bizonyosságával úgy a saját, mint a nyitrai káptalan, amely ezen ügyben kirendeltetett, hitelül megerősítettük. Mi tehát ezen kiváltságlevelét gondosan megtekintvén a fentebb nevezettek előterjesztett igazságos és illő kérelmére és különösen, miután ezen ügyletnél Jakab mester, a mi confráterünk helyettünk jelen levő volt és végeztetett, ezen oklevelet kiváltságlevelével alakjában engedélyezve pecsétünkkel megerősítve rendeltük kiadatni. Az Úr megtestesülésétől számított egyezerkettőszáz hatvanharmadik évben Demeter a mi egyházunk olvasója idejében. Mi tehát engedve ezen pap és az ő testvére kérésének, hogy az előttünk felmutatott oklevél szóról szóra megegyezik, elrendeljük annak szóról szóra való leírását a mi pecsétünk bizonyosságával. Kiadatott Oculi vasárnapja előtti legközelebbi VI.-ik ünnep az úr 1283.-ik évében."

Fentebb már kimutattuk, hogy Szádeczne község név nyelvtanilag sem származtatható a Szad szláv töből. A most bemutatott két okiratból azonban egyáltalán nem lehet vitás, hogy IV. Béla király idejében volt egy vitéz, akit Szádechnek hívtak s hogy ez meglehetősen vagyonszerző és jelentékeny ember lehetett, az nem vitás. Kézenfekvő tehát, hogy Szádeczne község alapítója ezen

Szadoch pap volt s ezt a feltevést támogatja nem csak a felhozott nyelvtani okok egész tömege, hanem azon további tény is, hogy ez a Szadoch pap testvére volt azon Balázsnak, aki 1268 körül egy birtokvitában megölte a Dulóval szomszédos községben Hourkár birtokos Lőrincet, Huorkai Godislaus atyját s ez a Godislaus annak idején már Domanizsi plébános volt s utóbb úgy egyezett meg a két Szadoch testvérrel, hogy ezek vérdíj fejében, részben pedig örökáron átengedik nekik az ő vitás dulói birtokjuttalékát.

Ebből a tranzakcióból valószínű, hogy abból folyólag kerültek ezek a Szadoch fivérek az akkor még névvel nem is bíró, hanem csak terrának, földnek nevezett Szádeczne birtokába s a megszerző Szádech pap nevére nyerte ez a föld utóbb a Szádeczne elnevezést. Ez a leszármazási elmélet teljesen fedi egyébként nyelvtanilag is az eredetet, mert a ne rag a szláv nyelvben annyit jelent, mint "féle", tehát Szádeczne azt jelenti, hogy Szádech-féle.

Annál inkább kell elfogadnunk ezt a magyarázatot, mert a község eredetileg Szadochna név alatt szerepelt, tehát mindenképpen közelebb állott a két oklevélben amúgy is mindkét alakban szereplő Szádech, vagy Szadoch névhez, mint a Sad szóhoz.

Különösen hangoztatni kívánom azonban, hogy négy ténnyel állunk itt szemben, és pedig:
- Bizonyos, hogy volt egy egyén a XIII. szd.-ban, akit Szádechnek neveztek.

- Bizonyos, hogy ennek egyik fontos, birtokára vonatkozó ősi oklevele a mi családunk levéltárában volt és van ma is.
- Bizonyos, hogy ez az ősi birtokszerző volt, aki a dománizsai plébános egyik őst megölte s utóbb annak birtokát magához váltotta.
- Bizonyos, hogy a számos tagból álló virágzó Dulói család a XIII. szd.-ban egyszerre csak eltűnt a közéletből, pedig eléggé nagyszámú család volt.

Ha egy, vagy két ilyen eset előfordul, azt joggal mondhatjuk véletlennek, de hogy egyszerre s ily feltűnő módon négy, egymástól teljesen különálló esemény igazolja azt az egy tényt oly feltűnő egyértelműséggel, emellett egy kézlegyintéssel elmenni, ezt véletlennek minősíteni nem lehet, mert az élet ily tömeges véletleneket nem produkál. Le kell tehát szegezünk azt, hogy a Szádeczne, illetve régi alakjában Szádochna név a Szádoch, vagy Szádech pap, mint alapítónak nevéből származik.

Ezt a megállapítást nem gyengítheti meg s nem enyészetheti el az sem, hogy a leszármazást nem tudjuk a nemességszerzéstől kezdődőleg okiratilag igazolni, de vajon hány család képes erre hazánkban?

Abból indulok ki, hogy a hagyomány mindenben megerősíti e leszármazást. Nagyapám Elek 1806-ban, atyám 1846-ban született. Nagyatyámat ugyan nem ismertem, de nagyanyám 16 éves koromban halt meg. Tőle s boldogult édesapámtól számtalanszor hallottam, hogy a mohácsi vész idején családjából két fivér ment a háborúba a királlyal, Balázs és Zsigmond. Az egyik elesett s a csata napján édesanyja találkozott e fiával amint fehér lován hazafelé ügetett s örömmel üdvözölte őt odahaza. A látomány azonban abban a pillanatban eltűnt s a másik fivér hozta meg aztán a szomorú hírt, hogy a látott alak a jelenés napján már halva volt.

Ennek a családi hagyománynak a magja igaz. Tényleg két fivér vonult a királlyal hadba s tényleg mint a nemeslevél bizonyítja, az egyik megjött, de a másik ottmaradt a csatában. Csupán a kor, az esemény időpontja nem egyező, ami könnyen érthető is, mert a későbbi leszármazók csak azt tartották emlékezetükben, hogy egy nagy nemzeti veszedelem idején történt ez az esemény s így később önként gondoltak a szomorú emlékü mohácsi csatára, a tatárjárás helyébe így került a közelebbi nagymérvű vereség. De maga a legenda megvan és íme teljes igazolást nyert a hiteles nemeslevéllel.

Egymagában már ez is elég lehetne a leszármazás igazolására, de hát a szigorú kritikusok még több bizonyítékot is kívánnak.

Lássuk hát ezeket:

Fekete Nagy Antal idézett könyvében meg van írva a 247. oldalon, hogy Dulói János fia Mihály 1392-ben arra kötelezte magát, hogy a dulói birtokra vonatkozólag Béla és István királyok által kiállított okleveleket át fogja adni az Egresdy családnak mint zálogbirtokosnak. Ez az átadás volt az oka, hogy családjából elkerültek az említett okiratok s így kerülhettek azok - legalább részben - a Magyar Tudományos Akadémia birtokába is.

Egy későbbi ok lehetett az a dúlás, fosztogatás és égetés, mely Kardoss Bertalant, Detrét és Pétert 1452-ben ért, kiknek Kislenicen és Porubán levő házáat a szomszédos Buthora /a Marsovszky család ősei/ Gáspár, Lőrinc és Bolthys megtámadták, felégették s a birtokot erőszakosan elfoglalva áruba bocsátották.

Ez a támadás 1457-ben megismétlődött a husziták részéről, akik ellen a nevezettek részére Hunyadi László, a besztercei vár grófja, sőt maga V. László király is oltalomlevelet állított ki Trencsén vár kapitányához.

Végül 1572-ben az Abstemius /Bornemissza/ Pál királyi helytartó által kiállított új adománylevelé szerint Szádeczky-Kardoss Balázs háza, melyben a család okmányai őriztetek, nemrég elégett s az okmányok eltűntek.

Ilyen okok játszottak közre, hogy a család legrégebbi történetéről csak a Kardoss ágon maradt fenn egy fontos okmány, a dulói birtokra vonatkozó s fentebb egész terjedelmében idézett határjárási oklevél. A többi más idegen kezekből kellett összeszedni.

Figyelembe kell itt venni, hogy az Árpádházi királyok idejében a családi nevek még nemigen voltak kialakulva. Az emberek legnagyobb része apja után nevezte magát, vagyis a személyazonosság megjelölésére felhasználták a fiú neve mellett az apa, sőt sok esetben még a korábbi ősök nevét is, mint pld. Johannes, filius Petri, filii Joseffi, filii Michaelis stb. Emellett még többnyire az illető esetleg meglévő egyéb melléknevét, mint pld. a Dulói Családnál János dictus Roh. Maga a ma nemesi előnévnek használt falu nem nemesi előnévként, hanem a lakóhely, az illető

birtokának közelebbi megjelölésére szolgált s annyira nem volt a személyhez hozzáillesztve s azzal összefüggésben, hogy ha a család valamely tagja az illető helyen megszűnt birtokolni, vagy egy más községbe tette át lakását, rendesen fel is vette ennek a községnek nevét mint közelebbi személyiség megjelölést.

Trencsén megyében erre nagyon sok példa van s főleg a Szádeczky-Kardoss család nyújt erre sok bizonyítékot.

Ismerünk a megyében de Domanizsa, de Szádeczne, de Vaszka, de Tuchina, de Bolesso stb. előnevű Szádeczky-Kardoss családot, mely kétségtelenül egy és ugyanazon családnak más és más községekben birtokos tagjai szerint nevezetik. Sőt maga a Szádeczky-Kardoss család is a későbbi időkben külön Kardoss és külön Szádeczky ágra oszlott ismét csak a szerint, hogy hol birtokolt az illető ág.

Nem lehet tehát csodálkozni azon, hogy a ma nemesi előnévnek használt név a XIII. és XIV. századokban nem bírt oly nagy fontossággal, hogy ahhoz, mint akár a családnévhez is mindenképpen ragaszkodtak volna az emberek. A nevek végleges kialakulásánál még számos példánk is van, amikor magát a valóságos családnevet is megváltoztatták.

Családunk valamely oknál fogva a XIV. században a Kardoss melléknevet vette fel, valószínűleg személyi megkülönböztetésül, de ugyanakkor elhagyták, megszűnván Dulón birtokolni a de Dulov előnevet is. Ezért említik meg okleveleink a XIV. század végén szerepelt Miklós fia Pétert mint "Petrus Dictus Kardos" de Domanizsa néven. Vagyis itt a dictus szó nem azt jelenti, hogy ez a családi név, hanem, hogy az illetőnek ez volt a személyi megjelölésére szolgáló neve. Magyarul tehát a név így hangzik "Nagydomanizsai Péter, akit Kardossnak neveznek".

Nyilvánvaló ebből, hogy ez a Péter Nagydomanizs községben birtokolt és Kardoss melléknévvel volt jelölve. Ez a melléknév ragadt rá örök utódaira éppen úgy, mint a másik birtokról a Szádecz névű ő után előbb a Szádeczsy, később a Szádeczky név.

Ez a magyarázata a Szádeczsy-Kardoss név származásának, ill. eredetének.

S hogy ez így van s másképp el sem képzelhető, arra még egy fontos bizonyíték akad.

Fekete Nagy idézett munkája szerint a Dulói család utoljára 1396-ban szerepelt s ez idő óta nyoma veszett.

A XIV. század második felében 1350-től 1396-ig magában Duló községben huszonhárom családtag szerepel a Dulói családból s fel kell tételeznünk, hogy ezeknek fele, tehát legalább 10-12 ember elérte a századvéget s mindezek nem pusztultak ki magtalanul. 1396-ban tehát legalább 10 élő Dulóival kell számolnunk. Márpedig ez igen szívós fajta volt, legalábbis erre mutat az emberöltőkön át húzódó perek tömege, amelyeket a dulói birtok miatt szinte érthetetlen szívóssággal folytattak.

Kell tehát, hogy a család valahová máshová költözött s ez új birtok alapján megváltoztatott névvel élt továbbra is ugyanezen megyében. E tekintetben ismét egy oly körülményt kell figyelembe vennünk, mely szintén nem lehet véletlen, hanem ékesen szóló bizonyíték a Szádeczky-Kardoss családnak egységes eredetére vonatkozólag s ez az, hogy a Szádeczky-Kardoss család még a későbbi századokban is állandóan fenntartotta kapcsolatát a Duló környéki családokkal.

Erre vonatkozólag meg kell ismerkednünk elsősorban is a helyszínnel. Trencsén vármegye általában hosszas alakban a Vág folyam mellékét követi északról déli irányban. Hossza mintegy 90 kilométer s a vármegyét majdnem középen szeli két részre a Vág folyó, melyen az egész vármegyében csak egy helyen, Trencsénben vezetett át egy híd. Maga a Vág folyó eléggé széles, az azon keresztül vezető vasúti hidak átlag négy ívesek. Gyakori áradásai hetekig elzárják a közlekedést a két part között, mely egyébként is eléggé ritka.

A társadalmi érintkezés a két parti rész között még a legújabb időkben is meglehetősen gyér volt, pedig már akkor Puchón s Nagybecsén is állottak az állandó közúti hidak. Milyen ritka lehetett az tehát 4-500 év előtt s mégis azt látjuk, hogy a Szádeczky-Kardoss család tagjai vagy lányai azokból a családokból választottak ház társakat, amelyek Duló körül, sőt annak közvetlen közelében fekszenek.

Így hivatkoznom kell arra, hogy 1512-ben Tuchinyei Gergely 4 lánya közül kettőt Szádeczky családbelieknek adta feleségül és pedig Zsuzsannát Szádeczky Péternek és Anasztáziát Szádeczky Mátyásnak. Tuchina község pedig tözsomszédságban fekszik Duló községgel, míg Szádeczne a Vág másik oldalán messze fekszik s oda csak úgy lehetett jutni, hogy előbb le kellett kocsizni a mintegy 70 kilométerre fekvő Trencsénbe, ott a hídon átkelni a Vágon s innen ismét a körülbelül 40 km-re fekvő Dulóra felfelé északnak utazni. Tehát legalább 100 km. távolságot kellett kocsin megtennie a nemes legénynek, aki Duló környékéről akart menyecskét hozni.

S hogy mennyire nehézkes és szokatlan volt az érintkezés a Vág két partja között még a legújabb időkig is, azt fényesen igazolja az a tény, hogy 1890-1900 között majdnem minden nyaramat az Illava mellett közvetlen közelében fekvő Kassza községben töltöttem s dacára annak, hogy állandóan vadásztunk és kirándulgattunk mindenfelé, sem én magam nem voltam a Vág túlsó partján, sem nem ismerek senkit, aki mulatsáért, vagy sportból átment volna a túlsó oldalra. Jellemző, hogy pld. Trencsén vármegye majd összes várromjait megjártam, de az Illavával átellenes, légvonalban 8-10 km-re fekvő s Duló felett egy nagyon szép vörös sziklaháton messzire kimagasló oroslánkői várromon nem voltam soha.

A Tuchinszky családdal való összeházasodás nem egyedülálló példa, mert pld. 1564-ben nagy per folyt néhai Szádeczky Péter két lányunokája, Magdolna és Anna között az iránt, vajon a szádecznei birtok mindkét ágat, vagy pedig csak a fiágot illeti-e. Magdolna Dulai Dömötörnek, Anna pedig Hourkai Koosa Györgynek volt a felesége, tehát mindkét leány ismét csak Dulóval szomszédos birtokoshoz ment nőül, mert azt hiszem a Dulai név alatt is tulajdonképpen Dulói rejtőzik.

A XVI. század nemesi összeírásai szerint a Szádeczky család egyik ága nőágon történt öröklés folytán egyenesen átköltözött a másik oldalra s ott is maradt.

Ez a másként meg sem magyarázható gyakori házasságkötés az egymástól nagyon messze eső két Vág-parti család tagjai között ismét csak nem lehet véletlen, hanem csak arra enged biztos következtetést, hogy a messze élő felek közt élt a rokoni kapocs tudata s ez hozta össze a fiatalokat.

Talán hosszúra nyúlt e bevezetés de szükséges volt, hogy meggyőzhessük az olvasót arról, hogy a Szádeczky-Kardoss család nem véletlenül, hanem komoly alapon származtatja eredetét a Dulói családtól, aminek bizonyítására még csak azt kívánom felhozni, hogy amilyen hirtelen eltűnt a történelemből és Trencsén vármegyéből a Dulói család, épp oly hirtelenül és méghozzá tömegesen tűnik fel ugyanott s ugyanakkor a Szádeczky-Kardoss család.

A család 1571-ben új adományt kért és kapott szádecznei ősi birtokára azért, mert eredeti okmányai elvesztek. A nova donatio már a következő családtagokat, illetve a következő külön ágra szakadt örököseket említi:

1. néhai Péter fiai Balázs és Zsigmond, 2. idb. Zsigmond és fia Mihály, 3. néhai Mátyás fiai Miklós és György, 4. Gáspár és fia János, 5. Gáspár / néhai / fia János, 6. néhai idb. Szádeczky másképp Kardoss Miklós fiai Márton Mihály és György.

Ezenkívül a fentebb hivatkozott örökösödési perből tudjuk, hogy ugyanazon időben volt még egy másik néhai Péter s illetve ennek néhai István nevű fia, aki után azonban csak két lány maradt s ezért a nova donatióban nem szerepelnek.

1571-ben tehát a Szádeczky család már 7 külön ággal szerepel, nem is szólva arról, hogy ugyanazon időben már külön ágat képezett a Kardosvaszkan lakó atyafiság s ugyancsak külön ágat képeztek a Kislednicsen s illetve Vaszkan, Poruban és Szulyén lakó s ekkor vagyoniilag már elkülönült többi családtagok is.

Ezek száma tehát a XVI. század második felében már legalább 15 külön ágazat volt, összesen mintegy 25-30 megkülönböztető névvel s így nyilván külön megjelölésre szoruló ágazattal, ami ismét csak azt bizonyítja, hogy a család nem emelkedhetett a soltézságból, vagy predilis nemesség sorából az országos nemesek közé, hanem létszámából is következtetve már akkor is nemesnek kellett lennie, amikor még e két intézmény nem létezett.

Áttérve ezek után a család eredetére, meg kell állapítanunk, hogy mint törzsbirtok csupán Szádeczne jöhet tekintetbe, mert Kardoss Vaszka, mely mellette fekszik, a Podmaniczky családtól eredő későbbi, XVI. századbeli szerzemény. Szádeczne község azonban okiratilag első ízben 1339-ben említetik s akkor sem mint község, hanem csak mint terra Saddexna. Bizonyos tehát, hogy a község megalapítása 1339 körüli évre tehető.

Tudjuk azt is, hogy egész Trencsén vármegye területe eredetileg egészben a trencsényi várispánsághoz tartozó királyi birtok volt. Utóbb a megye felsőbb részén megalakult a külön uradalmat tevő Besztercei várbirtok, mely eredetileg az országos főtiszségek viselőinek hivatalához volt kapcsolva, mint hivatali járandóság, a XIV. században azonban Nagymartoni Pál országbíró s a Losoncziai után, akik minden valószínűség szerint csak mint comesek bírták a várat, az 1397-ben a lengyel Szazilvogius, majd Stibor vajda magánbirtokába került. Utóbbinak halála után Albert király azt feleségének, Erzsébetnek adományozta. 1457. március 9.-én Hunyadi László mint kir. tárnokmester és szepesi gróf V. László király nevében itt adta ki a Trencsényi várispánhoz szóló protectionális

levelét Zádochi Péter, Detre és Bertalan részére, de már 1458-ban megkapta azt a Podmaniczky család, mely a középkoron végig birtokolta is.

Ez a nagy és jelentékeny kiterjedéssel bíró uradalom az 1439.évi eladományozással kapcsolatban felvett összeírás szerint a következő tartozékokból állott: Beszterce város, Marikovalehota, Hlinik, Styavnik, Plevnik, Domanis, Orlov, Rasso, Lednice, Tepla, Prázno, Katlina, Predmér, Hvosznica, Krebrenovalehota, Vertizsér, Kliestina birtokokra, tehát a vágbesztercei és biccei járások nagy részét. Amint a felsorolásból látszik, az akkor már létezett Szádeczne, akkor "terra Szaddoxna" nem szerepel a birtokok között, jóllehet Domanizs bent van a felsorolásban s így nem szerepel a későbbi, 1471 s 1458 évi összeírásban sem.

Ebből minden kétséget kizárólag csak azt a következtetést kell levonnunk, hogy a szádecznei uradalom, vagyis Szádeczne község egész határa akkor különálló nemesi birtokot képezett.

S amint idáig jutottunk a történelmi tények megállapításában, további következményként meg kell állapítanunk azt is, hogy tulajdonosa, a Szádeczky-Kardoss család nem származhatik sem a soltészetből, sem a prediális nemességből, mert amikor ezek kialakultak, akkor ez a familia már különálló birtokos nemes család volt.

Világosan bizonyíthatja ezt a tagadhatatlan tényt a Podmaniczky családnak dr. Lukinich Imre által most közzétett oklevéltára, mely a Kardoss családnak a XIV. században szerepelt tagjait majdnem mind említi, magában foglalja az akkor létesült s illetve alapított soltészságokra vonatkozó okmányokat és prediális szerződéseket is, de ezek közt a Szádeczky-Kardoss család, vagy a szádecznei birtok sehol sem szerepel, márpedig nagyjából ismerjük az összes Trencsén megyei prediális nemesek névsorát, birtokaik fekvését, a prediális nemeseket, s ismerjük e vármegye összes soltészait is alkalmazó uradalmakat is, de ezek közül a Szádeczky-Kardoss család sehol sem fordul elő, pedig valahol, vagy valamelyik országos levéltárban mégiscsak elő kellene fordulnia.

De tovább megyek. 1452 tájban Szádeczky-Kardoss Bertalan fivérei, Detre és Bertalan nevében is a nyitrai káptalan előtt protestál az ellen, kislednici és porubai birtokát, malmát és domanisi soltészágát /iudicatum in Domanys/ Buthora Gáspár, Lőrinc és Boldizsár jogtalanul elfoglalták és árusítják, 1457-ben pedig Hunyadi László mint besztercei gróf utasítja a trencsénai várispánokat, Chuta Jánost és Zilvát, hogy nevezettek ezen erőszakoskodások ellenében védelmezze meg.

A domanizsai soltészág megszerzésére később fogunk kitérni, ehelyütt megjegyezzük még, hogy V. László király ugyanilyen tartalmú védlevelet ad ki Kardoss Bertalan fiai részére a trencsénai várispánjához.

Ez is döntően szól amellett, hogy a Szádeczky-Kardoss család nem soltész és nem prediális nemességből származik, mert hisz ez esetben a birtok adományozójához kellett volna fordulnia az ilyen jogtalan támadás elleni védelemért. De mert a legfőbb nemesi hatósághoz, a királyhoz s annak egyik fő udvari tisztségviselőjéhez, Hunyadi László grófhhoz, mint besztercei grófhhoz fordultak s ezek ismét egy nemesi hatóságot, a trencsénai várkapitányt utasították a védelemre, bizonyítja, hogy a Szádeczky-Kardoss ősök nemesi birtokon éltek s fölöttük nem a birtok adományozója, hanem nemesi hatóság rendelkezik.

Végül hivatkoznom kell itt arra a másik hiteles bizonyítékra is, mely szerint 1762-ben Szádeczky-Kardoss Balázs ágának magvaszakadt. A család birtoka ekkor két részből állott, és pedig az ősi Szádeczky-Kardoss félé családi vagy mai néven nevezve ági birtokból és abból a vagyonból, amely Szádeczky-Kardoss Balázs szerzeménye volt s amelyet 1562 körül - az eredeti oklevél szavaival élve - "saját munkájával és vitézségével szerzett".

Ez utóbbi szerzeményt 1763.dec.26.-án kelt nádori adománylevelében Batthyányi Strattmann Lajos gróf nádor a Zsigmond ágából származó Szádeczky Györgynek adományozta, de már maga a legidősebb Balázs ág öröktében volt családi levéltár felosztatott a Szádeczky-Kardoss család akkor még élő összes tagjai közt, és pedig ezt örökölték a Zsigmond ág, a Chilavi másképp Urik /Mihály ága/ a másik Mihály ágából eredő Závodny ág és a Kardoss ág között, míg a családi curia s tartozékai Balázs testvérének fiágára, Zsigmond ágára szállott. Az osztályt így meg is erősítette a Trencsén vármegye által e célból kiküldött deputatio 1765.szeptember 16.-án.

Végül legyen szabad egy talán csak közvetett bizonyítékra is hivatkoznom, t.i. Trencsén vármegye bírósága előtt hosszadalmas per volt folyamatban néh. Szádeczky-Kardoss Péter két lányunokája Magdolna és Anna között. E perben a megyei bíróság 1564-ben hozott ítéletet s ebben kimondta, hogy a családi birtokban egyedül a fiág örökösödik s a nők nem.

Ennek a pernek majd összes iratai megvannak s a kihallgatott számos tanu, pld. a 80 év körüli Szádeczky Péter egy szó említést szem tesz arról, hogy a birtok magánkézből eredő adomány lett volna, tehát magánkikötés lenne a fiág örökösödése. Ez a hallgatás nem jelenthet mást, mint annak a természetes dolognak az elismerését, hogy a birtok nemesi adománybirtok, tehát királyi adománylevél alapján jutott a család tulajdonába. Így kell annak lennie, mert a régi magyar jog szerint ezt a kikötést egyedül a király foglalhatta bele a nemesi kiváltságlevélbe s ha a nőág kizárásának más alapja lett volna, erről vagy a periratok, vagy a tanuk legalábbis említést tettek volna.

A megye középkori történetének legbővebb forrása a Szulyovszky-féle családi levéltárnak az országos levéltárba került anyaga. Ez a levéltár e század elejéig a szulyói kastélyban egy beszakadt padlójú helységben volt a teljes pusztulás veszélyének kitéve. Így találtam azt, amikor 1913-ban dr. Szádeczky-Kardoss Lajossal, a nagyhirű történetíróval ellátogattunk Szulyóra s rábeszéltem őt, hogy a levéltárat, mely tele van középkori oklevelekkel, mentse meg és vegye meg Andaházy Pál Árpád földbirtokostól, akit semmiféle érdek sem fűz hozzá. Szádeczky Lajos hajlandó is volt erre s közvetítéssel át is engedte, ha jól emlékszem 300 K-ért az egész anyagot Sz. Lajosnak.

A szulyói ősi birtokot néhány évvel később feleségem nagybátyja, dr. Szulyovszky Dezső, volt tapolcsányi országgyűlési képviselő vette meg. Ezt azután rábeszéltem, hogy a birtokhoz szerezze vissza az ősi Szulyovszky-féle levéltárat is s ezt azután adja át az Országos Levéltárnak. Így került ez a nagy értékű középkori gyűjtemény a levéltárhoz a felvidéki családtörténeti kutatók nagy öröme.

Fel kell említenem még azt a megmagyarázhatatlan tüneményt is, hogy a Vág jobb és bal partján több azonos nevű község van. Mindkét oldalán találunk Lednicet, Vaskát vagy Vieszkát, Kvassot és pedig a jobb parton Oroszlánkő-Lednic várak, a bal parton pedig a besztercei vár vidékén, Szádeczne-Domanis körül.

Ez a névazonosság mindenképpen feltűnő s másként nem magyarázható, minthogy a lakók eredetileg a Vág jobb partján éltek s amikor később áttelepültek a bal partra, új lakhelyükre is elvitték a régi és megszokott helyneveket. Mint ahogy pld. az amerikai gyarmatosok régi hazájuk neveire keresztelték el az új haza városait, sőt még a 48-49.-iki szabadságharc magyar menekültjei is Amerikában Új-Buda várost alapították.

Hogy mi volt ez áttelepülés oka, azt ma már nem tudjuk megállapítani, talán a hatalmas Csák Máté, vagy valamely más felvidéki kiskirály akarta így, de hogy ez történhetett, az a szokatlan névazonosságból nyilvánvaló.

*

Amint már fentebb is említettem, Trencsén vármegye egész területe az Árpád korban királyi birtok volt s ennek központja a hatalmas s még a római korban épülni kezdett trencsényi vár volt. Eerre mutat a vársziklán még ma is létező római felirat, melynek Momen olvasása szerinti szövege azt tartalmazza, hogy itt tanyázott valamelyik római segédlégió. A hagyomány szerint s ezt a szakértők is megerősítik, maga a zömök és szokatlanul magas öregtorony még a rómaiaktól származik. A keletkezés idejét megerősíti a latin emléktábla szövege, mely Momen szerint a következő: "Victoriae Augustorum exercitus cui laugaritione sedit milites legionis II.DCCCLV constans legatus legionis II adiutricis curavit faciendum." Magyarul: a felséges császárok hadseregének győzelmére, melyből 855 katona Laugaritiumban /Trencsénben/ táborozott, állíttatta a II. segédlégió legátusa Constans.

Anonimus szerint a honfoglaláskor itt találták még a magyarok a bolondóci várat is, sőt valószínűleg állott már a garadnai vár is, melynek azóta teljesen nyoma veszett, sőt a XIII. században már elpusztulónak jelzett rajeci s talán a zsolnai vár is. Utóbbiak azonban csak kisebb s jelentéktelen várak lehetnek, mert a központ a hatalmas trencsényi vár volt s itt székeltek a vármegye főispánjai is, mint az akkori kormányhatalom helyi exponensei. A többi vár sokkal kisebb s nyilván későbbi, IV. Béla király idejére tehető alapításúak.

A hagyomány szerint kivétel lenne Lietuva vára, melyet a tatárok megostromoltak, sőt be is vettek s a helységnek a várba menekült papját a vár fokáról a mélységbe dobták.

A magyarok nem a honfoglaláskor szállták meg a vármegyét, hanem nyilván csak a már akkor állott várakba helyeztek erősebb magyar őrséget a határvédelem s elsősorban a trencsényi vár alatt Morvaországba vezető hrozikói út védelmére, ahonnan legelőbb várhatták a külföldi kalandozások miatt felbőszült szomszédok támadásait.

Ennek a várőrségnek a díjazását az akkori gazdasági viszonyok mellett nem évi készpénzbér, hanem a föld képezte akként, hogy az őrség tagjai zsold helyett haszonélvezetül kapták a várhoz tartozó földek egy bizonyos részét s családjuk ezen gazdálkodott, ők maguk pedig a várban, sőt háború esetén a váron kívül is teljesítettek bizonyos katonai szolgálatot.

A nekik kiosztott földek eleinte csak bizonyos időre osztattak ki, utóbb azonban a használat mind hosszabb s a végén örökletes lett úgy, hogy átszállott a fiúgyerekekre is, míg végül magántulajdonba ment át még a királyi földek azon része is, amelyek közben nem adományoztattak el. Ez a jelenség tapasztalható úgy a nagyobb várbirtokoknál, mint a kisebb nemesi birtokoknál is.

Bennünket a mi szempontunkból csak az a tény érdekel, hogy családunk ősei a trencsényi várban mint várjobbágyok teljesítettek katonai szolgálatot s ennek fejében kapták a dulói birtokot előbb csak haszonélvezetbe, utóbb királyi adományban.

Ebből a megállapításból két tény következik, és pedig 1. hogy őseink a honfoglaló ősöktől származtak, tehát ősmagyar eredetűek voltak, 2. hogy a várőrségben nem közlegényi, hanem nyilván valamely magasabb tisztséget töltek be.

Az első következtetést illetően hivatkozhatunk Fekete Nagy Antal már idézett munkájára, amelyben megdönthetetlenül kimutatta a Trencsén megyei magyar telepek létezését, sőt nagyobb kiterjedését s kimutatta, hogy éppen Dulón s annak vidékén magyar volt a többség nyelve, tehát magyar volt a földesúr is. Bizonyítja ezt elsősorban maga a név. Hiába hivatkoznak egyesek arra, hogy a Duloo, vagy Dulov szó szláv eredetű. Én nem ismerek olyan szláv szót, amelyből a név leszármaztatható, vagy legalább összekapcsolható lenne. Ellenben ott van az ősmagyar eredetű duló név, mely a székelyeknél még ma is községi bírót jelent, tehát bizonyos embercsoport vezető fejét, elöljáróját. Szerintem ezt a magyar dulóval kell összeköttetésbe hozni.

Annál is inkább helytálló ez a magyarázat, mert úgy Duló, mint Agász környéke Trencsén vármegye megszállásakor, sőt még századokig azon túl is színmagyar volt. Ott van Oroszlánkő, Vereskő, Szőkefalva, melyek lakossága színmagyar volt és csak évszázadok múltán tótosodott el. De főleg ott vannak Duló községnek a középkorból ránk maradt dülő és határjelei. 1413-ban dülői közül említik a Hozjudulewfeld, Kaladamegy, Hedalya, Eresztvenalya, Agyagos, Nytwan, Parthfeletvalo Agyagus, Osztrobegalya, sőt a belőle kivált új község is a középkorban Ujfalu néven szerepelt.

Ennél nagyobb bizonyíték a község birtokosainak és a név eredetének magyar volta mellett nem kell s igazán kár keresnünk a régi rossz magyar szokáshoz képest a külföldi eredetet ott, ahol a magyar eredet ennyire nyilvánvaló s ahol a szláv eredetre semmi sem mutat.

Ebből egyúttal kétségtelen az is, hogy őseink a honfoglaló magyarság tagjai voltak, mert egy ennyire exponált fekvésű magyar határvár őrzését a magyarság sehogy sem bízhatta volna a meghódított szláv lakosságra, hanem csakis saját nemzetének kipróbált hűségű tagjainak adhatta azt át.

Ami a másik következtetést illeti, t.i. hogy őseink a várőrség magasabb rangú tagjai voltak, erre nézve két írásbeli adattal is rendelkezünk és pedig IV. Béla király a tatárjárásban szerzett érdemeik elismerésül Votiszó faluból Néver, Buda, Ortirad, Raskó, Danila és Damoszlo nevű vitézeket a trencsényi vár jobbágyságai közé veszi fel. in jobbagiones Sancti regis castri eiusdem s a Fejér IV.1.k.295.lapon közölt diploma szavai szerint, "qui nobis in cabatis servire consueverunt." Ez a kifejezés nyilván nem magyarázható másként, mint úgy, hogy az említettek nem vértben, vagyis lovagi öltözetben, hanem csak közönséges ruhában, kabátban teljesítették a hadi szolgálatot, tehát közkatonák voltak. Ezzel szemben a fentebb már közölt Premysl, s Nosk nevű őseinket a király "in titulum servientium nostrorum assumimus" megadván nekik a jogot, hogy udvarunkban az arany szabadságot élvezzék, s teljesen kivéven őket és birtokukat a várispán hatósága alól.

Tehát nagy különbség van a két kiváltságlevél közt, mert míg az egyik a köznép, a köznívű sorból a várjobbágyok sorába emeli az illetőket, addig a másik a nemesség, a királyi udvar lovagjainak címét adományozza őseinknek, vagyis sokkal magasabb és értékesebb címet s így a megadományozottaknak is már eredetileg magasabb tisztséget kellett betölteniök.

Itt van még a Dulóiaknak a Guori vendégek elleni perében a trencsényi várispán által hozott ítélet, mely úgy rendelkezik, hogy ha Szádech pap és 12 trencsényi várjobbágy, akiket az ellenfél jogosult kiválasztani, esküt tesz arra, hogy a vitás földet Szádech pap és az ő elődei régtől fogva mint öröklött földet bírták, akkor övé lesz a föld.

Az ítélet tartalmazza a bejelentett eskütársak neveit is és pedig Márton maior exercitus, Péter maior speculatorum, martinus maior praeconum. A többiek csak névszerint vannak megjelölve, de nevüket a XIII. század egyéb okleveleiből ismerjük mint egyes birtokos nemes családok őseit.

Ezeket az eskütársakat az alperes választotta ki s az akkori társadalmi tagozódás mellett biztosra vehetjük, hogy az ellenfél nem választotta volna ki esküdtársnak a várórség parancsnokát, vagy a hadsereg parancsnokát s más előkelő tisztségek viselőit s ezek nem lettek volna hajlandók mások mellett esküdtársakként szerepelni, mint csak a velük rangbelileg, tehát anyagilag és társadalmilag egyenrangú személyek, vagy ilyenektől származó jogutódok mellett.

Szadach pap atyja és nagybátyja tehát feltétlenül magasabb tisztségek betöltői voltak a trencsényi várórség kebelében.

Ezek után hivatkozom a múlt század elején élt legnagyobb magyar magánjogásznak, Kelemen Imrének, a pesti tudományegyetem tanárának 1814-ben kiadott *Institutiones Juris Privati Hungarici* című művére, melyben azt írja, hogy a várjobbágyok három tagozatba sorolhatók, és pedig 1. *Jobagiones S. regis* akik hadi szolgálat fejében a szent királytól földet kaptak, 2. *Jobagiones de Castrensibus exempti*, akik a későbbi királyok által a hadi szolgálatba felvételükkel s 3. *Servientes regis*, vagyis a király szolgálói, ezeket udvari lovagoknak, a király familiárisainak, királyi banderiumnak a magyar király királyi házában is nevezték. Ebbe a legdíszesebb katonai rendbe az előbbi két osztály legkiválóbbjai és katonai érdemekben legkitűnőbb férfiai kerültek, akik örökletes birtokkal, egyedül csak katonai szolgálattal megterhelten, de minden más tehertől mentesítve adományoztattak meg és kivételként a vár hatósága alól, megengedtetett nekik, hogy a nemesek bírása /szolgabíró/ alá tartozzanak.

Ebbe a rendbe emelte IV. Béla Premyslt és Noskot, akik tehát e rangemeléssel a király familiárisai, udvari lovagok lettek.

Az idézett ítéletből kitetszőleg a Dulói családnak a dulói birtok őseitől örökletes birtoka volt, tehát kétségtelenül ezt már régebbi idő óta bírta a család, nem csupán a megnevelés idejétől, sőt maga a birtokvita s illetve per már korábban, még Bán ispán idejében történt. Így tényként kell megállapítanunk, hogy Duló ősi családi birtokunk volt s annak névszerint is ismert két legrégebbi birtokosa a várjobbágyi rangban levő s a trencsényi kir. várban katonai szolgálatot teljesítő Premysl és Nosk testvérek voltak. A megelőző ősökről tudomásunk nincsen. E két testvér 1242-ben a tatárjárás idejében Bogomér várispán alatt hadba vonult.

Hazánk történelméből tudjuk, hogy az országot megtámadó egyik tatár sereg Batu kán testvérének, Ordának parancsnoksága alatt, mint a tatárság jobb szárnya a muhi csatát megelőzőleg 3 nappal a lengyel király hadseregére döntő csapást mért s az egész lengyel hadat megsemmisítette. Orda e csata után Morvaországot dúlta végig, majd április végén az akkoriban Morva kapunak nevezett hrozinkói hágón át, mely Trencséntől néhány kilométernyi távolságban vezet át a szomszéd Morvaországba, betört Magyarországra s itt Trencsén vármegyében rettenetes dúlásokat vitt végbe. A vármegye községeinek legnagyobb részét felégette a tatár horda, a lakosokat tömegben gyilkolták le e minden emberi érzésből kivetkőzött hordák és csak kivételesen hagyták meg egyesek életét, akiket rabszolgául hurcoltak magukkal. E rettenetes pusztításnak esett áldozatul Trencsén, Nyitra és Pozsony vármegye egész területe, kivéve mégis a vármegyék székhelyét képező várakat. Valószínűleg ekkor pusztult el Trencsén vármegye báni, akkor hegyentúli járásában fekvő gradnai, vagy garadnai ősi vár, melynek ma már csak emlékezete marad meg a község nevében.

A történetírás szerint IV. Béla szerencsétlen végű muhi ütközet után kevesed magával Gömör, Nógrád, Hont és Bars megyéken keresztül Nyitrára ért s innen tovább ment Pozsonyba.

Ez a közzismert történelmi tény a Dulói család nemeslevele alapján annyiban szorul kiigazításra, hogy ez okiratban maga IV. Béla királyunk maga adja elő, hogy ő közben egész hadseregével vejének Bozislus hercegnek engedélyével Morvaországba vonult s innen küldte Dulói Premyslt és Noskot Bozislus herceg parancsnoksága alatt a trencsényi országhatár és vár szemmel tartására, s utóbbiak ott a tatárokkal harcban is elesettek.

Az okirat tartalmát egyébként megerősíti a Zamaróczy családban élő szájhagyomány is, mely szerint IV. Béla király az ő zamaróczi várkastélyukban töltött egy éjszakát a muhi ütközetből való menekülése közben.

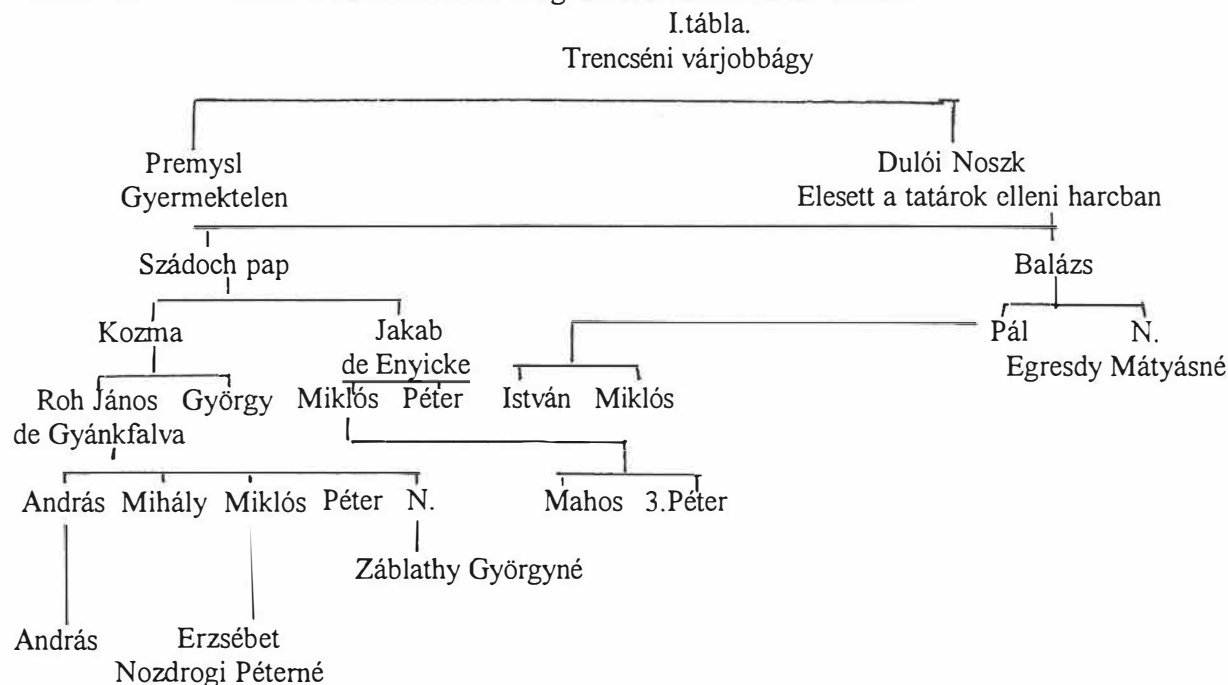
Tényként kell elfogadnunk tehát, hogy IV. Béla király a végzetes Muhi csata után, de mindenesetre a dél felé való menekülése előtt Trencsénben s a vele szomszédos Morvaországban is járt és pedig nem egyedül, hanem egész hadseregével nem hadakozás, hanem a tatárok szemmeltartása végett s ehhez a hadsereghez csatlakozott az elpusztított Morvaország hercege Bozislav, valamint Trencsén vár ispánja Bagomér is.

A bevehetetlennek tartott trencsényi vár s az oda menekült környékbeli nemesség azonban hőiesen ellenállott a tatárok támadásának, sőt Bagomér várispán vezetése alatt gyakori és számos kitöréssel jelentékeny károkat is okozott a tatár hadseregnek. Ennek a hősi ellenállásnak voltak részesei a várjobbágyok sorában Dulói Premysl és Nosk testvérek is, akik később részt vettek a királyi hadseregben is, mely a Morva felőli határon állott fel s vitézségükben annyira mentek, hogy mindketten személyesen is megtámadták a tatárokat.

Amint a nemesítési oklevél elmondja, e küzdelemben egyikük, Dulói Nosk életét vesztette, fivére Premysl azonban, bár súlyos sebet kapott, mégis diadalmasan tért vissza a harcból, sőt egy tatár katonát is foglyul ejtett s azt fegyveresen elevenen hozta haza s ajándéknak adta a királynak.

Őseink tehát bátran és dicsően küzdöttek már ekkor is s ezért kapták a nemességet jutalmul az önfeláldozó vitézségért. Jogos büszkeséggel tölthet el bennünket, késői utódokat ennek a hősi magatartásnak emléke s joggal lehetünk büszkék arra is, hogy jutalmul nem csak egyszerű nemességet nyertünk, mint az ugyanazon korban nemesített vetiszlói Néver és társai kabátos trencsényi várjobbágyok, hanem a királyi szolgák rendjébe emeltetvén, udvari lovagokká lettünk.

A leszármazási tábla a következő a nemességszerző Dulói Nosktól kezdve:

A nemességszerző két ős atyjának nevét nem ismerjük, csupán azt tudjuk, hogy a család mint a trencsényi vár jobbágyai már régen bírta a dulói várjobbágy birtokot s már régen álltak amiatt perben a szomszédos hourkai vendégekkel. Maga a per a fentebb másolatban közölt okirat szerint még Bás ispán alatt indult meg és 1260. évben Harandus mester, trencsényi várispán hozott ítéletet benne s ennek végrehajtására 1263-ban került sor Kumurzanus és Tamás trencsényi várispánok idejében.

Az ítélet szerint, melyet fentebb egész terjedelmében közöltünk az esküdtársak által leteendő esküvel lett volna bizonyítandó, hogy a vitás földterület "ősidők óta Szádoch pap és az ő atyafiai birtokát képezte mint öröklött birtok". Kétségtelen tehát, hogy itt ősi, családi birtokról van szó.

Maga az ítélet egyébként jogtörténelmi szempontból is igen érdekes, amennyiben bizonyítja a tatárjárás korában fennállott azon jogszokást, mely szerint a per esküdtársak esküjével dönthető el. A 12 esküdtársat, akiket az ellenfél választ ki a másik féllel egyenlő rangú egyének közül, vallomásukra megesketik, ha pedig az ellenfél az

eskü tételére tűzött határon nem jelent meg, őt az eskü kitevő hatóság a perben vesztesnek nyilváníthatja s az ítéletet nyomban végre is hajtja.

Ezt az ítéletet Szádoch és Balázs 1297.március 15.-én a szepesi káptalanban hiteles alakban átíratja.

A családfa szempontjából tehát megállapíthatjuk a két közölt okiratból, hogy a tatárjáráskor a Dulói családban két testvér élt: Premysl és Noszk. Ezek közül Premyslnek nem voltak gyerekei, Noszk pedig, aki a tatárok kezétől esett el, két fiút hagyott maga után: Szádochot és Balázst.

Dulói Noszk 1260 előtt már nem volt életben, mert a góri vendégek elleni perben ez évben már a két örökös szerepel s ezek még 1297-ben is élnek, amikor a szepesi káptalan előtt szerepelnek.

Az említett örökösök közül Szádoch pap volt a kiemelkedőbb szereplésű testvér. Szádoch és Balázs ugyanis 1268-ban újból összekülönböztek a góriakkal s ezek közül Dulói Balázs Góri Lőrincet a trencsényi várispán megállapítása és saját elismerése szerint megölte. Erről az esetről szól a nyitrai székeskáptalan következő oklevele, melynek eredetije a Khuen-Héderváry Károly-féle levéltárban található s kiadatott a Hazai Okmánytár 1867.évi kiadásának VII. kötetében a 110.lapon.

Fordítása: "Mi a nyitrai káptalan stb. hogy egy részről Godiszlus domanizsi plébános és Herk testvéreikkel úgymint Péterrel és Haynoval, guori Lőrinc fiaival, ezen pap atyafiaival egyrészt, másrészt pedig Szádoch pap és testvére Balázs előttünk megjelenvén felmutatták nekünk István trencsényi várispánnak Lőrinc haláláról perrendszerűleg kiállított okiratát s előadták, hogy utóbbit alkalmasszerűleg Balázs ölte meg s e levélnek tartalma az volt, hogy Balázs az ellenfélnek az említett Lőrinc haláláért és bizonyos földrész fejében, amely a Szucsica patak körül terül el s amely földről Herk azt állította, hogy azt atyafiaival együtt királyi adományképpen bírja s ezen földért az említett felek közt huzamosabb időn keresztül perek voltak folyamatban, fizessen tizenhat márkát és pedig részben illő becű alapján, részben pedig dénárokból, amint az az erre alkalmas férfiak által békebíróilag megállapított. Ezért az említett márkákat Balázs előttünk lefizette amint arra kötelezve volt, teljes összegében, Herk pedig és az ő atyafiai ugyanezen Balázsnak és az örököseinek és az örökösök utódainak azt a földet átengedték örökös békés birtoklásra, mondván és magukra vállalván, hogy a király úrnak leveleit, vagy kiváltságlevelét, vagy valamely bírónak erről szóló s előbb már birtokban volt vagy bírt de elvesztett és újból előkerült leveleit minden hatályuktól megfosztottak nyilvánítják stb. Kelt Nyitrán egyezkedettöszázhatvannyolcadik évben. "/Vörös zsinóron függő pecsét /.

Egész terjedelmében tartottuk szükségesnek ez oklevél közlését nemcsak a vérdíjra vonatkozó érdekes történelmi tartalmánál fogva, hanem főleg azért, mert családjunk itt kerül érintkezésbe első ízben Domanizs községgel, ahol a család későbbi fészke és birtokának nevet adó Szádecse község fekszik és mert éppen Szádoch pap kerül ezzel kapcsolatba.

Sajnos nem áll rendelkezésünkre semmi bizonyíték a közelebbi részletekre vonatkozólag, de a tény megvan, mely szerint a Góri család egyik tagja 1268-ban Domanizson plébános volt s ez a góriak által vitássá tett birtokot teljes egészében átengedte Dulói Balázsnak akkor, amikor Gori Lőrinc megöletése fejében még öneki volt követelése Dulói Balázstól. Ez mindenesetre azt bizonyítja, hogy a domanizsi pap nem nagyon ragaszkodott a birtokhoz, tehát legalábbis megvan a valószínűsége annak, hogy saját domanizsi szerzett vagyonát is később átengedte családjának, de legalábbis valószínűvé teszi azt, hogy Szádoch pappal megismertette a domanizsi völgyet és megkedveltette azt vele, tehát ez volt az előidézője annak, hogy Szádoch pap ott nagyobb ingatlant szerzett, községet alapított, mely róla nevezetett is el.

Ámde térjünk vissza a családi leszármazáshoz.

Szádoch papnak két gyermeke volt és pedig Kozma és Jakab. Ez az ág volt a legidősebb ág s mintegy gyakorolta a családfő jogait. Látszik ez abból is, hogy Dulói Pál fia István a megölt Horoci Tar Fülöp testvére ellen megítélt bajvíváson nem jelent meg s ezért elvesztette dulói birtokát s azt Roh János hozzájárulásával az Egresdy család váltotta magához. Ily jogokat abban az időben a család nevében elsősorban a család legidősebb tagja gyakorolt. A későbbi időkről is vannak adataink ezen családfői jogok gyakorlására.

Az időrend szerint tehát az idősebb Szádoch pap utódai Dulói Kozma és Jakab voltak. Kozma fia János mint Dulói birtokosa 1348-ban a családi birtokra vonatkozó oklevelek miatt pert folytat Dulói Jakab fia Zyslaus ellen.

Ugyanezen évben Dulói Kozma fiai Roh János és György a korábban vitás területet, illetve annak Dulói felé eső részét vissza akarták foglalni, ez ellen az orosz-lankői várnagy, továbbá Horoci Péter fiai ellentmondtak azzal,

hogy e földek fele nem tartozik Duló községhez, hanem Kisgorhoz. Az ellentmondók ellen indított per a kúrián Nagymartoni Pál országbíró előtt folyik.

Dulói Kozma másik fia György úgy látszik magtala. ul hunyt el, mert utódairól semmiféle adat sem szól, Jánosnak azonban, alighanem a Gyanakfalvi családból származó feleségétől 5 gyermeke született. 1366-ban ugyanis enyickei Dulói Jakab fia Miklós beperli Dulói Roh Jánost de Gyánkfálva dulói részének elfoglalása miatt. Ez a per élénk bizonyítéka azon állításunknak, hogy a XIII. és XIV. század folyamán a ma predicatumnak tartott helynév nem előnév, hanem a birtoklás helyének megjelölésére szolgált. E perben két Dulói családtag szerepelt s az egyik de Enyicke, a másik de Gyánkfálva közelebbi megjelöléssel. Márpedig Gyánkfálva Szepes megyében, Enyicke pedig Sáros és Abauj vármegyékben is van. Bizonyítják ez okiratok azt is, hogy Dulói Jánosnak felesége, vagy édesanyja Gyánkfalvi, Miklósnak pedig szintén vagy felesége, vagy édesanyja Enyickei lány volt.

E Roh Jánosnak gyermekei Dulói András, Mihály, Miklós, Péter és egy lány voltak, aki Zábláthy Györgynek lett felesége.

János fia András 1372-ben folytatja atyjának a Horóciak ellen indított perét, Mihály nevű fia pedig 1374-ben be akarta magát iktatni bizonyos dulói földekbe, de a Kemecsei család ennek ellentmondott. Az előbb nevezett András és testvére Miklós 1375-ben el akarták adni dulói földjeik egy részét, másik két testvérük hozzájárulásával, azt azonban nem kapták meg, sőt Andrást Mihály, Miklós és Péter 1376-ban el is tiltották dulói birtokának eladásától. 1382-ben Dulói Jakab fia Péter birtokából 28 holdat zálogba ad Dulói János fiának Andrásnak és vejének Zábláthy Györgynek, 1383-ban Roh János fiai Péter, András és Miklós visszaváltják a Kemecseiéknél zálogban levő dulói földeket. Végül 1392-ben János fiai Mihály és Miklós és András fia András osztályt kötöttek a dulói birtok felett s ugyanazon évben Jánosnak Mihály nevű fia arra kötelezte magát, hogy Béla és István királyok okleveleit át fogja adni az Egresdy családnak s megvédi őket a Dulóból kiszakadt Dulóujfalu birtokában.

1396-ban András fia András visszakapja az Egresdy családtól a Roh János fiai Mihály és Miklós által elzalogosított dulói részeket azzal a feltétellel, hogy a Dulóujfalura emelhető összes jogaikról örök időre lemondanak.

Végül 1400-ban a Dulói Miklós ágából származó Dulói András fia András Mozdrogi Balázs és Péter s ennek fia István, valamint anyjuk Dulói Erzsébet ellen pert indít azért, hogy 300 forint értékű holmiját elvitték.

Szadoch pap másik fiának Jakabnak, ki magát Enyickeinek is írja, szintén két fia volt: Miklós és Péter. Miklós 1353-ban be akarta magát iktatni Duló északi részébe, de ennek Roh János ellentmondott, 1368-ban panaszt emelt Roh János ellen dulói részeinek elfoglalása miatt s ugyanezen évben Jakab fiai Miklós és Péter eltiltják az Egresdy családot egresdi birtokuk elidegenítésétől.

Térjünk vissza most Balázs ágára, kinek István nevű unokája magát egy 1351-ben kelt okiratban Balázsfia, Pál fia Istvánnak nevezi. Ez a Pál fia István ugyanis az 1351.évet megelőzően a dulói birtok miatt folyó viszály alkalmával megölte Horoci Tar Fülöpöt s az miatt támadt perben ennek testvérével Jakabbal szemben pereszes lett, mert a megítélt párviadalon nem jelent meg s ezért birtokait 1351-ben elvesztette s azt Roh János hozzájárulásával nőtestvérének férje Egresdy Mátyás váltotta magához. Utóbb alighanem sikerült kiegyeznie a Horóciakkal, mert ugyanebben az évben később ismét maga rendelkezik e birtokkal s azt részben pénzért, részben leánynegyed-képpen átadja Egresdy Mátyásné fiainak, Mátyásnak és Jakabnak.

Pálnak másik fia Miklós 1367-ben megosztozik Dulói Jánossal. Ezt a fiút köznyelven egyébként Zyslensnak is nevezték.

A vonatkozó oklevelek feltalálhatók a Hazai Okmánytár VI.97, az Akadémia kéziratára, 1262: Héderváry Oklevéltár I.3., Szulyovszky levéltár, 1372, 1268: HO. VII. 110, Wenzel CÚO. VIII. 218, 1272: H. O. VI. 187 és Győri Füzetek III. 106. sz. a.

Érdekes és tanulságos e rész, mert belőle nem csak az tűnik ki, hogy a góriakkal való évszázados vita mily elkeseredetten folyhatott, hisz rövid időn belül két Góri esett annak áldozatául, akiket Balázs és István öltek meg, de azért is, mert abból kitűnőleg Trencsén vármegyében nemcsak a városokban, de minden várostól meglehetősen távol eső faluban, a puhói járásban fekvő Horoc községben is laktak vendégek, hospesek és pedig minden valószínűség szerint németek, mert az oklevelekből megállapítható nevek, mint az 1272-ben szereplő Herk és Heym kétségtelenül német eredetre mutatnak.

A góriak egyébként a trencsényi várhoz tartozó várnépek voltak, akiket ugyancsak IV. Béla király emelt nemességre, az 1262. évben kelt oklevélben mint hospesek szerepelnek. Horóc községet pedig IV. Bélától kapták királyi adományban, azonban egyáltalában nem birtokolhatták békességben, mert különösen annak Kisgór nevű része miatt állandóan perben álltak a Dulói családdal, sőt amint már említettük fentebb, e viszályok közben rövid időn belül családjuk két tagja a dulóiak kezétől halt meg.

Maga a Horoveczky család a XV. század második felében kihalt s csak nőági leszármazottjaiban él tovább. Birtokai nagyrészt a Klobusiczky, Nozdroviczky s főleg az azóta szintén kihalt Szlopnai családra szálltak.

A Horoveczky család utóbb kétségtelenül megmagyarosodott. Ez nem is csodálható, mert oly környéken élt, ahol a szomszédok és maga a köznép is színmagyar volt.

Térjünk vissza azonban a Dulói családra.

A fenti családfa szerint Szádoch ifjabbik fiának, Jakabnak ismét két gyermeke volt: Miklós és Péter. Ezek tehát a nemességszerző Szádoch pap unokái voltak s atyjukat, Jakabot, másképp Enyickeinek is hívták. Ezen Enyickei Jakab tehát kétségtelenül az Abaujvármegyei Enyicke községbe költözött át s a Duló községben lévő ősi birtokát, valamint az anyai ágon birt Trencsén megyei egresdi birtokát 1383-ban elzálogosítja Dulói, másképp Roh János fiainak, Péternek, Andrásnak és Miklósnak s illetve az Egresdy családnak, ő maga pedig átköltözött a női ágról birt enyickei jószágára.

Dulói Miklós tehát 1383-ban még élt s Enyickén lakott. Az ő fia azon Péter, aki 1389-ben átírta a Mohár fia János részére 1384-ben Kislednicére vonatkozólag kiállított oklevelet. További adat róla 1409-ből származik, amikor a kisbiccsei bírának kölcsönad 16 márkát s amikor 1420-ban jogai védelmére Mátyás nevű famulusa útján Jakab szepesi ispánnak a Trencsén megyei Nagydomanizsa soltészágáról 1396-ban kiállított s Nagy Lajos király által Visegrádon 1377-ben megerősített Maszár Tamás részére szóló okiratot a turóci konventnél hiteles alakban átírta.

Ezen hiteles átírásban neve már Petrus dictus Cordos de Domanizsa alakban szerepel s ekkor fordul elő első ízben az eddigi nevek helyett a személy megjelölésére szolgáló Kardos név, amelyet aztán a család állandóan használt is.

Hogy honnan származik most már ez a személy megjelölésére szolgáló, vagyis kétségtelenül családnév, mely a birtokkal semmiféle összefüggésben nem áll, arra semmiféle pozitív adatunk nincs, de fel kell itt említenem, hogy e név alighanem összefügg az Abauj vármegyébe történt átköltözéssel. Ugyanis Enyicke község közvetlen közelében fekszenek Buzita, Reste, Kány, Kácsik és Cséb községek, amelyekben az abaujvármegyei Kardoss nemzetségnek voltak birtokai. Így Thalloczi "A kamara haszna" című könyvének 175. lapján írja ezen családból származó Kardoss Istvánról, hogy az 1427. évi adólajstrom szerint 19 porta után adózott.

Lehet, sőt valószínű, hogy ez az Abaujba átköltözött Dulói Péter vagy maga, vagy még apja nőül vett egy Kardoss családbeli nőt s ezután neveztetett ő maga is Kardossnak. De mindenképpen csak ilyenképpen magyarázható az az egyébként ismét csak érthetetlen "véletlenek" sorozata, hogy a Dulói család egyik tagja Abaujba költözik át, ez a család a későbbi Szádecse és Domanizs községekkel kétségtelen összeköttetésben állott már az átköltözéskor, s amikor Domanizs község vidékén feltűnik, éspedig az alábbiakból kitetszőleg nem mint soltész, hanem mint kétségtelen nemes, mármint Kardoss család lép fel és Kardossok vannak Abaujban az enyicki birtok közelében is. Ismét egy oly tömeges véletlen szerepelne a családban, mely ilyen csoportosításban el sem képzelhető.

Az eddig mondottak szerint a nemességszerző ő, dulói Nosk 1242-ben a tatárok elleni harcokban elesett, gyermekei Szádoch és Balázs tehát 1242 előtt születtek. Balázs volt az ifjabb testvér s ha az apát 50 év körülnek vesszük az ő születésekor, az ő fia Jakab 1290 körül születhetett, Jakabnak fiai Miklós és I. Péter 1320 után születhettek. Maga I. Miklós 1353-ban pedig be akarta magát iktatni Duló északi részébe s így ekkor már nagykorúnak kellett lennie, születése tehát legalább 1320-ra tehető. I. Miklós fia III. Péter volt, aki az Országos Levéltárban OL. 7066. sz. a. őrzött oklevél szerint 1389-ben átírta a maga nevére a Mohár fia János részére a kislednici soltészságra vonatkozóan kiadott oklevelet. E soltészságot tehát 1389-ben szerezte meg. Az okiratban mint "Petrus filius Nicolai dicti Kardos" szerepel. Kardoss Péter egyébként vagyonos és szerző ember volt, amit nemcsak a kislednicei soltészság megszerzésének ténye bizonyít, hanem hogy 1420 előtt megszerezte ezenfelül a nagydomanizsi Maszár Tamás féle soltészságot is s 1409-ben a biccsei bírának 16 marka készpénzt is ad kölcsönbe, ami akkoriban jelentékeny értéket képviselt.

Emléke más vonatkozásban is fennmaradt a családban, mert a Péter keresztnév ő utána szinte örökletessé vált s még az 1500 körüli években is két Kardoss Pétert ismerünk, akik kétségtelenül az ő emlékére keresztelestettek e névre.

III. Péter a biccsei bírák által kiállított 1409.évi adóslevélben mint nobilis vir, nemes férfiú szerepel. Ebből kitetszőleg ő már 1409-ben a nemesek közt szerepel, általában is kétségtelen nemesnek tartatott és mondatott. Abban a korban amikor a címzés, mint a nemesi jogok elismerése igen fontos szerepet játszott, annak, aki nem volt nemes, soha, még udvariasság vagy bók gyanánt sem adatott meg a nemesi címzés. A Domanizsai Kardossnak nevezett Péter, Kardos de Domanisa, tehát a közfelfogás szerint kétségtelen és nem csupán vélt nemes volt már 1409-ben is és nem származhatott soltész családból.

Péternek első szerzeménye a kislednici soltésztség volt. E soltésztságot a Lednicei Posnanus jobbágy és fia Cselkó Csák Mátétól kapták érdemeik jutalmául évi két márka szolgáltatás fejében.

Ezt a soltésztságot azután Péter dictus Kordos de Domanis Mátyás nevű famulusa útján átíratja saját és utódai jogainak biztosítása céljából a maga részére akként, hogy nem az eredeti adománylevelet, hanem az erről szóló bizonyáglevél hiteles másolatát szerzi meg, melyben Aman és Golgán mesterek, a beszercei vár várnagyai igazolják, hogy boldog emlékü Máté, trencsényi főispán halála után, amikor Sándor tartotta a főispánságot, összehívta Domanis, Lednic és Szaddexna lakóit s ezeket kikérdezvén megállapította, hogy Máté volt főispán Posnannak és Cselkónak adományozta e földeket érdemeik jutalmául. Ezt az okiratot íratta át Kardoss Péter a maga részére, amiből nyilván következik, hogy ezt a soltésztságot megszerezte, mert másképp nem lenne értelme és célja az okirat hiteles átírásának.

Valószínű, hogy a lednici soltésztség megszerzése már ezen átírás előtt, vagyis 1420 előtt jóval megtörtént, vagy legalábbis Lednicen két soltésztség lehetett, mert 1389-ben, tehát 30 évvel korábban István nádor előtt megjelent Petrus, filius Nicolai dicti Kordos és átíratja a maga részére a ledniczi soltésztságról Losonczy László által kiállított adománylevelet, mely 1384-ben kelt János viznichi bíró részére. Így Kardoss Péter, Miklós fia most már birtokába került a ledniczi János és a Cselkó fele ugyancsak lednici, domanizsi és szádecznei birtokoknak. Emellett Szádecsnén kellett még más birtoknak is lennie, amely nem tartozott a Cselkó fele soltésztséghez, hanem szabad birtok volt, nemesi joggal.

Szádeczne ugyanis már ezt megelőzőleg is létezett és mint terra Szadecsna volt ismeretes. Bizonyítja ezt a Podmaniczky oklevéltár 2.számú oklevele, melyben a nyitrai káptalan jelenti, hogy Nagy Lajos király 1351.évi adománylevele értelmében foganatosított határjárásánál a Kieshegynek nevezett hegytől egy völgyhöz értek s innen vezet a határ "ad villam Sadasna vocatam", a szádasna nevű telepig.

Ez az oklevélileg igazolt tény egyúttal cáfolata is Kempelen Béla a "Magyar Nemes Családok" X. kötetében foglalt azon állításának is, hogy Szádeczne községet Kardoss Péter alapíthatta, mert fiai De Zadech nevezettel élnek. Szádeczne ezek szerint már létezett, mielőtt Kardoss Péter megszületett, vagy legalábbis Trencsén vármegyébe költözött volna. Igaz, hogy a hely 1351-ben még nem volt község csak villa, de a Szádeczne név már közhírnév volt.

Következik e tényből, hogy igaz amit fentebb bővebben is kifejtettünk, hogy a községet Szádech, vagy Szádoch pap alapította s ennek nevééről nevezték is el és hogy ő és utódai Domanizs vidékén kellett, hogy birtokoljanak bizonyos nemesi birtokot is, amelyre visszaköltöztek, miután enyiczkei birtoklásuk megszűnt.

Fel kell említenünk Kardoss Péterről, hogy ő szerezte meg s íratta át a maga részére a Domanizs faluban levő másik soltésztságot is, amelyet Jakab szepesi ispán mint országbíró Nagydomanizs, akkor nagyrészt romokban heverő s elpusztult város soltésztségéről 1376-ban Visegrádon állított ki s Nagy Lajos király 1377-ben ugyanott megerősített Maszár Tamás soltész részére.

Ez az okirat annyira jellemző a Trencsén vármegyei soltésztságotokra, hogy még jogtörténelmi szempontból is érdekes és jellemző a soltésztságotok jogai és kötelezettségei tekintetében.

Ezek szerint tehát a nagydomanizsai soltésztség a teuton jog szerint volt adományozva Maszár Tamásnak és jogutódainak örök birtokul. Ezek kötelesek voltak a mindenkor trencsényi főispánnak évenként két márkát szokásos kollektaként, a tisztségért pedig évi két forintot - száz denárban számítva e forintot - fizetni, az első két évben azonban ezen összegeknek csak felét fizetik. Maszár Tamást illeti meg ezen felül a bírságok és perköltségek egyharmada, míg kétharmad része a comesnek szolgáltatandó be. Övé továbbá a posztócsinálás, bolnyítás,

malom, halászat, mészárszék és varga üzlettartás joga. A főispán hadrakelte esetére Maszár Tamás két forintot, a többi alája tartozó jobbágyok pedig együttesen hat forintot tartoznak fizetni. Kardoss Péter de Domanisa ezt az oklevelet íratta át a maga jogainak biztosítására 1420-ban a turóci konventnél szintén Mátyás nevű famulus útján.

A konvent hiteles, függőpecsétes másolatára rá van írva kívül későbbi írással - Nro 198. Transcriptus litterarum privilegii rium Ludovici regis super scultetia et iudicatu possessionis Nagy Domanis Thomme Massiar per comitem Iacobum de Scepus donatarum im a 1376. Emanavit ex conventu Thurociensi 1420

Kardoss Péter tehát saját birtokán kívül a soltészságokra specializálta magát, amennyiben az előadottak szerint tulajdonul megszerezte a két lednici, két domanisi és egy szádecznei soltészságokat. Ez abban a korban valószínűleg jó üzlet lehetett, mert nem csak ő, hanem sok előkelő család is, mint pld. a Podmaniczky, a Szunyogh s több más családok is soltészságok vételére adták magukat, de anélkül, hogy ebből az ő soltészzi származásukra lehetne következtetni. Annál kevésbé lehet ily következtetést levonni Kardoss Péternél, mert hiszen nagyon jól tudjuk, hogy az ő általa megvásárolt soltészságokat nem ő, hanem a Cselkó, Kaszár s több családok kapták s ezeket ő akkor szerezte meg tulajdonul, amikor már mint kétségtelen nemes szerepelt a kisbiccsei bírának adott 1409. évi oklevélben.

Az alábbiakban részletesen ki fogunk térni ezen soltészságok további sorsára, ezúttal csak azt kell még megemlítenünk, hogy Kardoss Péternek még Poruban is volt birtoka, tehát igen jelentékeny birtokú nemes úr lehetett.

Fiai és utódai Kardoss IV. Péter, Detre és Bertalan, akik már nem de Domanisa, hanem de Zadoch nevezik magukat azon protestációban, amelyet a nyitrai káptalan előtt emeltek Kardoss Bertalan testvérei, Detre és Péter nevében is, amelyben tiltakozik jablonovai Duthora Gáspár, Lőrinc és Boldizsár erőszakossága ellen, hogy az ő kislednicei és porubai birtokukat és domanizsai soltészságukat és malmukat erőszakkal elfoglalták, birtokukat tartják és eladogatják.

1457-ben Hunyadi László beszercei gróf, tárnokmester elrendeli a trencsényi várnagyoknak, hogy szádochi Kardoss Pétert, Detrét és Bertalant védjék meg a husziták vezéreinek támadása ellen. Megvolt a családi levéltárban V. László királynak is egy hasonló tartalmú oltalomlevele ugyanezek részére a trencsényi várkapitányhoz, azt azonban Szádeczne község határperében a család 1810-ben Nemák akkori vármegyei fiskusnak adta át felhasználásra s azóta nyoma veszett. Így csak a Balázsfői ág kihalásakor felvett 1765.évi hivatalos elenohusbol tudunk ez oklevél létezéséről.

Ezen adatok bizonyítják, hogy a Buthora család /a Marsovszky család öse/ jogtalan támadása, valamint a betört csehek pusztításai alkalmával a családi oklevelek nagyobb része elpusztult, de tényként szeghezhetjük le, hogy 1453-ban a domanisi völgyben fekvő Kardoss birtokon, úgyszintén a kasszai várhoz tartozó porubai nemesi birtokon már három Kardoss fiú élt és gazdálkodott, akik magukat már ekkor de Zaadoch vagy Zadoch nevezték, ami kétségtelen bizonyossága annak, hogy a birtok törzse, illetve a több községben fekvő birtokok központja a Szádocs pap által alapított szádecznei birtok volt.

Az egyes birtokokat illetően Domanizs község Vágbesztercétől keletre mintegy két órányira a Domanizs patak völgyében fekszik. Régi alapítású település, mely korábban város volt és vásártartási joggal is bírt. A fent idézett soltészlevél szerint a XIV. században nagy részben romba volt dőlve s állt benne egy szent Miklós vértanú tiszteletére emelt templom is. Ez utóbbi a nyitrai egyházmegye elenchusa szerint igen régi templom, 1268-ban már állott. A város maga valószínűleg egyházi birtok volt, később a huszita rombolások után újjátelepítése vált szükségessé s ekkor hasított ki belőle 1376-ban a nagydomanizsai soltésztség is. Plébánosa 1268-ban szerepel először okleveleinkben s a plébániai birtokból szakadt ki a XIV. század folyamán a Domanislehota, melyet Knezovalenhota vagy Plébánilehotának is neveztek. A község maga is két részre szakadt, mert 1339. után már külön említik Nagy-és külön Kis-Domanizs községet. Kisdomanizs alatt valószínűleg a soltészszághoz tartozó rész értendő, ez a Maszár családé volt, a nagydomanizsi rész pedig a vágbeszercei vár tartozékát képezte s utóbb Draskovitsék, majd az Eszterházi család birtokába került s ezekről szállt az Erdődy grófokra.

A templom igen régi eredetre mutató kisebb falusi egyház. Erre mutat az épület baloldali fala hosszában épített belső karzat igen szűk s mai arányokhoz képest alacsony volta. Ugyanilyen, de szélesebb belső karzat van a felsőőrsi XIII. századbéli templomban Veszprém megyében. A templom a sok alakítás és átépítés következtében teljesen elvesztette eredeti jellegét, úgy hogy abból az építés idejére következtetni nem lehet.

A templom közepén, az oltár előtt sírbolt volt s ennek fedőkövén állt a felírás: "Familia Szádeczky aliter Kardoss". Ezt azonban az 1900-as évek elején végzett restaurációkor cementtel elkenték úgy, hogy ma már semmi nyoma. A kriptába azonban családunk az újabb időkben már nem temetkezett oda, újabban az Eszterházy család tagjai és az ottani plébánosok temetkeztek. A kriptának kívülről is volt bejárata s az szokás szerint nyitva állt. 1912-ben bent jártam. A régi halottak csontjainak nagy része a sarokba ki volt hanyva egy halomba, az egyik koporsó szabadon ki volt húzva a padlón s benne a földdel elvegyülve csontok és ruhafoszlányok mutatkoztak, míg több koporsó a fülkéből félig ki volt húzva s fedele feltörve s látható volt az elhunytak csizmája és reverendája, de felirat sehol sem volt.

A templomban több emléke volt családunknak. Legszebb és legnagyobb volt egy fából faragott kálvária, melyet a rajta levő címer körirata szerint O. D. Nicolaus Szádeczky a. D. 1682-ben csináltatott. A kálvária és a barokk faragású címer színesen volt kifestve s azt az említett restauráláskor a régi emlékekkel egyáltalán nem törődő akkori plébános tüzre dobta, egyedül a 40 cm nagyságú címet sikerült megmentenem s ez jelenleg is nálam van. Másolatokat adattam belőle Szádeczky-Kardoss Lajos és Gyula egyetemi tanároknak és Béla egyetemi könyvtárigazgatónak is.

A templomban a sekrestye ajtónál volt még egy kő emléktábla címerrel és a következő felirattal: Caspar Kardoss Justinaqus Nagy hic poni ourarunt haec monumenta sili a.D. 1608. A címerben egy kivont s fölfelé álló kardot tartó marokból három rózsza áll ki. Talán még meg van ma is ez a címer a templomban.

1723-ban egyébként Trencsén vármegye hivatalos nyomozást indított a domanizsai egyház patronatussága az iránt, vajon igaz-e, hogy Lehota a domanizsi egyház tulajdonát képezi s azt a Szádeczkyék adományozták-e?

A kihallgatott tanuk, csupa idős 70-80 éves ember egybehangzóan vallották, hogy amikor gyermekkorukban a domanizsai templomot restaurálták, annak alapfalazatából előkerültek valamely feliratos kőtáblák s ezek azt tartalmazták, hogy a domanizsai templom patrónusai és curatorai a Szádeczkyek voltak s igazolták, hogy Lehota község adományozása után a domanizsai plébános évenként bizonyos számú tyúkot volt köteles a Szádeczky családnak szolgáltatni. A feliratos kövek a tanuk vallomása szerint elkallódtak. A falu közepén áll a Szádeczky László által az 1800-as évek elején emelt szép, több szobás curia, jelenleg Zelenka korcsmáros tulajdona.

Domanizson kívül egyéb birtokok voltak még a Nagydomanizstól délkeletre, de közvetlen közelben fekvő Kisdomanis, mely Podmaniczky Jánosnak 1506-ban kiállított oklevele szerint "alio nomine Vazka"-nak is nevezetik, Mátyás királynak Budán 1471. március 6.-án Podmaniczky László és fia János részére a besztercei vár s tartozékaira kiállított új adománylevelében mint ezen vár tartozéka szerepel. Okirati említés első ízben 1471-ben történik róla, 1501-ben mint Znopkovazka szerepel, mestersoltészságát a Sznopkó család bírta, mely azt utóbb 1506-ban Sznopkó Benedek fia - az oklevél szerint - nemes Sznopkó Miklós de Kisdomanis Podmaniczky Jánossal elcserélte 40 frt készpénzért és Nagydomaizson levő két jobbágytelekért.

Közvetlen Domanizstól mintegy félórányira fekszik Szádeczne község az ott eredő szádecznei patak völgyében. A patak a falu közepén ered a Szádeczky-féle majorház kertjében levő tóban s arról nevezetes, hogy még a leghidegebb télen sem fagy be.

Ezen községről is az első okirati említés az Országos Levéltár 10917. számú oklevelében tétetik 1339-ben, amikor a besztercei vár tulajdonosai e község, továbbá Lednic és Domanizs jobbágyainak vallomása szerint ez egész terület soltészságát még Csák Máté Poznannak s fiának Cselko ledniczi lakosnak adományozta.

A fentebb kifejtettek szerint azonban, bár a most hivatkozott soltészsági okiratot Szádeczky-Kardoss Balázs a turóczi konventnél saját jogainak biztosítására 1520-ban átíratja, tehát azt nyilván tulajdonjogilag megszerezte, kellett még más természetű birtoknak is léteznie a községben, melyet a Kardoss család már korábban örökös tulajdonul megszerzett, soltészságról azonban írásbeli adatunk nincs.

Tény azonban, hogy amint fentebb részletesen már kimutattuk, a telep Szádoch vagy Szádech pap után nevezetett el s legrégebb elnevezése Saddexna, később Szádcsna, majd Szádeczna és Szádecseny s végül Szádeczne s e név megmaradt egész napjainkig.

Maga a község elég kis település, néhány száz lakossal. A domanizsai patak regényes völgyében fekszik. Fő nevezetessége a számos óriási hársfa, melyet a méhészetet nagyon kedvelő ősök ültettek, hogy méheiknek sok mézet - termő virágot nyújtsanak. Nemeswittai Begyás Lajos, mai nőágon leszármazó birtokos kertjében még e

század elején is meg voltak a különböző alakura faragott méhkaptárok s állítólag 1849 után nagy házkutatás volt a községben valamilyen feljelentés miatt, hogy ott állítólag szabadságharci ágyukat rejtegetnek. Ezekről kisült aztán, hogy nem valóságos ágyuk, hanem csak ágyú formára faragott kaptárok.

1905-ben jártam először a községben s ekkor beszéltem még az életben levő jobbágyokkal, akik még ismerték nagyapámat, Szádeczky Eleket és sok szeretettel emlegették a jó Elecskót.

A községben csak egy nagyobb, tán 5 szobás kúria állott a Zsigmond ágé újabban, a többi "curia nobilitaris" csak egyszerű falusi kis ház volt. Állítólag volt valaha egy várkastély is, amelyben valamelyik ősünk soká védekezett valamely ellensége ellen, de annak még nyomát vagy helyét sem tudták megmutatni. Írásbeli nyomára sem akadtam e kastélynak.

A Szádeczky-Kardoss család birtokolt még Köporubán is, de hogy milyen jogon s mily birtokot, annak ismét csak nincs nyoma. Egyedül Kardoss Bertalan már idézett 1453 évi panasza emlékezik meg e birtoklásról. A község Rajectől délre mintegy fél órányira fekszik.

Visszatérve a család történetére 1453-ig 3 testvérrel tudunk. 1479-ben Lukács és György tanukként szerepelnek a Lednic vár és a szomszédos Brumov, morvaországi vár közötti határperben. Trencsén vármegye nemessége 1479. szeptember 12.-én bizonyáglevelét állít ki Podmaniczky László részére arról, hogy a két vár közt megállapított határok nem voltak, ezek határterületeit mindkét vár jobbágjai állandóan közösen birtokolták. A nyilatkozatot kiállították a többi közt Georgius Manoss de Szádechne, Lukas Kardoss, Georgius Kardoss de Szádechne, Benedictus Pupák de Waska. 1477. november 27.-én Ország Mihály nádor ezt a Kardoss Lukácsot nádori bizalmi embernek jelöli ki a Podmaniczkyek perében, 1481. október 1.-én Mátyás király királyi embernek nevezi ki Szádeczky Miklóst a drienovai és hliniki iktatásnál. 1492-ben Trencsén vármegye bizonyáglevelét ad ki arról, hogy az Ardóhádi család plevniki kuriája után szolgálattal tartozik a beszercei várnak. A megelőző tanuvallomásnál ki lettek hallgatva Jakab, Lukács és Demeter Cordoz de Szádeczne és Pupák Benedek. Plevnik Vágbesztercétől északra fekszik 9 km távolságra.

Trencsén vármegye bizonyáglevelé szerint 1492-ben Rasso községben mint szomszédok ki lettek hallgatva a Podmaniczky-Ardóhát perben Kordoz Miklós, György, Jakab és János. Rassó Plevniktől északra másfél km-re fekszik.

A Podmaniczky oklevéltár I. kötet 299. számú oklevele szerint 1510-ben Kardoss Jakab tanu volt a Podmaniczky-Csernay perben s itt kivüle Kardoss Miklóst is kihallgatták.

Kardoss Mátyás és Miklós az orsz. levéltár OL. 24068. sz. oklevele szerint 1525-ben tanuk voltak a jablonovei hatalmaskodás miatti perben, Mátyás pedig 1526-ban királyi ember Szulyó iktatásánál. Ennek felesége volt azon Tuhinyei Anasztázia aki nővérel Szádeczky Péterné szül. Tuchinyei Zsuzsannával együtt apósuktól Tuchinyei Gergelytől két-két tuchinyei jobbágytelket kaptak.

Vaszcai Balázssal első ízben 1467-ben találkozunk /Zichy oklevéltár X. 418/ Vaszcai Benedek mellékeve Pupák volt /Benedictus, dictus Pupák de Vaszka/ a Szerény-Ermyey "A Majthényiek és a felvidék" című I. 325. oldal így emlegeti őt, egyébként pedig a Podmaniczky oklevéltár I. 73. szerint 1479-ben tanu volt a Lednicz-Brumow határperben, majd a plevniki s 1492-ben a drienovai perben.

Hogy ez a vaszcai Pupák de Waszka a Kardoss családnak tagja volt ez nem csak a felsorolások sorrendjéből következik, de maguk a történetírók is odasorolják, így pld. Lukinich Imre a Podmaniczky oklevéltár tudós kiadója is a munka 684. oldalán odatartozóként említi.

A Lednic és Brumow várak közti határvitában szerepel még egy Georgius Manoss de Szádeczne nevű egyén is, aki a O.L. 18867. sz. okirata szerint Oroszlánkő iktatásánál is királyi ember volt.

A Manoss család Lukinich idézett munkája szerint is a Kardoss család egyik ága s ezt valószínűsíti az is, hogy ez az ág is a szádecznei előnevet viseli, márpedig arról, hogy e községben a Szádeczky-Kardoss családon kívül még másik nemes család is birtokolt volna, semmiféle adatunk sem a XV. századból, sem a későbbi korból nincs. Ez a Manoss György egyébként a bolesoi előnevet is használja, bizonyágul annak, hogy a Vág jobb oldalán fekvő s Dulóhoz közel fekvő Bolessó községben is birtokolt s nyilván Dulói Balázs dedunokájának Manosnak ágából

származik. Biztos tehát, hogy Kardoss Péternek 3 fia volt, Bertalan, Manesse /magyarul Manos/ és egy harmadik, akit valamely oknál fogva Pupáknak is hívtak.

A nevezettekén kívül szerepelnek még a XV. sz.-ban a Podmaniczky oklevéltár 122. oklevele szerint 1492.szept.17.-én a rassói iktatásnál mint szomszédok Kardoz Miklós, György, Jakab, János s ugyanazon év dec.1.-én a dreinovei iktatásnál szintén mint szomszédok Kardos György de Zádochna, továbbá Nicolaus de eadem és Benedictus de Wazka. Hogy ezek a családfán megnevezettekkel s melyikkel azonosak, ma már megállapítani közelebbi adatok hiányában nem lehet.

3. Péter családja a Turóci convent Prot. vet. f. 17. sz.okirata szerint 1511-ben a káporubai birtok ügyében osztályos egyezséget kötöttek s e szerint Lukács, Bertalan 4., Péter és Detre /Demeter/ nevű fiain kívül volt még egy lánya is Katalin névvel.

Lukács egyik fia az 1511. évi egyezés szerint Miklós, ennek fia Gáspár, Péternek másik fia 5. Péter, Detre fiai pedig János és György.

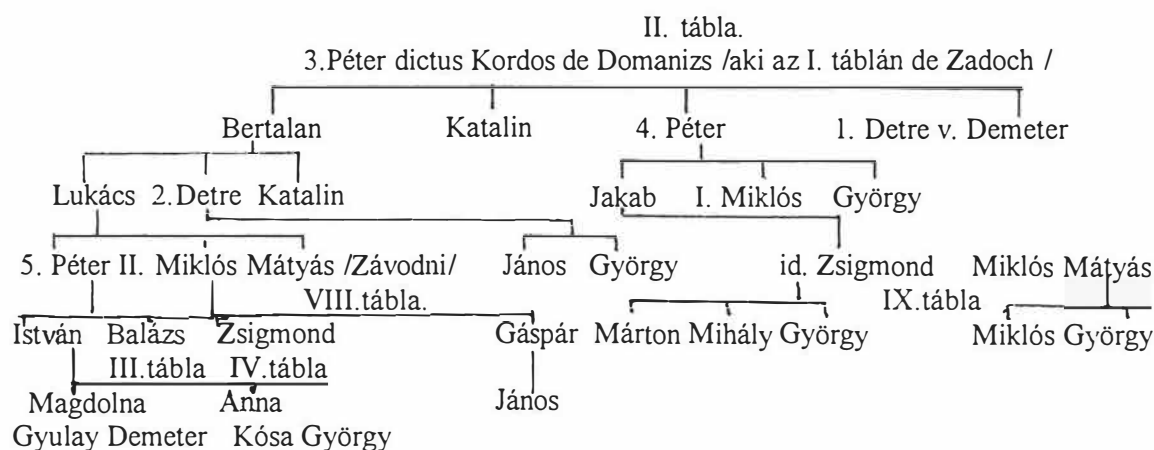
Péter, István fiának egyik lánya Magdolna, férj. Gyulay Demeterné és Anna férj. Hourkai Kós Györgyné. Ezek közt 1599-ben per volt folyamatban, amelyben a trencsényi várm. törvényszék ítélete szerint a szádecseai birtok csak a fiágot illeti meg.

Ifj. Péternek volt a lányokon kívül még két fia is: Balázs és Zsigmond, akik a nova donatióban is szerepelnek.

1572-ben a Szádeczky-Kardoss család akkor élő tagjai és pedig néhai Péternek fiai Zadechny másképp Kardoss Balázs, Zsigmond és Sándor, Balázs fia, továbbá néh. idb. Zsigmond fia Mihály, néh. Mátyás fiai Miklós és György, néh. Gáspár fia János, végül néh. Miklós fiai Márton, Mihály és György új adományt kapnak Abstemius /Bornemissza/Pál nyitrai püspöktől, mint Miksa király Magyarországi helytartójától egész szádecseai nemesi curiájukra, melynek békés birtokában ők és ősök régtől fogva állanak, de a közelmúlt években az erre vonatkozó okiratok Zadechny Balázs házában leégése alkalmával elpusztultak, új adományt nyernek kivételével mindazonáltal azon rétekeknek és szántóknak, amelyet a nevezett Balázs és fia Sándor Vaszka községben kölcsönös csere útján megszereztek és saját nemesi curiájukhoz csatoltak. Az új adományosok az adományozott birtokba 1572. ápr. havában Szt. György napján beiktattattak. Az új adománylevelben szerepelnek s így kétségtelenül a Szádeczky- Kardoss család tagjai voltak a következő ágak:

1. néh. Péter fiai Balázs s ennek fia Sándor, s Péter másik fia Zsigmond,
2. néh. idb. Zsigmond fia Mátyás,
3. néh. Mátyás fiai Miklós és György,
4. néh. Gáspár fia János,
5. néh. Miklós fiai Márton, Mihály és György.

A most közölt adatok alapján a folytatólagos leszármazási tábla ez:

Hogy a közös ősapának, 3. Péternek három fia volt: Bertalan, 4. Péter, Detre vagy Demeter, bizonyítja a trencsényi comeshez intézett oltalomlevél.

Bertalan fiai: Lukács, Detre s lánya Katalin igazolva vannak az 1511-ben a turóci convent előtt kötött osztálylevellel, amely egyúttal azt is bizonyítja, hogy Lukács fiai V. Péter és II. Miklós, II. Miklós fia Gáspár s ennek fia János volt. V. Péternek legidősebb fia István volt. Ennek csak két lánya maradt: Magdolna, Gyulay

Demeterné és Anna, Hourkai Kósa Györgyné. Kitűnik ez a két nővér közt Trencsén vármegye bírósága előtt 1559-ben folyamatban volt perből, melyben kimondatott, hogy a lánygyermek csak a szülők ingóiban örökölhethet, az ingatlanok kizárólag a fiágot illetik meg. István a per adatai szerint még 1559-ben néhaiként szerepelt s ezért a nova donatióban nincs róla említés.

Mint legidősebb fiú ő vette át atyjának, Péternek gazdaságát valószínűleg már annak életében. Péter másik fia Balázs atyjának Tuhinyei községben lévő kis birtokán gazdálkodott. Péternek felesége ugyanis Tuhinyei Gergely deáknak Zsuzsanna nevű lánya volt, akivel apósától 2 jobbágytelket kapott. Péter egyébként az akkor már nagybirtokosi rangba emelkedett Szlopnai család familiárisa volt s e minőségben ellentmondott 1519-ben a Szlopnai család nevében a bohunici iktatásnál. Mint akkor tuchinyei birtokos, az ellentmondásnál Petrus Kardoss de Tuchina szerepel.

Tuchinyei Gergely másik lánya Anasztázia Szádeczky Mátyásnak volt a felesége. E Mátyás fia volt Miklósnak s Péternek másodfokú unokaövére, vagyis dédapjuk 3. Péter volt közös.

A nova donatio korában a család legöregebb nemzedéke Szádeczky-Kardoss Balázs volt. Reá szállott az ősi örökség s azt, mint a Thurzó család liethavai várnagya saját vitézségével és szorgalmával gyarapította is. A lietavai uradalom Felsőtrencsén legnagyobb uradalma volt, melyhez 22 község tartozott, ez az állás tehát alighanem fényesen jövedelmező állás lehetett. Azonkívül a Podmaniczky családnak is tehetett valamely jelentékeny szolgálatot, mert Podmaniczky Ráfaeltől adományba kapta /per collationes/ a vaszkai, másképp kisdomanizsi Szopkó-féle nemesi kúriát és tartozékait. Ezt a vaszkai birtokot s 1543-ban "megtekintvén Szádeczky Balázs hű szolgálatait" adományozta Podmaniczky Ráfael neki.

1552-ben Szádeczky Kardoss János és Mihály mint osztályos atyafiak és Zsigmond mint édestestvér /frater carnalis/ Szádecsnén, Kislednicen és Waszkan levő birtokrészüket zálogba adják bizonytalan időre Balázsnak s kötelezik magukat, hogy ha Balázs az ő kislednicei részük iránti pert megnyeri, a felmerülendő költségeket neki megtérítik.

Szádeczky Balázs felesége Zsófia és fiuk Sándor kölcsönt adtak szádecznei Kardoss Mihálynak /nyilván Miklós fia/ azon perköltségekre, melyeket Mátyás fiai Miklós és György ellen folytatott s Mihály a pert megnyervén a kapott szádecznei földeket nyomban átengedte a kölcsön kiegyenlítése fejében Balázsnak.

1561-ben nádori adomány folytán Balázs megszerzi waszkai nemesi birtokához az abban rejlő királyi jogot is.

Amikor Balázs így már jelentékeny birtokokat szerzett Domanizs környékén 1562-ben királyi consensusal elcseréli saját vaszkai nemesi birtokát Draskovits György pécsi püspökkel, a császári udvarnak a tridenti zsinatra küldött követével s testvérével, Gáspár udvari kapitánnyal, ezeknek Domanizs község határában fekvő birtokáért és 400 magyar forintért. A beiktatásnál felvett határjárási leírásban a következő magyar határjelek fordulnak elő Domanizson: Mesde, rekettyefa, luhfenyő, nyárffa, bérz ami bizonyossága annak, hogy ők is a XVI. században is magyar anyanyelvűek voltak.

1570-ben végül zálogba veszi nővérének Borbálának és fivére István Anna nevű lányának Szádecsnén levő kúriáját minden tartozékával egyetemben.

1578-ban gróf Forgách Imre feljelentést tesz ellene, hogy megölte volna Branik András nevű domanizsi szolgáját, de a trencsényi törvényszék felmenti őt a vád alól. Végül 1580-ban egy nádori okiratban már mint néhai szerepel, tehát 1580 előtt halhatott meg.

A mondottakból kitetszőleg a család már a nova donatio idején is eléggé terebélyes ágakat hajtott, de ezek még inkább elterebélyesedtek az új adománylevél kiállítását követően s így a könnyebb megkülönböztetés kedvéért ettől kezdve a család már kénytelen volt a nova donatióban szereplő ágak szerint külön megkülönböztető neveket is hozzáfűzni a közös névhez. Ezt a rendszert követjük mi is, mert különben a sok azonos név közt eligazodni nem lehetne.

Az első ág a nova donatióban a Balázs ág volt, mely a közös Szádeczky-Kardoss névhez felvette még a Balázsfi, Balasko, Balazsovich nevet. Ez volt eredetileg a leggazdagabb, a földesúri ág.

Balázsnak és neje Zsófiának fia volt a nova donatióban is szereplő Sándor, ennek neje pedig Kolecányi Anna, ki utóbb Szádeczky Zsigo Miklósnak lett felesége. Balázsfi Sándor még 1570 előtt elhalálozott, mert felesége ez

évben már mint Zsigo György neje hallgattatott ki a vármegyei törvényszék által. Ez a Kolecsányi Anna a nyitrai káptalannak az Orsz. Levéltárban levő 1561. évi oklevele szerint Kolecsánszky Miklósnak, a trencsényi vár castellanusának volt a leánya, aki 1561-ben 400 forintért elzalogosítja egész precisini birtokát Szádeczky Sándor és neje Kolecsánszky Annának.

Gyermekeik voltak a magtalanul elhalt Miklós, János, továbbá György és az elmebeteg Balázs /delirus/. A család csak György révén haladt tovább, ki Doncs Borbálát vette nőül s utóbbi 1581-ben a kiskolcsini birtok miatt pert folytat Berényi Ferencsel.

György és Doncs Borbála gyermekei voltak: Pál, Anna-Ambró Jánosné és Ilona-Cselkó Miklósné.

Balázsfi Pál neje Baross Johanna volt, aki Domanizson 1705. november 3.-án lett eltemetve, maga Pál 1676-ban említettik utoljára az oklevelekben.

Ezek gyermekei voltak: Miklós, aki Nevedy Dorottát vette nőül Beckórol s ennek birtokára Beckóra költözött. Gyermekei közül 1689. aug. 31.-én Erzsébet, 1694. máj. 30.-án Zsuzsa, 1698. jun.6.-án Julia, 1699. dec. 18.-án Marianna született s kereszteltetett a beczkói plébánián. Miklós Beczkón mint Inspector rerum venalium működött s ez valószínűleg tekintélyes állás volt, mert hivatalosan mint perillustris szerepel. Meghalt Beckón 1719. dec. 21.-én, 71 éves korában s a plébánia templom kriptájában temették el, ahová követte őt 1735. május 25.-én 75 éves korában elhalt neje is. Ugyanitt vannak eltemetve gyermekeik is.

A most nevezett lányaik közül Erzsébet 1718. máj. 21.-én Labsánszky Tamáshoz, Júlia 1726. jan. 14.-én ment nőül Zaintuba Mihályhoz Radnócról. Fiaik voltak: II. Miklós, aki Beckón 1721. ápr. 24.-én nőül vette Podhragyay Máriát, de fiatalon halt meg Beckón 1725. szept. 23.-án s a kriptában temette el. Neje már mint özvegy 1729-ben házasságra lép Szilágyi László szedlicsnai birtokossal. Házasságukból csak két lány származott, a Beckón 1722. jan. 17.-én keresztelt Júlia, aki ugyanott 1743-ban Váczy Lőrincsel és 1725. szept. 18.-án keresztelt Zsuzsa, aki ugyanott szintén 1743-ban Udvary György pécsi birtokossal kötött házasságot.

I. Miklósnak másik fia a szintén Beckón lakó Imre volt, akinek felesége Beniczky Mária volt s ettől születtek Beckón 1731. ápr.15.-én Angelica, a kis korában elhalt László, a szintén magtalanul elhalt III. Miklós nevű fiai. Meghalt Beckón 1750. jan. 12.-én 65 éves korában.

Imréről megemlékezik a trencsényi jezsuiták nemesi concictusának a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában a Codexek 9. száma alatt őrzött Diáriuma is, melyben elmondja, hogy Imrét 1703-ban behozta atyja mint syntaxistát a convictusba s különböző ajándékokat is hozott s ott a 60. oldal bejegyzése szerint Imre jutalmat nyert. A 98. oldali bejegyzés szerint meglátogatta őt rokona Szádeczky Miklós, aki 1707-ben Lukin, Árva megyében plébános volt. 1707. aug. 22.-én Trencsénben a Plébánia utcában a collégium mögött levő házában kenyérsütés közben kigyulladt a Szádeczky-féle ház.

Történelmileg is érdekes e napló a Rákóczi-féle harcok tekintetében, amennyiben 1707. szept. 25.-i kelettel elmondja, hogy a Rákóczi hadak által körülzárt Trencsén városba valahogy bejutott az ostromzáron keresztül Szádeczky Imre szolgálja s ez elmondta, hogy az ostromló seregből Ocskay Beckón, Rácsay lovasságával Szkalán /Vágszkláson/, Szádeczky ezredes pedig gyalogságával Nemesujfalun táborozik.

Pál és Baross Johanna másik fia Balásfi János az ősi birtokon Szádecsnén maradt s ott nőül vette domanizsi Domaniczky Johannát, meghalt 1725. előtt Szádecsnén, felesége pedig 1746-ban követte őt a halálban. Gyermekeik voltak János, aki Holicson mint plébános 1762-ben halt meg a Balázsfi ág utolsó tagjaként. Öccse Miklós Bécsben mint öfelsége magyar udvari kancelláriájának fogalmazója /concipista/ működött s meglehetősen könnyelmű életet folytathatott itt. Róla emlékezik meg egy, a pozsonyi országgyűlésről szóló emlékkönyv, amidőn elmondja, hogy Pozsonyban az országgyűlés alkalmával beleszeretett egy pincérmőbe s nem akarta elhinni, hogy ez a nő mindenkit részesít kegyeiben s csak ő előtte játssza az ártatlan báránka szerepét. Barátja végül is titkon elbujtatta őt a nő ágya alá, aki elhozta oda Miklós úr egyik hivatalbeli kollégáját s a barát, nem tudván Miklós ottlétéről, zavartalanul szerelmeskedett vele. Miklós úr erre haragra gyulladva kibújt az ágy alól, mire a szerelmes lovag megugrott s így lőn szomorú vége a tervbe vett házasságnak.

Miklós végül is megnősült s egy Gregorovics Antónia nevű bécsi hölgyet vett el feleségül, ezt azonban a Szádeczky vagyonra támasztható minden igényéből kifizette az előbb említett Miklós holicai plébános. Az özvegy utóbb is eljárást akart indítani özvegyi jogai elismerése iránt s előzetes tanúkihallgatást is foganatosított a vagyon akkori birtokosainak megállapítása céljából, de az egész eljárásból végül is nem lett semmi.

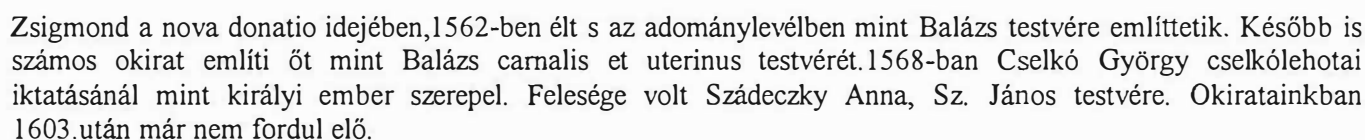
A magvaszakadt Balázsfői ág vagyona mint ősi családi birtok teljes egészében visszazárt a Szádeczky-Kardoss családra, annak azon része azonban, amely nem volt ősi eredetű, hanem Balázsnak szerzeményi vagyona, a koronára áramlott vissza és így adomány tárgyát képezhette. Ezt a szabad adomány tárgyát képezhető szerzeményi vagyont Batthyányi-Strattmann nádor 1762-ben kelt adománylevelében nádori adományként íj. Szádeczky-Zsigovics Györgynek, a gróf Szapáry család vágbesztercei uradalmi intézőjének adományozta, aki annak birtokába a nyitrai káptalan által be is iktattatott. A családi birtok és az oklevelek pedig a család közt a következőleg osztott fel: A Balázsfői ágat illető okleveleket kapja az új adományos György,

A Balázsfi ág szerzeményi vagyona, vagyis a Jaszenova, Zatkova és Hodonyi dűlők teljes egészükben az új adományosnak ifj. Szádeczky Zsigo Györgynek jutottak.

Az elmondottak alapján a kihalt Balázs ág leszármazását a következő családfa tünteti fel: /Balasfi ág/

A vagyonos Balázs ág tehát az ez ágból származó utolsó fiörökös, János holicai plébános elhalálózásával 1762-ben kihalt s miután néhai Péter lányági leszármazóinak örökösödési ügyében még 1559-ben hozott bírósági ítélet értelmében az ősi birtok a lányok kizárásával egyedül a fiágot illeti, az egész ősi birtok átszállott a Zsigmond ág akkor még életben levő s fentebb megnevezett tagjaira. Ezek leszármazását az alábbiakban tüntetjük fel:

István Zsigmond Balázs /I. Balasfi ág/ III. tábla
Sz. Anna, János nővére

Ezen ág 1658-ban kihalt s nyilván vásárlás útján szerzett trencsényi házára gróf Szunyogh Gáspár kapott donatiót.

Mihály leszármazói közül III. Miklósnak neje volt Szádeczky Borbála, fiúgyermekük nem maradtak, János, aki Paczolay Annát vette nőül, ugyancsak fiúörökös nélkül halt meg, végül III. György felesége volt a szügyi származású Paczolay Éva, István leánya. III. György a vágbesztercei Szapáry uradalom provisorjaként működött s a Balázsfői ág vagyonára nádori adományt kapott, mely jelenleg eredeti kiadmányban az Országos Levéltárban a dr. Szádeczky-Kardoss Boldizsár által letett iratok közt fekszik el.

Istvánnak és Urbanovszky Zsuzsának fia II. Gáspár nőül vette hliniki Pribis Annát s felesége birtokára Hlinikre költözött mert ezóta "de eadem et in Hlinik" írja magát. II. András fiú nélkül halt meg, I. Gáspár és Baross Borbála leszármazói pedig V. János, III. András és István.

A donatárius György és Paczolay Éva gyermekei Thádé, József és Antal, V. János és Cselkó Anna fiai János és György, Istváné pedig ifj. János és József voltak akik a Balázsfy ág vagyonának másik felét közösen örökölték.

A Zsigmond ágat ezek után csak a donatárius György és Paczolay Éva vonalán folytathatjuk tovább, amennyiben sem Thádénak és Józsefnek, sem Ferencnek fiúleszármazottai nem maradtak, a többi örökösök annyira elszaporodtak s oly jelentéktelen színvonalra szálltak le, hogy a sok János és József keresztnév közt csaknem lehetetlen a leszármazást tovább vezetni.

A fentebbi leszármazási táblán feltüntetett utódok közül II. vagy ifj. Miklós a XVII. század elején Trencsén vármegye szolgabírójaként működött, III. Miklós pedig a Rákóczi kor idején Rákóczi Ferenc rovneyi uradalmában mint Lednic várának parancsnoka volt s mint ilyen a háború vége felé Trencsén vármegyéből menekülnie kellett s Liptó vármegyébe költözött, ahol mint menekült nemes a vármegye költségén élt. Róla írja Bercsényi Thaly Kálmánnak Ocskay Lászlóról szóló munkájában idézett levelében, hogy exsulans módjára a vármegye zsírlát emésztí, pedig hát az igazság mégiscsak az, hogy a Rákóczi oldalán végzett lelkes szolgálataiért kellett elhagynia szülőföldjét s enni az exsilium mindenképen keserű kenyerét.

Egy másik nevezetes szereplője volt a Rákóczi időknek Zsigó ágból származó II. Gáspár, a Pribis Anna ura, aki Rákóczi alatt mint hajdú, vagyis gyalogos ezredes szolgált. Rákóczi tervbe vette Trencsén várának bevételét, amelyben német őrség székelt s e célból elhatározta a vár és város szoros ostromzár alá vételét és kiéheztetését. Az ostromzár parancsnokságával Szádeczky Gáspárt bízta meg, aki mint fentebb láttuk, előbb Nemesújfalun községben, majd az 1709. év végén a Trencsénnel közvetlenül szomszédos és összefüggő Cobolyfalun, vagy ahogy akkor nevezték, Szoblahó községben székelt. Sajnos a kuruc had általános szokása szerint nem nagyon vigyáztak az őrségekre s így történt, hogy amikor Trencsénben már oly nagy volt az éhínség, hogy a vár és város a feladásról gondolkodott, a labanchad egy éjszaka meglepte a mulatozásba merült kurucokat s az egész ostromló hadat szétverte.

Rákóczi e gondatlanságon nagyon felindult s hirtelen haragjában Bajmóc várába záratta Szádeczky Gáspár uramat. Hiába vetette magát közbe érte maga Bercsényi Miklós gróf, írván Rákóczinak, hogy "az nyavalyás Szádeczky Gáspár" nem szolgált rá e szigorú büntetésre, nincs adatunk rá, hogy mi lett további sorsa. Többé nem szerepel a szabadságharcban. Megjegyzendő, hogy a nyavalyás szó értelme akkoriban a szegény - szálamra méltó volt.

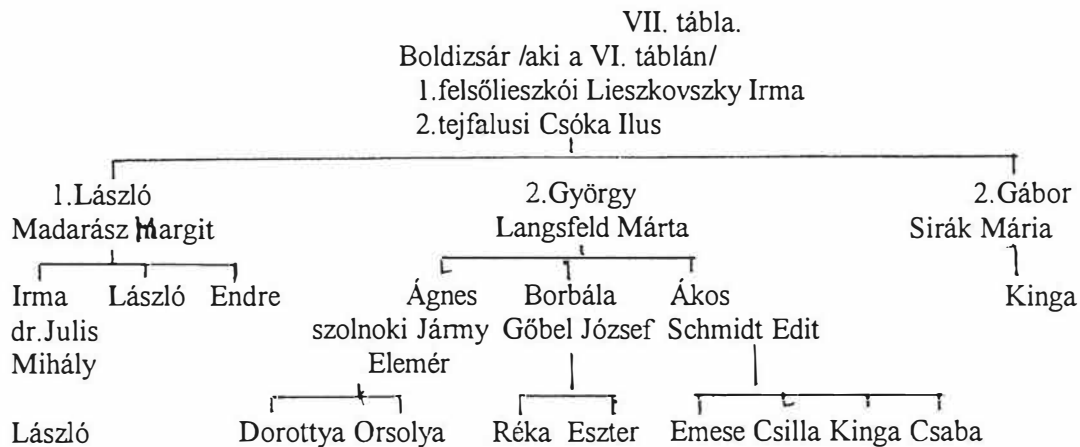
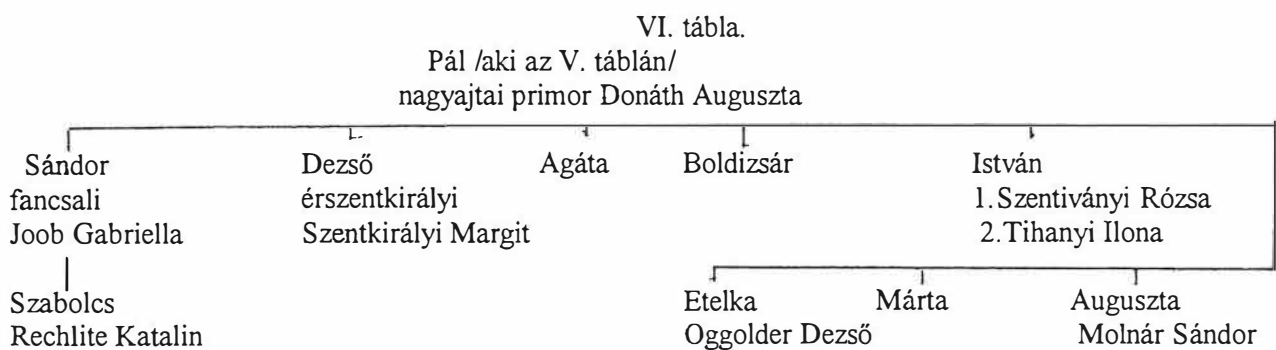
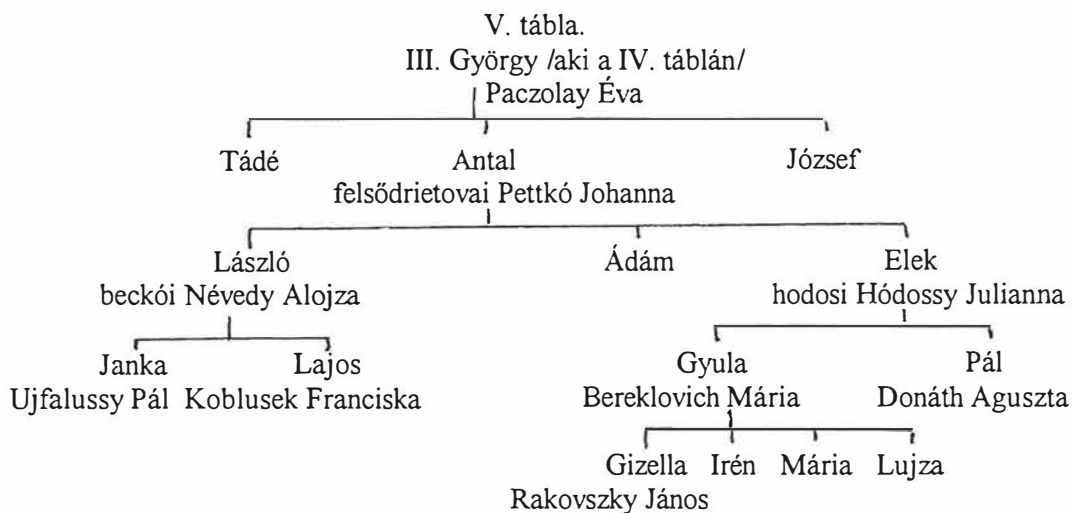
Az előbb említetteken kívül a család több tagja is tevékeny részt vett a kuruc mozgalmakban. A Balázsfy ág egyik ősenek naplója szerint ő, amikor lovas katonaként beállt a kuruc táborba, atyjától lovat és két pisztolyt kapott. Amikor pedig az abauji Szádeczkyék nemességigazolási pert indítottak, akkor a kihallgatott Szádeczky tanúk egybehangozóan vallották, hogy ők mind megjelentek az ónodi gyűlésen s ott találkoztak is Abauból származó Szádeczky atyafiakkal s ezek hangoztatták az atyafiságot.

A dománizsai rom. kath. egyház anyakönyve 1713. aug. 29.-éről tartalmaz egy bejegyzést, mely szerint e napon gyászmisét tartottak Szádeczky Pálért, akit katonai szolgálatában kard vagy golyó járt át s így halt meg. Világos, hogy ez is csak a kuruc harcokban történhetett s csak az a kár, hogy az anyakönyvben nincs feltüntetve a hősi halott közelebbi leszármazása. De tény, hogy a kuruc lehetett csak, akiért korábban nem lehetett az akkori zavaros viszonyok közt a gyászünnepelet megtartani.

Egyébként a Szádeczky család mindig a komoly és józan politika pártján játszott számottevő szerepet. Így pld. Koller Emil "Historia regni Hungariae 1601-1637" Nagyszombatban megjelent művének 191. oldala szerint Kardoss Miklós Eszterházy Miklósnak volt törhetetlen híve Bethlen Gáborral szemben.

A fentebb említett Miklós, szolgabíró egyébként jámbor és adakozó természetű ember volt, aki ősi dománizsi plébánia templomot egy értékes és díszes fafaragású kálvária szoborcsoportozattal ajándékozta meg. Sajnos a folyó század elején az akkori plébános saját ízlése szerint restauráltatta, amit úgy értelmezett, hogy abból minden régiséget egyszerűen szemétre dobott s a templomot vidéki ízléssel, helyesebben ízlés nélkül újrafestette. Ekkor esett áldozatul a családi kriptát takaró nagy kőlap a "Familia Szádeczky alias Kardoss" felirattal s ekkor dobták tűzbe ezt a kálváriát is, melyből csak a rajta levő színes barokk címert sikerült megmentenem. Hogy ebből következtetni lehessen a kálvária szépségére is, a címer rajzát idemellékelem.

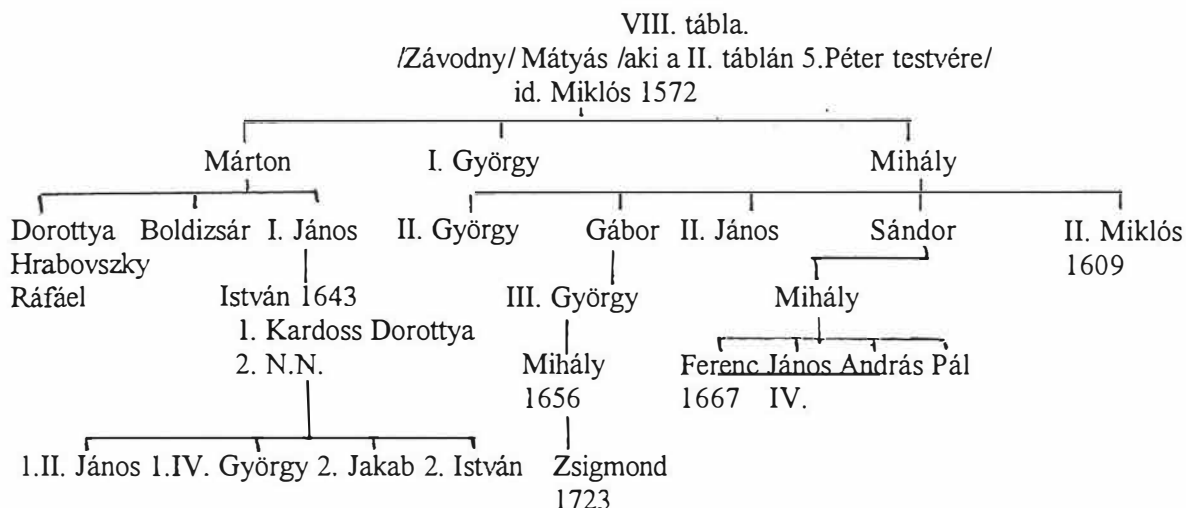
Ezek után áttérve a donatárius Szádeczky György és Paczolay Éva ivadékaira, ezek leszármazása a következő:

Závodny /vizentőli ág/.

1667-ben a Balázs ágból származó Pál el akarta venni a Závodni János leányát s ekkor a vármegye vizsgálatot indított annak megállapítása céljából, van-e a házasulandók közt oly vérrokonság, mely a magyar törvény szerint házassági akadályt képezne. Ekkor kihallgattatott egy csomó tanu s ezek vallomásai alapján beigazolást nyert, hogy a fiatalok közt ily rokonság nincs, mert Pál negyedik ősapja Péter s ennek testvére volt Jánosnak ugyancsak negyedik ízen való őse Mátyás. Igazolta ezt a tényt a tanuként kihallgatott Szádeczky György is, aki ekkor 100 éven felüli korban volt s a nevezett ősoket személyesen is ismerte.

E tanuvallomás szerint a leszármazás a következő:

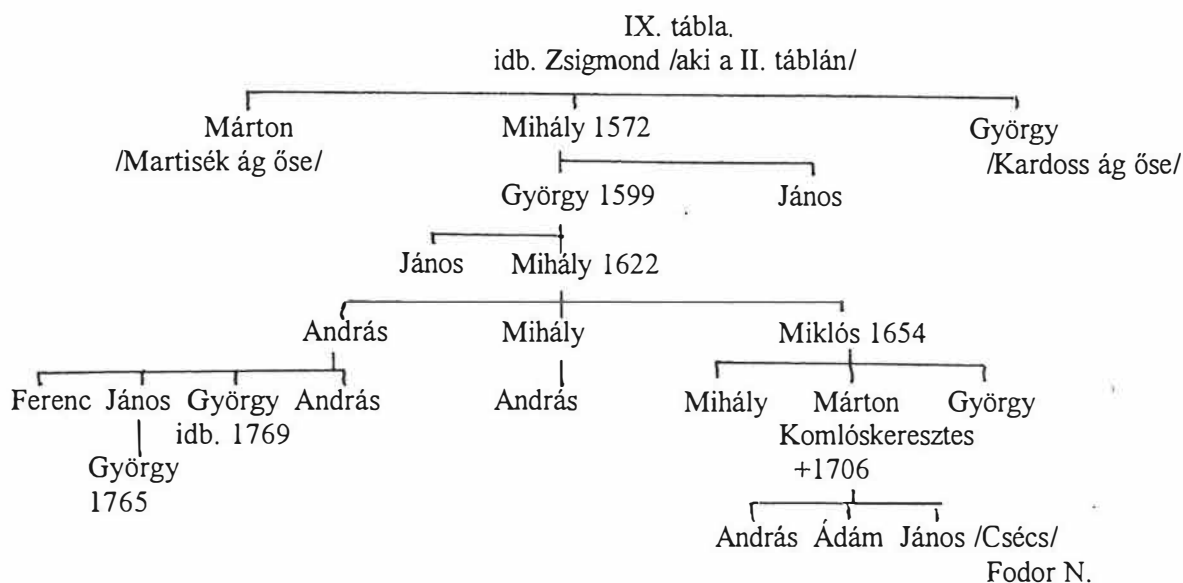

Ez az ág tudomásunk szerint kihalt szintén a XVIII. század második felében és semmiféle különösebb szerepet nem játszott. Vagyona elég jelentékeny volt, mert állandóan a bene possessionatusok közt szerepelt és az adó-lajstromokban is a nagyobb adózók közé soroltatott. Utolsó tagja volt azon János, akinek 1765-ben átadattak a Závodni ágat illető oklevelek a Balázs ág kihalásakor.

Mihalek ág.

Az ágnak az őse a II. táblán megnevezett Jakab fia idb. Zsigmond s ennek fia Mihály, aki már a szádecznei 1572. évi nova donatióban is mint néh. idb. Zsigmond fia van megnevezve.

A családi iratok közt elfekvő XVIII. századbéli "Genealogia Michalkonum"-nak címzett irat, de a névváltoztatási iratoknál bemutatott és igazolt leszármazás szerint ezen ág leszármazása a következő:

Já nos /aki a IX. táblán/ Csécs
Fodor N.

Molnár Kata

József

Sámuel¹ /Pusztafalu/

Kanócz Jeanette

Dániel /Gelej/

Pazar Zsuzsanna

Laio

Gyula

Sám

Berta

Béla

László

Zoltán

Körössy
Dancs
József

Farkaslaki
Hints Mária

Molnár
Jolán

Körössy
Dancs
József

Hamza
Ella

Pongrácz Szádeczky
Mária Teréz

Lajos Margit
1886
Fromm Bánhegyi
Ilona István

Jolá

Gyula

Maria

an Tib

Elemén

Samu •

éza E

a Lás:

István Mária

Daniel

Sándor

Károly

Julisk

Piroska

Hagymássy Dénes

Zsarnay Ilona

Barro

12345678910111213141516171819202122232425262728293031323334353637383940414243444546474849505152535455565758596061626364656667686970717273747576777879808182838485868788899091929394959697989910010110210310410510610710810911011111211311411511611711811912012112212312412512612712812913013113213313413513613713813914014114214314414514614714814915015115215315415515615715815916016116216316416516616716816917017117217317417517617717817918018118218318418518618718818919019119219319419519619719819920020120220320420520620720820921021121221321421521621721821922022122222322422522622722822923023123223323423523623723823924024124224324424524624724824925025125225325425525625725825926026126226326426526626726826927027127227327427527627727827928028128228328428528628728828929029129229329429529629729829930030130230330430530630730830931031131231331431531631731831932032132232332432532632732832933033133233333433533633733833934034134234334434534634734834935035135235335435535635735835936036136236336436536636736836937037137237337437537637737837938038138238338438538638738838939039139239339439539639739839940040140240340440540640740840941041141241341441541641741841942042142242342442542642742842943043143243343443543643743843944044144244344444544644744844945045145245345445545645745845946046146246346446546646746846947047147247347447547647747847948048148248348448548648748848949049149249349449549649749849950050150250350450550650750850951051151251351451551651751851952052152252352452552652752852953053153253353453553653753853954054154254354454554654754854955055155255355455555655755855956056156256356456556656756856957057157257357457557657757857958058158258358458558658758858959059159259359459559659759859960060160260360460560660760860961061161261361461561661761861962062162262362462562662762862963063163263363463563663763863964064164264364464564664764864965065165265365465565665765865966066166266366466566666766866967067167267367467567667767867968068168268368468568668768868969069169269369469569669769869970070170270370470570670770870971071171271371471571671771871972072172272372472572672772872973073173273373473573673773873974074174274374474574674774874975075175275375475575675775875976076176276376476576676776876977077177277377477577677777877978078178278378478578678778878979079179279379479579679779879980080180280380480580680780880981081181281381481581681781881982082182282382482582682782882983083183283383483583683783883984084184284384484584684784884985085185285385485585685785885986086186286386486586686786886987087187287387487587687787887988088188288388488588688788888989089189289389489589689789889990090190290390490590690790890991091191291391491591691791891992092192292392492592692792892993093193293393493593693793893994094194294394494594694794894995095195295395495595695795895996096196296396496596696796896997097197297397497597697797897998098198298398498598698798898999099199299399499599699799899910001001100210031004100510061007100810091010101110121013101410151016101710181019102010211022102310241025102610271028102910301031103210331034103510361037103810391040104110421043104410451046104710481049105010511052105310541055105610571058105910601061106210631064106510661067106810691070107110721073107410751076107710781079108010811082108310841085108610871088108910901091109210931094109510961097109810991100110111021103110411051106110711081109111011111112111311141115111611171118111911201121112211231124112511261127112811291130113111321133113411351136113711381139114011411142114311441145114611471148114911501151115211531154115511561157115811591160116111621163116411651166116711681169117011711172117311741175117611771178117911801181118211831184118511861187118811891190119111921193119411951196119711981199120012011202120312041205120612071208120912101211121212131214121512161217121812191220122112221223122412251226122712281229123012311232123312341235123612371238123912401241124212431244124512461247124812491250125112521253125412551256125712581259126012611262126312641265126612671268126912701271127212731274127512761277127812791280128112821283128412851286128712881289129012911292129312941295129612971298129913001

TABLE 1

Abstract

Így ez ágból a Trencsén vármegyei táblabíró György unokája, a Lipót korában élt Márton Sáros megyébe, Komlóskeresztesre költözött, ahol 1706-ban halt meg. Fiai közül András részt vett a Rákóczi-féle szabadságharcban s a szatmári béke után visszatért Trencsén megyébe, Ádám és János Csécsen, Abaujban telepedtek meg. János ágából származott Sámuel, aki a XIX. század második felében az Abaujmegyei Pusztafalu érdemes református lelkésze volt. Született Fulókércsen 1824-ben, meghalt Pusztafalun 1894-ben. Neje volt ivanóczi Kanócz Janette /1839-1914/ Házasságukból 8 gyermek származott s a derék pusztafalui református lelkész a plébánia szerény jövedelméből mind a 8 gyermekből oly embert nevelt, akik a magyar intelligenciának díszjeivé váltak.

1. Az ő gyermekük volt Szádeczky-Kardoss Lajos, a kolozsvári Ferencz József Tudományegyetem, majd a szegedi egyetemen a magyar történelem egyetemi nyilvános rendes tanára, a magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Zichy- féle tudományos expedicio tagja és a magyar történelem lelkes és érdemes írója, kinek történelmi s különösen az erdélyi történelmet illető számos műve kútforrása lett az erdélyi históriáirásnak. A háború után vezető tagja volt a magyar nemzetgyűlésnek. 1884-ben nőül vette Marosvásárhelyt farkaslaki Hints Máriát s ettől származott a magtalanul elhunyt Mária, férj. Hagymássy Dénesné és István nevű gyermekein kívül ma is életben lévő fia Lajos, a budapesti kir. ítélőtábla bírása, aki Marosvásárhelyt 1886-ban született s Budapesten, 1926-ban nőül vette Fromm Ilonát, akitől 192 -ben és 192 -ben nevű lányai származnak, továbbá a Kolozsvárt 1894-ben született Margit lányuk, előbb férj. dömsödi Hajós Ivánné, újabban férj. Bánhegyi Istvánné, m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelő neje.

2. Nem kevésbé fényes pályát járt meg a második fiú, Szádeczky-Kardoss Gyula is, aki Pusztafalun 1860-ban született s Kolozsvárott 193 -ban halt meg. A kolozsvári Tudományegyetemen a geológia nyilvános rendes tanára, európai hírnévű geológus és író, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, stb.

1891-ben nőül vette Molnár Jolánt. Gyermekük az alant felsoroltak:

a. Jolán, szül: Budapest 1893, megh. Kolozsvárt 1944-ben, férj. Váradi Buza László, kolozsvári egyetemi tanár.

b. ifj. Gyula, dr. juris, a Magyar Nemzeti Bank tisztviselője. Szül. Budapest 1895. Nőül vette 1926-ban Csiszár Máriát s ettől született Kolozsvárt 1927-ben György fiuk. ifj. Gyulát a Kormányzó Úr az első világháborúban szerzett érdemeiért, ahol mint huszárhadnagy harcolt, vitézzé avatta.

c. Marianne szül. Kolozsvárt 1897-ben, férje Kerner Antal

d. Tibor szül. Budapesten 1898-ban, aki a szegedi tudományegyetem nyilvános rendes tanára s neves jogtudományi író. Főleg a statisztikai tudományokkal foglalkozik. Neje szili Szily Vera, gyermekük még nincs.

e. Elemér szül. Budapesten 1903-ban, dr. philosophiae, a budapesti műegyetemen ugyancsak a geológia nyilvános rendes tanára s európai hírű elismert tudósa e szakmának. Neje Lengyel Rafaella.

3. Sámuel /1864-1884/ meghalt mint nőtlen ifjú.

4. Berta /1865-1928/ férje Körössy-Dancs József.

5. Béla szül. 1871-ben, meghalt Szegeden 1942-ben. Egyetemi könyvtárőr Szegeden, megnősült 1916-ban, felesége Hamza Ella, gyermekeik az 1918-ban Kolozsvárt született Samu, akit kormányzói gyűrűvel avattak doktorrá a kolozsvári egyetemen, továbbá a Pozsonyban 1920-ban született Géza és a Szegeden 1922-ben született Béla.

6. László dr. juris, szül. 1873-ban. MÁV főfelügyelő, nőül vette 1901-ben ovári és szentmiklósi Pongrácz Máriát s ettől született 1902-ben a Liptó megyei Andrásfalván ifj. László fia, akinek neje Gallasz Mária.

7. Zoltán, dr. juris, szül. 1878-ban, meghalt Budapesten 1926-ban mint m. kir. rendőrkapitány. 1912-ben nőül vette a Zsigmond ágból származó Szádeczky-Kardoss Terézt, László és Vay Teréz leányát, gyermekük nincs.

8. Ilona szül. 1858-ban Pusztafalván, férje Körössy-Dancs József.

Sámuel fivére Dániel Gelején volt földbirtokos. Élt 1841-1886. Felesége Pazár Zsuzsa, gyermekeik pedig ifj. Dániel, kinek neje Zsarnay Ilona, továbbá Sándor, Károly, Juliska és Piroska.

Ezen az ágon a XVIII. század közepén még 10 családtag élt, ezek azonban idővel annyira elszaporodtak, hogy leszármazásukat s hovatartozásukat lehetetlen megállapítani. Még most is sokan élnek ez ágból, de az elaprózódott birtokok csekélyége folytán többnyire szegény kisgazda sorban.

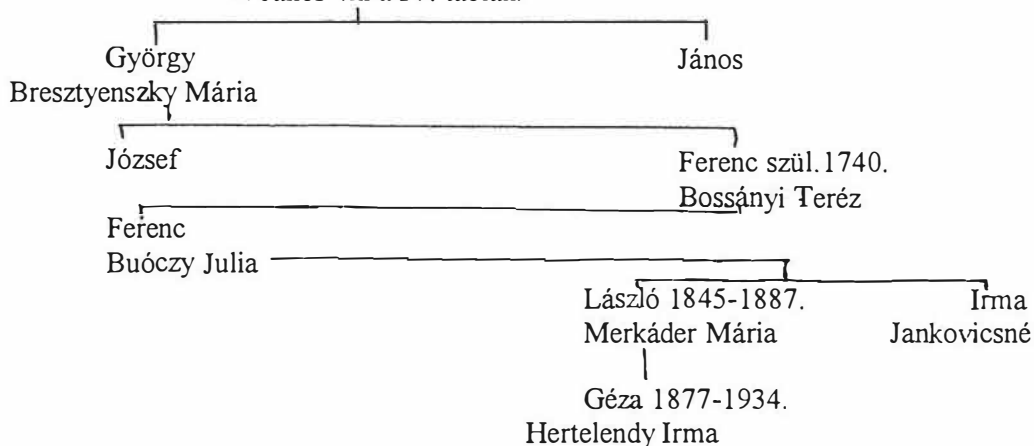
Nagy Iván említi már 1864-ben megjelent munkájában, hogy az 1736. évi nemesi összeírás egyeseket földesúri, másokat pedig már csak egyszerű kuriálisták sorába iktatott. Földesúri sorban voltak Imre és János s ennek fia Miklós, ellenben mint kuriálisták írtattak össze 4 János, 4 Mihály, 2 András, 1-1 István, György, Zsigmond, Márton s Miklós. Az 1837. évi nemzeti összeírás Szádecsnén már 78 családtagot sorol fel. Ezeknek legnagyobb része a Michalek ágból való s miután közülük egyik sem játszott jelentősebb szerepet, feleslegesnek tartjuk a pontos leszármazás összeállítását.

A Nyitra megyei ág.

Ez az ág a családi hagyomány szerint a Zsigmond ágából vált ki s őse a nyitrai levéltárban őrzött adatok szerint János volt, aki Nyitra vármegye táblabírájaként költözött Nyitra megyébe.

XI. tábla.

V. János /ki a IV. táblán/

Nyitra vármegye a Vágvecsén lakó Szádeczky György sótárnok részére, aki Jánosnak volt testvére, 1768-ban nemesi bizonyítványt állít ki, amely 1772-ben Pozsony vármegyében is kihirdettetett.

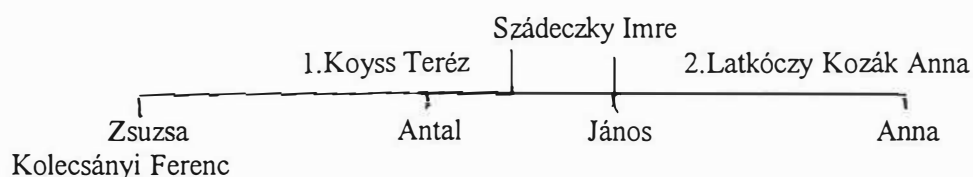
A fenti családfán szereplő László Nyitrán ügyvéd, a nyitrai takarékpénztár jogtanácsosa s Nyitra vármegye törv. hat. bizottsági tagja volt, meghalt Meránban 42 éves korában, egyetlen fia Géza Zala vármegyébe költözött s ott leszármazók hátrahagyása nélkül meghalt. Neje Hertelendy Ilona.

Arra nincs adatunk, maradt-e ezen ágból az ott szereplő János és József leszármazói közül valaki életben. Sokkal érdekesebb a Kolecshánban és Beczkón szereplő család leszármazása.

A Kolecshányban birtokos ág leszármazását pontosan előterjeszteni ma már nem tudjuk, tény azonban, hogy a Balázsfői ágból származó Szádeczky Sándornak az 1560-as években felesége volt Kolecshánszky vagy Kolecshányi Anna, aki özvegyiségre jutván újból nőül ment a Zsigmondi ágbeli Miklóshoz. Ez az Anna lánya volt Kolecshánszky Miklósnak, a trencsényi vár castellanusának s utóbbi 1561-ben zálogba adta precsin birtokát Szádeczky Sándor és nejének, tehát vejének és lányának. Kolecshánszky Miklósnak Kolecshány községben is volt még családi birtoka, mert ez iránt Kolecshányi Anna fia György a kiskolacsini birtok miatt pert folytat nagybátyjával Berényi Ferencel 1581-ben.

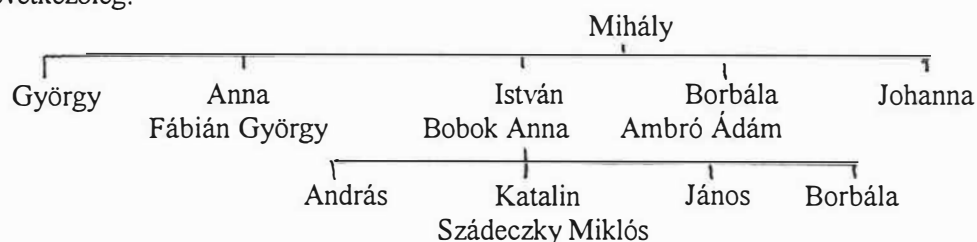
Tehát így kerülhetett a Szádeczky család valamelyik tagja Kolecshánba. Ez pedig csak Szádeczky Zsigó György lehetett, akinek felesége a szintén Kolecshányban birtokos Doncs Borbála, Doncs Jánosnak, Ambrus fiának lánya volt. Ámbár már 1575-ben is birtokolt Kolacsiban Szádeczky Mihály, aki nyilván a Zsigó ágból származott. Ugyanilyen eredetű volt a dezséri birtok is.

A Kolecshányi ágból biztos csak a következő családfa:

Egy másik adat szerint 1731-ben élt Szádeczky Imre ugyancsak az illavai járás Lédec nevű községében, ennek is két neje volt: 1. Nozdoviczky Anna s ettől született Zsigmond és János nevű gyermeke, az utóbbi Trencsénben és Zsolnán volt Jezsuita szerzetes és superior. 2. Szádeczky Katalin.

Végül 1685-ből ismerünk egy harmadik összeállítást is, mely Szádeczky Mihály de Kiskolacsini családját tünteti fel a következőleg:

A kiskolacsini nemesek közt már 1569-ben is előfordul egy Georgius Szádeczky de Kiskolacsini, 1646-ban újból György s 1650-ben már ennek fiai Mihály és János.

A vármegyei jegyzőkönyvek szerint Lédecen is laktak a XVII. és XVIII. században Szádeczkyek. Valószínűnek tartom, hogy ezek közös eredettel bírnak a kolacsini és prileszi birtokosokkal.

E lédeki nemesek közül Szádeczky Andrásnak 1680-ban az O.L. Index Actarum neo registratum 1680 évi 173. sz. bejegyzése szerint Petrőczy István egy házat inscribál Lédecen, Gáspár Illaván a rablók és tolvajok ellen elrendelt megyei insurrecciónál antesignáriusnak választott meg. Imre 1714-ben a trencsényi váruradalomnak és a szalkai apátságnak perceptora volt.

Ez a Szádeczky Imre írja aztán egy jóakarójához intézett levelében 1715-ben, hogy az ügyvédséggel kénytelen lesz felhagyni "propter inopiam hungarismi", vagyis a magyar nyelvben való járatlansága miatt. A család többi tagjai mennyire voltak járatosak a magyar nyelvben, azt alább kimutatjuk.

Valószínűleg ugyanez az Imre választott Trencsén vármegye 1736. évi közgyűlésében az alsójárási megyei biztosságá a Honty-féle légiónál a Batthy dragonyos ezred mellé s ő volt az, akinek háza hivatalos kiküldetésének

ideje alatt teljesen porrá égett s részére a vármegye 1733. évi közgyűlése 30 forintnyi segélyt szavaz meg "ex fundo mulctarum Tabacum fumigantiarum", magyarul a dohányt fogyasztókra kiszabott büntetéspénzek alapján. Ezt a tényt annak igazolására tartottuk szükségesnek felemlíteni, hogy Trencsén vármegyében a dohányzás még 1733-ban is bírság terhe alatt tilos volt.

Imrének Latkóczy Kozák Zsuzsannától született János fia, aki Latkóczy Györgynek unokatestvéreként említetik 1759-ben, tehát valószínűleg a poroszok elleni háborúban hősi halált halt.

Ugyancsak a Szádeczky családból származik Pécs város egykori híres főispánja, néhai Kardoss Kálmán, éspedig azon ágból, mely már a Bornemissza-féle új adománylevelében is mint Kardoss ág szerepel. Ezt a leszármazási táblát azonban ez ág különválása következtében nem tartjuk szükségesnek részletezni. Ez az ág egyenként a nova donatióban említett néh. Miklósnak, György fiától származik.

A családnak még számos tagja szerepel, akinek hovatartozását lehetetlen ma már megállapítani, így a következő, egyházak anyakönyveiben vannak Szádeczkyek bevezetve: Domanizs, Dubnic, Beczkó, Nemsova, Turna, Dezsér, Nagyhelvény, Felsőszucs plébániáiban Trencsén vármegyében.

Adatok találhatók továbbá az Országos Levéltárban, a Podmaniczky levéltárban, Nagy Iván "Magyarország Családai" című művében, Kempelen "Magyar Nemes Családok", Siebmacher, Csoma, Simon, Dudás műveiben s főleg Trencsén vármegye levéltárában, ahol főleg a kiadott nemesi bizonyáglevelek érdekesek.

Ezek sorát a várm. levéltár Inst. publica fasc. IX. szám alatt 1575. nov. 23.-án kiadott morva szövegű bizonyáglevelé nyitja meg, melyben a vármegye karai és rendei ékes morva nyelven igazolják, hogy Szádeczky, alias Kardoss Mihály fia György, akik korábban Morvaországba költöztek, valamint az ittmaradt többi fiú u.m. János, Gábor, Sándor, Miklós és Kristóf a vármegyébe kebeleztetett Szádeczne községből származnak s itt családjuk ősi magyar nemessége el van ismervé s ők is nemesek. Alighanem ezen családból származik azon magát Sadeckinek író székesfővárosi mérnök, aki 1940 körül ősi nevét megmagyarosította nem tudván arról már semmit, hogy milyen régi magyar nemesi nevet dobott el magától.

1755-ben a Nógrád megyei Döbörcekre költözött Zsigo Mihály fia János, 1758-ban a vármegye a 22 év előtt Majcsra költözött János fia ifj. János részére, 1768-ban a Vágvecsén lakó György sótári írnok, néh. János ítélőszéki bíró fia s az akkor is Szádecsnén lakó Jánosnak édestestvére részére /nyitrai ág/, 1769-ben pedig a kolozsvári ág Mihalek törzséből származó András, fulókércsi lakos részére állított ki nemesi bizonyítványt. 1820. márc. 21.-én a Zsigo ágból származó Antal, 1815-ben a szintén Zsigo ágbeli "Uher", vagyis magyar melléknevű Antal, gyöngyösi lakos részére, aki 1809-ben költözött ki Gyöngyösre s akinek atyja Miklós az 1768.-iki nemesi összeírásba felvétellett, ő maga pedig Szádecsnén 1793. febr. 22-én született, anyja Imrisik Mária, testvérei pedig Mihály, Miklós, József, Pál és János. 1891.máj.14.-én pedig 168/7995. szám alatt a szintén Zsigo ágbeli Pál, Elek és Hódossy Julia fia kapott nemesi bizonyítványt. Ez utóbbi nemességet a m. kir. Belügyminisztérium 1908. aug. 6-án 53298/1908. sz. alatt kelt oklevelében is elismerte.

Itt tartjuk szükségesnek megemlíteni, hogy a család a XVI. századtól kezdve a magyar eredetet bizonyító Kardoss családnevet elhagyta, helyesebben azt csak az egyik ág tartotta meg s ez magát ettől kezdve kizárólag Kardoss nevet, a többi ág pedig Szádeczky nevet használt. Ez alapon a közönség a családot hol lengyel, hol pedig más szláv eredetűnek tartotta. Ez indította aztán dr. Szádeczky Boldizsárt, hogy 1912-ben összeállította a család leszármazását a XIII. századtól kezdődőleg s kimutatván, hogy az eredeti név a Kardoss volt, felségfolyamodványban kérte a kettős név használishoz való jog, a kettős nemesi előnév s a régi címer elismerését. E kérelemhez a család kolozsvári ága is csatlakozott s Ferenc József király Bécsben, 1914. ápr. 20.-án 1997-1914/15. szám alatt kiadott oklevelében el is ismerte.

Különösen érdekes itt a címer fejlődése. Nagy Iván szerint ugyanis a címer mezejében arany koronán könyöklő s kivont kardot tartó páncélos karon egy török fej látszik. A domanizsai templomban volt s 1682-ből származó facímer faragványban a páncélos karról hiányzik a török fej s a kar nem koronán, hanem zöld halmon nyugszik. A birtokomban levő s nagyatyámtól, Elektől örökölt, azonban még a XVII. század végéről származó pecsétgyűrűn szintén hiányzik a török fej, melynek sehol nyomát nem is találtuk, viszont a címerpajzsban csillag és félhold tündökölnék. Még több címernyomatot is bemutattunk, melyek a fenti változatok valamelyikét mutatták, de egységes címerhasználatot igazolni nem lehetett.

Így akadtam rá a dománizsi templomban a legrégibb emlékre, egy márványból faragott címerre, melyet a belevéselt felirat szerint "Caspar Kardoss Justinaque Nagy hic poni curarunt haec monumenta sibi a.D.1608. Ez a Kardoss Gáspár a család Kardoss ágából származott, első felesége Nagy Justina volt, másodszor pedig Szalay vagy Zalay Annát vette nőül. Az elsőtől István, a másodiktól szintén Gáspár nevű fia született s 1622-ben még élt.

Ez volt tehát a legrégibb címer, amelyből a kardot tartó marokból 3 rózsza nyúlt ki. A felségfolyamodványban ez alapján kértük tehát az eddig bizonytalan címerhasználat végleges megállapítását.

A kettős név és előnév, valamint a címet megállapító királyi oklevél szövegét az alábbiakban teljes egészében adjuk: /lásd külön fénymásolat!/.

Az oklevél eredetije, melynek kiállítási díjait felerészben a család nem boczonádi, görgényszentimrei, trencsényi és módosi tagjai helyett a fent írt kérvényező egyedül viselte, dr. Szádeczky-Kardoss Lajos egyetemi tanár birtokába s öröklés útján fia, Lajos táblai bíró kezébe került.

Fennálló törvényeink szerint csak az okiratban megnevezettek jogosultak a kettős név stb. viselésére. Miután azonban a névhez való jog az Absternius féle nova donatio alapján az összes családbelieket megilleti, a kettős nevet mindenki kérheti a belügyminisztériumnál, aki a nova donatióban felsoroltak valamelyikétől való leszármazását kellőleg igazolja.

Nagy Iván családtörténeti munkájában említi s az Orsz. Levéltár különböző elenchusaiban előfordulnak még a Szádeczky családból származó következő női leszármazók: 1760-ban Tamóczy Andrásné Szádeczky Zsuzsa s lánya Anna, aki Dubniczky Istvánhoz ment nőül, 1775-ben Szádeczky Sándor, aki valamelyik Szádeczky apának Pongrácz Zsuzsával kötött házasságából született, 1782-ben Ulmann Ferencné szül. Szádeczky Krisztina, 1740-ben Zsiricsich Jánosné sz. Szádeczky Borbála, akik már ekkor is negyedfokú unokatestvérek voltak, 1815-ben Nőtincsen szerepel Podhradszky Gáspárné sz. Szádeczky Krisztina, 1835-ben él Cziglerné Szádeczky Anna, 1836-ban Nozdroviczky Szádeczky Alojzia. Nyilván a kolacsinai Szádeczkyekből származott azon Katalin, aki a Vrbna grófok anyai ágbeli ősanyja volt. Mindezen családtagoknak a származását közelebbi adatok hiányában nem tudtuk megállapítani.

E mű teljessége kedvéért fel kell említenünk azokat a családtagokat is akik a vármegyei közigazgatásban, a papi pályán s a katonai szolgálatban játszottak szerepet.

A vármegyei jegyzőkönyvek szerint 1568-ban Zsigmond a Cselkó család iktatásánál királyi emberként működött közre, 1597-ben György mint juratus assessor járt el, 1633-ban ismét egy György szerepel mint juratus assessor, 1697-ben Gáspár illavai lakos a megyei felkelő seregnek, mely a tolvajok és rablók ellen alakított, antesignarius lett, s ugyanazon évben a beczkői Miklós inspector rerum v enaliuma lett, 1711-ben Miklós az alsó járásban perceptorrá választott, 1736-ban Imre a Honthy-féle légióhoz megyei biztosként küldetik ki, 1768-ban János táblai bíró volt, 1753-ban a Balázs ágbeli Miklós Bécsben az udvari kancelláriánál mint fogalmazó működött, 1787-ben a Zsigmond ágbeli József megyei esküdt, majd 1815-ben felsőjárású szolgabíróként működött, 1848 idején Elek mint particularis perceptor, az ötvenes években László mint a trencsényi törvényszék elnöke, 1918-ban Boldizsár mint Trencsén szab. kir. város utolsó magyar tisztü főügyésze szerepelnek.

A familia tagjai egyébként nagy részben már mint diákok is kitűntek. Így pld. mint legrégibb adatot említhetjük a trencsényi jezsuiták nemesi kollégiumának az O.L.-ban őrzött diáriumát, melynek 60. oldala szerint az ott tanuló Imre kiváló előremenetelért jutalomban részesült, a Kovachich által szerkesztett "Mercur von Ungarn" 1786. évfolyamának 465. oldala szerint István a privigyei kir. gimnázium III. grammatikai osztályában első eminens volt. Az 1820-as években ugyancsak első eminens volt a nagyszombati gimnáziumban Antal fia Elek, 1840 körül ennek fia István a trencsényi gimnáziumban, majd 1850-60 közt a másik fia Pál az esztergomi gimnáziumban.

A család tagjai közül a papi pályán működtek a család legrégibb ismert Szádócs nevű ősen kívül 1706-ban Miklós mint lukii plébános, 1730 körül János jezsuita Trencsénben és Zsolnán superior a lédeciekből, Kardos Lukács pálos rendi terebesi perjel, 1768 körül s ugyanezen rendben Szádeczky József sárvári hitszónok ismeretes, Balázs ágából származó János holicsei plébános 1762-ben, akivel ezen ág kihalt, 1792-ben Gáspár pruzsinai plébános s 1767-ben Ferenc pohorellai plébános, aki nyilván szintén Zsigmond ágából való, mert a nádori adományt kapott Györggyel perlekedik.

A katonai pályán működők közül a nemességszerző Premysl és Nosk testvéreken, IV. Béla király hős vitézein kívül az első ismert katonaős volt a XVI. században szereplő Balázs, aki mint Thurzó lietavai várának parancsnoka az egykorú okirat szavai szerint saját fáradságával és kardjával szerezte jelentékeny vagyonát. Katona volt a Zsigmond ágbeli Miklós, aki mint II. Rákóczi Ferenc lednici várának parancsnoka Taly Ferencnek Ocskayról írt könyve szerint kénytelen volt Trencsén vármegye behódolása után Turóc megyébe menekülni. De sokkal nevezetesebb szerepet játszott e nemzeti küzdelemben a szintén Zsigmond ágbeli Gáspár, aki a nemzeti küzdelmet mint talpas /gyalogos/ ezredes küzdötte végig. Majd a Trencsént ostromzáró sereg parancsnoka volt, de a labancok a parancsnoki székhelyen Szoblahón éjjeli rajtaütéssel az ostromzárát szétverték. E vereségért Rákóczi elfogatta s Bajmóc várába záratta s még Bercsényi fővezér kérelmére sem engedte ki onnan. Hogy mint szabadult később, annak nyoma nincs, de hogy szabadlábba került azt a családi okiratok bizonyítják. A trencsényi ostromzáról érdekes részleteket mond el Thaly idézett munkájában, valamint Janovszky Lászlónak a trencsényi kir. kath. főgimnázium 1890.é. értesítőjében megjelent tanulmánya a trencsényi ostromról.

A Rákóczi féle felkelésben több akkor élt Szádeczky is szerepelt. Így a Balázs ág akkor élő fiai közül valamelyik ifjú naplószerű feljegyzéseiben elmondja, hogy miként szerelte őt fel édesapja egy lóval és két pisztollyal s küldte a Rákóczi táborába, a kolozsvári ág nemesség igazolási perében elhangzott tanuvallomások szerint több Szádeczky vallotta, hogy az ónodi gyűlésen megjelentek s ott találkoztak a kivándorlott Szádeczkyekkel.

A domanizsi egyház elhunytak anyakönyvében 1713. aug. 29.-én a következő bejegyzés foglaltatik: "Commemoratio et exequiae peragebantur in ecclesia Domanizsesi pro d.g.piae memoriae defuncto Paulo Szádeczky, qui in servitiis militantis inopsuit gladio v el globo traiectus. Requiescat in pace. Annorum circ. 27." /A domanizsi egyházban megemlékezés és gyászmise végeztetett a kegyes emlékeztű elhalt nemzeti Szádeczky Pál úrárt, aki katonai szolgálata közben karddal, vagy puszkagolyóval találva esett el. Mintegy 27 éves korában/

Ez is szegény nyilván a Rákóczi harcokban esett el s utólag, a kedélyek lecsendesülése után tartották meg érte a gyászmisét.

A vármegyei rablók elleni felkelésben és 1736-ban a Honthy-féle légióban részt vett családbeliekről fentebb már szóltunk, de meg kell még emlékeznünk a keletcsényi ágból származó Szádeczky Jánosról, aki unokafivérének Latkóczy Kozák Jánosnak a hagyaték megítélése iránt indított keresete szerint a háborúban örökösök hátrahagyása nélkül elesett. A hősi halál tehát nyilván a porosz háborúban következett be.

További háborús szereplésről a francia háborúk idejében van tudomásunk. R. Kiss Istvánnak "Az utolsó nemesi felkelés" c. műve szerint az 1809.évi felkelők fővezérségében Szádeczky szerepelt mint vezérkari főhadnagy, kívül részt vett még e hadjáratban 24 Szádeczky. Hogy hányan estek el a győri és komáromi véres ütközetben, arról nem szólnak adataink.

Hogy a későbbi háborúkban részt vettek-e s kik, arról sem tudunk, ellenben az 1848-49-es szabadságharcban Szádeczky Tádénak a tanári pályára készülő Géza fia mint tényleges honvédtiszt tényleg részt vett s az aradi fegyverletétel után az osztrákok büntetésként közlegényként besorozták az osztrák hadseregbe s valahol Olaszországban pusztult el ismeretlen helyen.

Amikor 1848-ban a császári seregek a drétomai szoroson keresztül Trencsén megyébe akartak törni Simuncsics tábornok vezérlete alatt, akkor már beteges nagyatyám, Szádeczky Elek maga helyett két béresét küldte fel a megyei népfelkelésbe. Ezek aztán részt is vettek a kosztolnai ütközetben s onnan szerencsésen haza is hozták a nekik kiadott két alabárdot. Az alabárdok gyerekkoromban még megvoltak és sokat játszottunk velük katonásdit.

A világháborúban részt vettek a család most szereplő tagjai közül a Zsigó ágból Dezső mint a trencsényi 15.sz.honvéd gyalogezred főhadnagya s később századosa. Ő volt az első tiszt, aki a harctéren második kitüntetésben is részesült az ezred tisztjei közül. Később a székesfehérvári 19-esekkel ment ki a harctérre s itt azután kettélőtt lábbal orosz fogságba, majd a krasznójarszki fogolytáborba került. 1916-ban mint csererokkant Dánián keresztül hazajött. A dániai rokkanttáborban ismerkedett meg későbbi feleségével özv. báró Petricsevics Horváth Gáborné, sz. Szentkirályi Margittal. A világháború után tovább szolgált s mint tényleges ezredes nyugdíjaztatott 1939-ben. Gyermekke nem volt.

Világháborús magatartása jutalmául megkapta az összes háborús kitüntetéseket, a Vaskoronarend III. osztályával együtt, majd 1923-ban az első között vitézzé avattatott. A vitézi címet átruházta később öccsének Boldizsárnak fiára, Györgyre.

Kívüle részt vett még az első világháborúban öccse István, aki mint abszolváló jogász önként belépett a háború kezdetén az akkor alakított főiskolai légióba s az orosz harctéren küzdött mint főhadnagy.

Továbbá az Erdélyiek közül Lajos fia István mint tüzérhadnagy küzdött s a háborúból szerencsésen haza is jött, de ott elgyengült szervezete nem tudott megküzdeni a spanyol náthával s a szép reményekre jogosító ifjú annak áldozata lett.

Dr. Szádeczky-Kardoss Gyulának ifj. Gyula nevű fia mint huszárhadnagy küzdött vitézül az oroszok ellen, de utóbb ő is orosz fogságba került s onnan csak a háború végén szabadulva, Kolozsvárott az oláh fennhatóság alatt nem maradhatott s Budapesten a Magyar Nemzeti Banknál vállalt szolgálatot. Ő is kiváló vitézi magatartásáért vitézzé avattatott.

A II. világháborúban Szádeczky-Kardoss Szabolcs, mint tényleges százados Oroszországban, dr. Szádeczky-Kardoss György a galíciai, az erdélyi és nyugat-magyarországi frontokon küzd az oroszok és oláhok ellen, mint tüzérezésszólós s megkapta a Tűzkereszt I. osztály kitüntetését. Utóbb a Balaton körüli harcokban megsebesült. Felterjesztették több harctéri kitüntetésre is.

Dr. Szádeczky-Kardoss Gábor mint karpaszományos altiszt a hadügyminisztériumhoz beosztva küzd végig a II. világháborút.

E háborúban részt vett a Felvidék s a Délvidék, valamint Erdély visszacsatolásáért folytatott hadműveletekben, mint tartalékos huszárhadnagy Boldizsárnak elsőszülött fia, László is, aki ezen szolgálataiért megkapta a felvidéki, délvidéki és erdélyi emlékérmeket.

Büszkén mutathatunk rá tehát arra a tényre, hogy családunk minden téren a magyar történelem minden korszakában megtette kötelességét úgy a béke, mint a háborúk idején és szívesen áldozta vérért a hazáért és szabadságért, dolgozott a magyarságért s a magyar kultúráért, többet produkálva e téren is, mint bármely más magyar nemzetség.

Itt mutatunk rá arra a tényre, hogy a dománizsai templomot, mely a nyitrai egyházmegye hivatalos schematizmusa szerint ősrégi egyház s 1268-ban már fennállott, az 1723. évben Trencsén vármegye szolgabírája által kihallgatott 100 éves tanúk szerint a templom restaurációjánál a falakból kikerült bizonyos feliratos kövekből kitetszőleg a Szádeczky-Kardoss család építette.

E család adományozta a plébánosnak az utóbb Plebánilehotának nevezett községet s ezért állandóan, még a tanúk emlékezete szerinti időben is patronatusi jogkört gyakoroltak a plébánia körül.

Bizonyítja tovább a család birtokában levő sok számadás, hogy a későbbi időkben, valószínűleg a család nagy elszaporodása miatt is állandóan a család kebelében folytatott gyűjtésből fedezték a templom fenntartásának összes költségeit, az új zsindelyezést, az épületek tatarozását stb. Hogy hogyan került a XVII. században a patronatus joga az Eszterházy családra s ezeitől az Erdődy grófokra, azt nem sikerült megállapítani. Csak annyit tudunk, hogy a kriptának a templomhajóból nyíló fedőlapján még a XX. század elején is a "Familia Szádeczky alitor Kardoss" felirat állott, pedig ekkor már régen az Eszterházyak temetkeztek oda.

Hogy pedig szellemi tekintetben is mily előkelő szerepet visz e család, talán elég lesz rámutatni a családból származó 4 egyetemi tanár működésére s arra a további tényre, hogy a családnak mindenik, a közpályán működő tagja a maga körében elismert szaktekintély s közülök dr. Szádeczky-Kardoss Boldizsár és 3 fia irodalmi és tudományos téren is jelentékeny működést fejtenek ki.

Ezek után most már csak annak kimutatására akarunk szorítkozni, hogy a család színmagyar eredetű s ezt a magyarságát a századok folyamán is megtartotta.

A családi okmányok a XVI. század elején Balázs curiájában elégték ugyan, de ismerve a vidék nemességének magyarságát főleg Fekete Nagy Antal már korábban ismertetett nagy műve alapján, semmi okunk sincs annak feltevésére, hogy a nemesi osztály magyar nyelvűsége mellett pont a Kardoss család lett volna az, mely magyar nemzetisége levetésével beleolvadt volna a szláv tengerbe. Sőt a XVI. század s a későbbi századok folyamán kelt okiratok ennek az ellenkezőjét bizonyítják.

Nevezetesen az 1562-ben kelt nova donatio folytán felvett beiktató jegyzőkönyvben a határjelek magyar nyelven vannak felsorolva Domanizs községben, és pedig: mesde, reketthyffa, luchfenye, nyrrffa, berc. Megjegyzi a jegyzőkönyv, hogy ez elnevezések "vulgo", vagyis köznyelven szólnak. Ha tehát a nép, illetve az emberek nem beszéltek volna magyarul, nem nevezhették volna a határjeleket sem magyar nyelven.

Bizonyítja ezt továbbá maga a Kardosvaszka név, mely szintén XV. századi eredetű. Tót nyelven ezt feltétlenül Kardosová-Vaszkanak kellene nevezni, de mert a családnévhez a tót nyelvben elkerülhetetlen birtokosrag nem lett hozzáragasztva, maguk a névszerkesztők sem lehettek tótok, hanem magyarok.

A Podmaniczky oklevéltár szerint a Sznopko Miklósnak adományozott Vaszkát 1506-ban még Kis-Domanizsnak nevezték, vagyis ekkor is csak magyarul.

Az esztergomi káptalan 1561. évi oklevele Szadecsne községet magyarosan Szádocs-nak nevezi...

A XVII. századból hivatkozunk Koller Emilnek "Historia regni Hungariae 1601-1637" c. művére, melynek 191. oldalán elmondja a szerző, hogy Kardoss Miklós Bethlen Gáborral szemben Eszterházy Miklósnak volt az embere, tehát szintén magyarnak kellett lennie.

De beszédesebb bizonyítékul szolgál e századból az a tanuvallomás, melyet Trencsén vármegye alispánjának rendeletére 1650-ben vett ki a szolgabíró özv. Szádeczky Jánosné sz. Szalay Annától eskü alatt s mely következőleg szól: Jól tudom, midőn a én Szegyn Uramtól Szádeczky Jánostól az én fiam Kardoss Gáspár enihan szaz forintot köcszte, az mit Arbiter Uramék taltak, valamigh szaz forintot kért Solnai háznál, mert Szádeczky Borbála Szegyn Uramnak az fiamnak megheligitisére és amidőn megh jutt Szegyn Uram Solnáról, maga mondata enekem: No immár megh elegitettem Gáspár fiadatt, de kulcsen vettem pénzt Néném Asszontól Szádeczky Borbálától. Addidit: azmidőn az elmúlt háboruban Ujhelre kicaptak vala excursiora az Németek, az Szegyn Uram hogj megh halota azt és az Nemzetszig ky takarodot és vissza ment, mondá: bizonj oda megiek Kiszuczara, meglátom Néném Asszont és Sógor Uramot, mint vannak, lások. Hogj odament, akkor hozott egj zacsko Tallért Hrabovszky Uramtól és Szádeczky Borbálától felességitől, meli pénzt ásta az foeldbe és énnekem is mutatta, hogj lássam, hun leszen az pénz. Azuthan háboreo uthan Hrabovszky Uram hogj feöl vertek benünket az Stracziniek, adot neki keöt keött Ekreket, két izben hat hat juhót és az háboru előtt megient enihan izben pénzt, holi tizenöt, holi Tizenkiét, holi menni pénzt adot neki jól tudom.

Az én Uramnak az apja az mostani Balassko Gyergy édes Anniát Kolaczany Annát vette magának felessigöl és abban az házban lakott, amelikken én laktam és az mostani Balassko Györgj Szegyn Uram Apiának Mostoha fia volt. Azt is jól tudom, hogj Sigo Miklósnak EöregH Apia Sigmond fölesigöl vette vala EöregH apiának Szádeczky Jánosnak, az kyvel attjuk egyek voltak az szegyn Uramnak EöregH Apiánál. Azt is halottam Szegyn Uramtól Szádeczky Jánostól, mideön emlegete, hogj semi Virsighe, Attyaffisága nincsen eöneki Szádeczky Mihalal, aliézavodnyval, csakhogj szomszédja, de nem weer szerint való attiafia.

Ugyanakkor kihallgattak még több Kardoss nevű tanut, akik mind nagyon szép magyarsággal vallottak.

Idézzük még Szádeczky Miklós szolgabírónak 1682. febr. 2.-án kelt s a pruszkai gróf Königsseg uradalom levéltárában őrzött Jakussith Imréhez intézett következő levelét:

"Illustrissime Domine et Fautor colendissime Humillimorum servitiorum meorum semper commendationem. Ngod levelét alázatosan vevén, mit parancsoljon Ngod, értem. Léven azér Cassán kis dolgocskám, még mai napon magamhoz Serény uram önga Sauczinay ispánját hivatván Ngod parancsolatját véghez viszem és pro termino secundam Martis, ha Isten éltet, valami publicummal nem leszek praepeditus, együtt esküdt urammal compareálok. De cetero Isten tartsa és éltesse sokáig szerencsésen Ngodat. Illmae Dnis Vestrae servus Humillimus Nicolaus Szádeczky."

Hogy a Rákóczi korban Rákóczi lednici várkapitánya, az ő ezredese feltétlenül jól beszéltek magyarul, ez bizonyításra nem szorul. De egyébként is birtokunkban van Szádeczky Gáspárnak 1702-ben kelt magyar nyelven írt adósságlevele. E században a család már nagyrészt tisztségeket viselt, ahol el sem képzelhető, hogy a magyar nyelv ismerete nélkül boldogulni lehetett volna. Pld. az új adományos György s utóbb Antal fia is uradalmi igazgatók voltak nagyrészt színmagyar vidéken. Elekről mindég mesélte nekünk unokáknak özvegye Hódossy Julia, hogy Pesten volt jogász s itt zenekart alapítva még vidékre is eljárt muzsikálni.

A 48-as hős Géza pedig diák korában levélben szólította fel unokafivérét, az egyik Paczolay fiút, hogy "ezentúl levelezzünk magyarul, hiszen magyarok vagyunk." Elek az ötvenes években foganatosított Bach korszakbeli népösszeírás idején mint halácsi lakos, egész családját magyar nemzetiségűnek íratta be, pedig ez akkor meglehetősen veszélyes volt. Ő különben csupa tüntetésből még 48 előtt 2 fia közül Istvánt Széchenyi, Gyulát pedig Kossuth divatja szerint öltöztette. A lengyel szabadságharcból menekült Bemet pedig házába fogadta, majd egyik hűgát is hozzá adta feleségül.

A család tehát mindég magyar volt és magyar maradt még akkor is, amikor ez a mi szerencsétlen viszonyaink között nem előnyt, hanem érezhető hátrányt jelentett. Joggal és helyesen mondja tehát Apologia pro Trenchiniensibus című iratjának 98. oldala, melyet az 1723. évi országgyűlésre adott ki egy ismeretlen szerző s a trencséniekre ráfogta, hogy tótok a következőket:

"Törzsökük ősiségével, vagyoni tehetségükkel és más egyéb, akár természeti, akár anyagi adományokkal kitűnnek a Sándorok, Ambrók, Ottlykok, Ordódyak, Marczibányiak, Pajmánusok, Marsovszkyak, Szádeczkyek és ki tudná felsorolni ezeknek nagy számát. Ezek között igen sokan vannak, de a többiek között is olyanok, akiket rövidség kedvéért nem sorolhatunk fel, de akik annyira tótok /Slaví/, hogy tökéletesebben beszélnek a magyar nyelvet a röpirat írójánál és biztosabban tudják visszavezetni nemzetségüket azon régi magyarokhoz, akik Scithiából jöttek ki.

Bizony igaza volt a 250 év előtti írónak. Magyar volt és lesz ennek az ősi törzsöknek minden hajtása és szívesen áldozza mindég a magyar hazáért vérért és minden vagyonát.

/Külön lapon a családi czimer kifestve/

1997-1914/15.
Eln.1913.

/Magyarország nagy címere kifestve/

M i e l s ő F e r e n z J ó z s e f,

Isten kedvező kegyelméből Ausztriai Császár, M a g t a r., Cseh, Dalmát, Horváth, Tóth, Halics, Ladomér, Róma, Szerb, Kun és Bolgár országok A p o s t o l i, ugy Illyria, Jeruzsálem stb. K i r á l y a.

Ausztria főhercege, Toscana és Krakó nagyhercege, Lotharingia, Salzburg, Steyer, Korontán, Krajna és Bukovina hercege, Erdély nagyfejedelme, Morvai őgróf, Fel-és Al-Slezia, Modena, Parma, Piacenza, Quastala, Osveczia és Zator, Teschen, Friaul, Ragusa és Zára stb. hercege, Habsburg, Tyrol, Kyburg, Görzc és Gradiska grófja, Trient és Brixen fejedelme, Fel-és Al-Luzsicza s Istria őgrófja, Hohenembs, Feldkirch, Bregenz, Sonnenberg stb. grófja, Triest, Kattaró és a Szláv őgrófság Ura stb.

Emlékezetül adjuk ezennel tudatván mindenekkel, kiket illet, hogy Mi Személyünk körüli magyar Miniszterünk előterjesztése folytán kegyelmes tekintetbe és figyelembe vevén:

Dr. Szádecznei Szádeczky Lajos egyetemi tanár,

Dr. Szádecznei Szádeczky Gyula egyetemi tanár,

Dr. Szádecznei Szádeczky Béla egyetemi könyvtárőr, kolozsvári,

Dr. Szádecznei Szádeczky László, Magyar Államvasúti segédtitkár, budapesti,

- Szádecznei Szádeczky Zoltán, közjegyző jelölt, hevesi,
- Szádecznei Szádeczky László uradalmi intéző, boczonádi,
- Szádecznei Szádeczky Miklós főerdőmérnök, görgényszentimrei,
- Szádecznei Szádeczky Pál járási írnok,
- Szádecznei Szádeczky Dezső, honvéd főhadnagy,

Dr. Szádecznei Szádeczky Boldizsár, ügyvéd, trencsényi, és

- Szádecznei Szádeczky Sándor, járásbíró, módosi lakosok.

Hiveinknek Felségünk és Felséges Uralkodó Házunk iránti állandó hűségét, királyi hatalmunkból és különös kegyelmünkől és kegyelmességünkől az Ezerkilencszáztizenharmadik évi Szent Mihály hava harminczadik napján kelt Elhatározásunkkal megegedtük, hogy fentnevezett

Dr. Szádecznei Szádeczky Lajos egyetemi tanár,

Dr. Szádecznei Szádeczky Gyula, egyetemi tanár,

Dr. Szádecznei Szádeczky Béla, egyetemi könyvtárőr, kolozsvári,

Dr. Szádecznei Szádeczky László, Magyar Államvasúti segédtitkár, budapesti,

- Szádecznei Szádeczky Zoltán, közjegyzőjelölt, hevesi,
- Szádecznei Szádeczky László uradalmi intéző, boczonádi,
- Szádecznei Szádeczky Miklós főerdőmérnök, görgényszentimrei,
- Szádecznei Szádeczky Pál járási írnok,
- Szádecznei Szádeczky Dezső, honvéd főhadnagy,

Dr. Szádecznei Szádeczky Boldizsár ügyvéd, trencsényi és

- Szádecznei Szádeczky Sándor járásbíró, módosi lakosok,

és mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékaik és maradékaik

r é g i m a g y a r n e m e s s é g ü k

és "Szádecznei" előnevük épségben tartása mellett a "Szádeczky-Kardoss" kettős családnevet, családi címerüket az általuk bemutatott alakban, és a "S z á d e c s n e i és K a r d o s f a l v a i" kettős előnevet használhassák; Legfelsőbb királyi akaratunk szerint kegyelmesen elhatározván, hogy ezentúl jövőndő örök időkhig most már

Dr. Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Lajos egyetemi tanár,

Dr. Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Gyula egyetemi tanár,

Dr. Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Béla egyetemi könyvtárőr,

Dr. Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss László MÁV.segédtitkár,

- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Zoltán közjegyzőjelölt,
- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss László uradalmi intéző,
- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Miklós főerdőmérnök,
- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Pál járási írnok,
- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Dezső honvéd főhadnagy,

Dr. Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Boldizsár ügyvéd és

- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Sándor járásbíró,
- és mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékaik és maradékaik a

"Sz á d e c z k y - K a r d o s s" kettős családnév, tovább a fentemlített, alatt leírt c z í m e r, valamint a "S z á d e c s n e i és K a r d o s f a l v a i" kettős előnév használata mellett élhessenek és birtokolhassanak mindazon jogokkal, melyekkel Magyarországunk és társországaink valóságos, igaz, régi és kétségtelen N e m e s e i eddigelé törvény vagy hajdani szokás szerint, bármiképp éltek és bírtak, vagy élnek és bírnak.

Csücsköstalpu, álló kék paizsban lebegő arany koronán páncélos kar vaskesztyűs kezében aranymarkolatu görbe kard. Felette két-,a könyökhajlás és a kard között egy, hatszirmu arany rózsza. A paizson nyugvó, jobbra forduló koronás nyílt sisak disze: a pajzsbeli kardot tartó páncélos kar, a könyökhajlás és a kard között hatágú arany csillag és ezüst félhold. Sisaktakarók: jobból kék-arany, balról vörös-ezüst.

Miként mindez jelen Levelünk elején a festő jártas kezei által és művészi ecsettel valódi természetes színekkel is előállítva világosabban szemlélhető.

Minek emlékül és örök jeléül többször említett

Dr. Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Lajos egyetemi tanárnak,
Dr. Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Gyula egyetemi tanárnak,
Dr. Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Béla egyet. könyvtárőrnek,
Dr. Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss László MÁV segédtitkárnak,
- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Zoltán Közjegyző jelöltnek,
- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss László uradalmi intézőnek,
- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Miklós főerdőmérnöknek,
- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Pál járási őrnek,
- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Dezső honvéd főhadnagy,
Dr. Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Boldizsár ügyvédnek és
- Szádecznei és Kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Sándor járásbírónak
s mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékaiknak és maradékaiknak Apostoli magyar király függő pecsétünkkel megerősített jelen czimeres kiváltságlevelünket tartottuk kegyelmesen kiadandónak és engedendőnek.

Kelt a Mi Öszintén kedvelt Hivünk nagyságos

R a j e c z k i b á r ó B u r i á n I s t v á n

belső titkos Tanácsosunk, Kamarásunk, Szent István-Rendünk nagykeresztes vitéze, Lipót-Rendünk gyémánt diszitményű nagykeresztese, Ferencz József-Rendünk csillagos középkeresztese stb. és Személyünk körüli magyar Miniszterünk kezei által Bécsben Ausztriában Szent György hava kilenczedik napján, az Ur ezerkilencszáztizennegyedik, Uralkodásunk hatvanadik évében.

F e r e n c z J ó z s e f s. k.
B á r ó B u r i á n I s t v á n s. k.

A királyi könyvbe beiktattatott.

B é c s, 1914. évi április hó 20.-án. Ulrich Mihály s. k. kir.
tanácsos, az Ő Felsége Személyekörüli m. kir. minisztériumi segédhiv. főigazgató.

Szám 90/916.
más. hit.

/1 koronás bélyeg/

Hogy ezen másolat a Dr. Szádeczky Lajos egyetemi tanár Ur általfelmutatott bélyegtelen eredetijével mindenekben megegyezik, -bizonyítom Kolozsvárt 1916. Ezerkilencszáztizenhat évi Május hó 13. tizenharmadik napján.

Dij-bélyeg 2 K. 60 f.

Dr. Árkosy Gyula s. k.
kir. közjegyző.